ספר

# מאמר האחדות

להחכם החסיד אור ישראל וקדושו
מו"ר יוסף יעבץ זצוק"ל

ספר ראשון

כמס"כ בלובלין יע"א

ספר

# מאמר [illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

זה השער
ל׳ י׳
צדיקים יבואו בו

ספר

# מאמר האחדות

## בעיקרי ושרשי האמונה

להחכם החסיד אור ישראל וקדושו בקש״ת
מוהר״ר יוסף יעבץ זצוק״ל

### ספר ראשון

שלשה ספרי הגאון מו״ה יוסף יעבץ ז״ל האלו
נדפסו ראשונה ע״י הרה״ג ר׳ יצחק אלחכים ז״ל בק״ק לובלין
בשנת שנ״ז לפ״ק · וכעת איננו בנמצא אף אחד בעיר כו׳
לכן התעוררנו להדפיסו מחדש בכל הוד ותפארת.

שנת אשרי כל הוגה בם לפ״ק

# הקדמת המדפיס הראשון

## הרב ר' יצחק אלחכים ז"ל

שלמה הע"ה בספר משלי המשיל התורה לעץ כמה שאמר עץ חיים היא למחזיקים בה ורז"ל כתבו טעם במסכת תענית למה נמשלה התורה לעץ. ולע"ד יש דמיון בענין כי כאשר יש באילן בדים ענפים ועלים וכולם לצורך הולדת וקיום הפרי · כך יש מצות קלות וחמורות והם סבה וקיום חיי הגוף והנפש בעולם הבא זולת השארות הנצחי בעולם הרוחני · גם לדמיון כי כשם שקיום כל מה שבאילן תלוי בשני חלקים והם מגזע אשר השמש מכה עליו כי הוא נגלה והשרש הטמון ומכוסה בארץ בלתי נראה לעין כך יש שני ענינים כתובים בתורה אשר טעמם נגלה לאדם כמו גוף האילן (ויש ענינים נסתרים טמונים ומכוסים כמו שורש האילן שטמון בבטן הארץ) עוד יש הכורת ענף או בד או עלה אחד מהאילן בעבור זה לא יפסד גוף האילן או הפרי אמנם כך העובר על אחת ממצות התורה עשה או ל"ת לא נאמר עליו שבטל והרס כל התורה כולה המשומד לדבר אחד אינו משומד לכל התורה כולה משא"כ בפוגם בפרי ובמחשבה באחד משרשי ועקרי האמונה שדומין לשרשי האילן שאם יכרת או ירקב מלמטה נפסד כל האילן· וא"כ עיקר הכל לדעת על מה אדני התורה הוטבעו ועמודיה ושרשיה. ולזה טרחו הראשונים וכפול ה' שכרם להסיר מסוה העורון מעל פנינו להאיר עיני השכלה לבאים אחריהם להדריכנו בדרך ישרה למען לא נגע לריק. הראשון אשר ראינו שדלה במים אדירים והעלה אבן ספיר בידו הוא הרב הרמב"ם אשר דלה דלה לנו מים חיים להשקות עמו בהידו וביאר הענין בפרק חלק וכלל שרשי התורה ועיקריה בשלש עשרה שרשים ובקשת יגדל אלהים חי הם רשומים ומפורסמים ואחריו בא הרב ר' חסדאי וכללם בשבעה. והרב בעל העיקרים כללם בג' . ובדורנו זה יתום שנתמעטו הדורות נתמעטו הלבבות האיר ה' עיני השכלה לחכם לב נאה דורש ונאה מקיים החסיד ר' יוסף יעבץ ז"ל והודיע דעת הראשונים וגלה מצפונים וחבר חבור נאה בענין זה קראו מאמר האחדות וגם שני לו קראו יסוד האמונה ונזדרז גם על השלישי קראו אור החיים וכולם דרך אחד ועליהם נאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק · ואתנה לבי עם עזר הנותן עוז ותעצומות לעמו להדפיסם · ואתחיל בהדפסת הראשון והעוזר ואוזר לישראל בגבורה יוציא כוונתי לאורה ולהדפיס גם פי' מסכת אבות אשר לו . ומתחנן אני ליוצרי וקוני יהיה מגן בעדי ויגמור בעדי כמאמר המשורר ה' יגמור בעדי :

# מאמר האחדות

## פירושי האמונה להחכם החסיד

## ה"ר יוסף יעבץ זצ"ל

**עיקרי האמונה** אינם י"ג כמו שהניח הרמב"ם ז"ל ולא שבעה כמו שהניח הרב ר' חסדאי ז"ל ולא אותם השלשה אשר הניח הר"י אלבו בעל העיקרי' אבל הם הג' אשר הם פי' השם הנכבר והנורא שם ההויה והם בעצמם פי' אחד. וזה כי שם אחד יורה על שהנקרא בו מיוחד במעלה שלא נמצאת בזולתו אחד העם מיוחד שבעם. והוא המלך אשר אין כמוהו בעמו. אחד היה אברהם שלא נמצא בזמנו כמוהו קורא בשם השם ולזה שם אחד יורה על בוראנו יתברך יימו על מעלה אשר איננה נמצאת בזולתו לא מן המלאכים ולא מן הגלגלים. והנה האחדות נחלק לשלשה חלקים. האחד והוא האחדות במוחלט כי הוא יתברך בורא לבדו ואין אחר אתו כמאמר הכתוב אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וכו'. ובמקום הזה מערו קרסולי קצת חכמינו האחרונים המתפלספים שחשבו שפי' ה' אחד מחולק מן הגשמיות והענין הזה אם הוא אמת גמור אין הש"י לבדו נבדל בזה מזולתו כי גם המלאכים נבדלו מחומר גם נפש האדם אחרי אשר השלימה חוקה כמו שכתבתי טוב שם משמן טוב ומן הפי' הזה נתחייב להם לרדוף אחרי חכמת הפילוסופים והי' זה לאבן נגף ולצור מכשול להניח כלי חמדה שבו נברא העולם והשם יכפר וכבר חשבו רז"ל להנצל מן הספק אשר הבאתי עליהם בפירוש יי אחד והמתבונן בזה החבור הקצר יתבאר לו האמת:

**והחלק השני** מאחדותו של אלהינו שהוא יתברך המשגיח האמתי ואין מבלעדיו והחלק הזה איננו אחדות במוחלט כחלק הראשון לפי שהש"י ברא את העול' מהאפס המוחלט לבדו. אך החלק השני לפעמים על ידי אמצעי ולפעמי' לבדו כאמרו לעושה נפלאו' גדולות לבדו אבל אחרי שהכל בחפצו ורצונו ואין כח לשום אחר האמצעיים לשנות מאמרו כאמרו חז"ל שפעולתה אמת ואמר עליו אחר באמהות:

**והחלק השלישי** אינו בזמן הזה אבל עתיד להיות ואליו עינינו צופות כי הוא יתברך לבדו יעבד כאמרו כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וכו' ולז"א בספרי יי אלהינו בעוה"ז ה' אחד לעוה"ב כי אז יהיה אלהות הש"י ומלכותו ניכר ומפורסם למטה כמו שהוא למעלה יראו עינינו וישמח לבנו וזהו פירוש שם ההויה הרומז היה והוה ויהיה היה בעד האחדות הראשון כי היה לבדו והיה במחשבתו לברא העולם בזמן אשר רצה כפי אשר רצה הווה כנגד החלק השני יהיה כנגד השלישי. ועיקר האמונה בזה השלישי כי הראשון שאו מרום עיניכם וראו וכו' והשני באזננו שמענו אבותינו ספרו לנו וגו'. אמנם זה צריך להאמינו באמונה מוחלטת ולפי שאז יהיה האחדות שלם התחיל השם הנכבד והנורא שם הויה ביו"ד שהוא אחד מאותיות איתן המורות גם זה פירש אהיה פי לעתיד יתברר אחדותו כפי כל ברואיו כי זה תכלית הבריאה:

**הפרק השני** אלה העיקרים היותר קל להאמין הוא הראשון ואם קשה הציור להיות שכנגדו רב הספקות וכמו שבאר הרב יכפול השם שכרו בזה והשני יכבד מעט להיות שכנגדו דבר נאות בתחלת המחשבה כי כמו שמלך ב"ו יהיה כבודו להתבונן במלכות השרים ולא בפועלים כן הוא יתברך ינהיג המלאכים והגלגלים והעולם הזה לחסרונו בהנהגת העליונים וכאשר יחברו עם זה רוע הסדר בצדיק ורע לו רשע וטוב לו תקובל זו הסברה הרעה בתחלת המחשבה:

**והעיקר** הג' הוא יותר זר ורחוק מאד מאד כי אנחנו רואים בעינינו שהאדם בחיריי במעשיו ומזגי בני אדם משתנין זה מזה עד שעל הפלא ימצאון בני אדם מסכימים לגמרי מכל צד במזגם ובמדותיהם ובחירה נמשכת אחר המזג ואיך יצוייר שהתחתונים כולם עובדים את ה' באופן אחד ולא יהיה חלוק ביניהם כמו שאין בעליונים

כמאמר

כמאמר הכתוב ולעבדו שכם אחד ולכן נהיחס זה לש"י באמרו אהפוך אל עמים וגו'. ואולם לשון אהפוך כי מתחלה היה כל העולם מדבר בשפה אחת ועל צד הפלא נתבלבל לשונם גם לעתיד יהפוך לשונם אל לשון אחת והנס הזה תחלה והכנ' לפני הנסים האחרים לקרוא כולם בשם השם והו הראשון. והשני לעבדו שכם א' בלי חלוק כפי כחם אך כל אחד ואחד כפי מדרגתו כי כן בעליונים :

**אמנם** כאשר תטיב העיון ימצא הדבר בהפך כי באמונת העיקר הראשון יהיה השני דבר הגון ומתקבל הכרחי ומחויב וזה כי אחרי היות העולם נטרך ועלה במחשבתו יתברך לברא אותו והיה זה בלי ספק על צד החסד והחנינה כדי להטיב את בריותיו כאמרו אמרתי עולם חסד יבנה ומזה יתחייב שתהיה השגחתו יותר בתחתונים מבעליוני' מב' צדדין. הא' כי אף אם העליונים והתחתונים כולם צריכים אל השגחת יתברך כי אין קיומם בלתו כאמרו אתה עשית את השמים וכו' ואתה מחיה את כולם אמר כי אין מעשה שמים וארץ כמעשה ב"ו כי מלך שבנה מדינה אחרי הבנותה התבונן ותתקיים על תלה זולת המלך. אמנם מעשה שמים וארץ אינו כן כי במאמרו ובהשגחתו חיים כלם וזהו ואתה מחיה את כולם · והתחתוני' צריכים יותר להשגחתו יתברך להיותם בעלי שינוי ותמורה על כן למעשה ידיו יכסוף להעמידם ולחיותם. משל לאב שיחמול וירחם על החולה והנכאב מבניו כי כלם בניו וזהו הצד הראשון אשר ממנה יתחייב היות ההשגחה בתחתונים יותר מבעליונים והצד השני כי אחרי שכוונת הש"י להטיב יותר יתבאר טובו וחסדו להטיב בעולם השפל החסר הזה ממה שיתבאר בעולם הקיים כאומן המובהק אשר תתפרסם חכמת אומנותו כאשר יפעל בכלים בלתי נאותים ובחומר בלתי מוכן ולזה הפליג דוד המע"ה לספר שבחיו יתברך במזמור בהשגחה והוא ה' חקרתני ותדע להיות האדם חסר מאד והקב"ה הפליג חסדו עמו ביצירתו עד שחתם פליאה דעת ממנו ביאר בתכלית הביאור הכונה הזאת כי יותר יראה חסדו וטובו במין האדם מבמין המלאכים א"כ טעו טעות מפורסם הפילוסופי' בהכחישם ההשגחה האלהית ויחסו אותה לגלגלים ולכוכבים אמר אשר יומרוך למזמה נשוא לשוא עריך ודעתי בפי' הפסוקים כי האשימם בב עונות עצומות הא' אשר יומרוך למזמה כי המורה הוראה בפני רבו חייב מיתה אף אם יסכים אל האמת וק"ו לבן בנו של ק"ו המעיז פניו לדבר בדברי' האלהיים מסברתו החלושה והקלושה מבלי קבלה מהנביאים אמר האלהים בשמים וגו' על כן יהיו דבריך מעטים כי כאשר גבהו שמים מארץ כ' שמים לרום וארץ לעומק והם בתכלית ההפך והתנכרות כן גבהו מחשבות השם ממחשבות ב"ו ומה שירוחק אצל השכל האנושי יתקרב אצל השכל האלקי על כן יהיו דבריך מעטים ולכך אל ימהר להוציא דבר על דרך הסברא וההקש לפני האלהים. ודע פי' אלו הפסוקים אשר הזכרתי כי לא יצדק פחות ויותר כי אם על הנכנסים בסוג אחד והשמים רמים והארץ עמוקה הנה וזה היה עון המתפלספים שדברו באלהות לפי מחשבתם וזהו העון הראשון אשר אליו רמז באמרו אשר יומרוך למזמה. העון השני כי דברו שוא ושקר באמרם כי מרוממותו לא ישגיח בשפלים והדבר להיפך כי מגאונו ורוממותו אשר אין לו קץ תתחייב ההשגחה כאשר ביארתי ואבאר עוד כי בטוב התבוננות הפלוסופים חשבו שרוממו את הש"י ולפי האמת הוא להפך כי יחסו לו ליאות וחסרון יתעלה האל מזה עילוי רב וזה כי אם נאמר במלך ב"ו שהוא מנהיג ומשגיח בגדולים ולא בקטנים לפי שיכלתו פרטי ובשעה שהוא רואה ומשגיח בקטנים אינו נעשה כן בגדולים לפיכך גנאי הוא לו כשהוא משגיח בקטנים ואינו משגיח בגדולים אבל הש"י שיכלתו בלתי בעל תכלית ואין השגחתו בקטנים מעכבת השגחתו בגדולים אם אתה אומר פסקה השגחתו בגלגל הירח הרי אתה מיחס לו לאות וקצור וז"ש למה תאמר יעקב וכו' נסתרה דרכי וכו' הלא ידעתי וכו' :

**הנה** באר תכלית הביאור כי המסלק ההשגחה מייחס עייפות ויגיעה ואמנם ה[illegible]ון כי מלך ב"ו אשר שלמותו תלוי בעמו בהיותו מנהיג השרים יעזור מהם יותר מהשפלים. אמנם הש"י הוא להפך כי הוא שלם בתכלית השלימות ולא ברא עולמו כי אם להטיב לזולתו ולא ירד ולא יעלה מגדולתו יותר מלהשגיח באלה מבאלה אדרבה כי בהטיבו לאלה השפלים יורה יותר על שלימותו וכי אינו משתלם מבריותיו רק הם נשלמים מצד חסדו וטובו ומי הביא לפלוסופים

להעיר

להעיד השקר הזה בבורא הכל יען כי האמירו הש"י
מצד מחשבתם לבד ח"ו הבוז"א לנבראיו וזהו
שאמר אשר יומרוך והענין הזה כתיב בתורה שנוי
בנביאים משולש בכתובים כתיב בתורה ומלתם
את ערלת לבבכם לבבכם זו היא אמונת הפלוסופי'
שלא האמינו אמונת ההשגחה ונתן אלו הב' סבות
כי השם אלהיכם הוא אלהי האלהים עושה משפט
יתום ואלמנה ר"ל כי יכלתו בב"ת ובהיותו מנהיג
העליונים מנהיג גם התחתונים הפך מלך ב"ו
והשני ואוהב גר להיטיבו' א' לקבל ממנו והכל
הפך מלך ב"ו . שנוי בנביאים כה אמר רם ונשא
שוכן עד וקדוש שמו וכו' הג' סבות שהביאום
הפלוסופי' לקיים סברתם המקולקלת הא' רוממותו
השני שהוא נצחי והנצחי לא יתבונן בהווה נפסד
כי הפכו הג' כי הוא נבדל מחומר ואיך יתבונן באלו
הדברים החומריים וכנגד הראשון אמר רם ונשא
ולשני שוכן עד ולג' וקדוש שמו והשיב ואמר כי
כאשר גבהו שמים וכו' כי הוא יתברך הפך ב"ו
כמו שהקדמתי ולזה אמר מרום וקדוש אשכון ואת
דכא ושפל רוח שוה למה שאמר בתורה הוא אלהי
האלהים וכו' עושה וכו' כי בהיותו מרום וקדוש
ישכון עם הדכא ושפל רוח ואולי שכוון ברכא ושפל
רוח לשני הצדדין שאמרתי למעלה שמהם תתחייב
ההשגחה יותר בתחתונים מבעליונים ואמר
להחיות רוח שפלים כנגד ואוהב גר וכו' ויתכן
לפרש שכוון לגלות אשמת הפילוסופים כמו
שאמרתי שיחסו להש"י ליאות וחסרון ולזה אמר
כה אמר רם ונשא כי מרוממותו אשר אין לו קץ
ותכלית יתחייב שתהיה משגיח בכל הנמצאים יחד
כאמרו לא יעף וכו' ולהטיבם לא לקבל מהם וזה
נ"ל נפלא מאד שנתבאר בכתובים בפירוש
מלכותך מלכות כל עולמים יען כי אתה מולך בכל
העולמות ומלכותך נצחי לדור ודור אתה סומך
לכל הנופלים וזה ימשך מן המלכות הכולל ומן
הנצחיות יתחייב עיני כל אליך ישברו ואתה נותן
להם את אכלם בעתו כי אינך כמלכי בשר ודם
שיצטרך לעמו להעמיד מלכותו ולסעדו וע"כ יבחר
יותר בחברת הגדולים ממה שיבחר חברת הקטנים
הנה נתבאר ת"ל כי העיקר השני דבר הגון
ומתקבל אצל השכל · אמנם אם הג' יהיה הכרחי
ומחויב יתבאר בס"ד :

**הפרק הג'** אחרי שנאמין בשני העיקרים הנזכר
נתחייב בהכרח להאמין בשלישי כי איך יצוייר
בשכל האנושי שמלך גדול ונורא אשר בנה מדינה
בחכמתו לכסא מלכותו והוא יכול בתכלית לא
יבצור ממנו כל אשר יחשוב לעשות יסבול שיבואו
אויביו ויהרסו בית מלכותו אשר בנה בכוחו ובעוצם
גבורתו וישבו את אשתו ואת בניו ויבוזו את כל
אשר לו ויתחלל שמו הלא זו פליאה נשגבה וכו'
אחר שנאמין שהש"י ברא העולם מאין ולא בראו
אלא לכבודו ואנחנו רואים עתה בעונותינו ביתו
חרב ובניו גולים בין האומות ושמו מחולל איך
יעלה על הדעת שיהיה העוה"ז נוהג כמנהגו אלא
על כרחן שכל העולם צריכין להאמין כי אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה וכו' גם מצד הנבראי'
ימצאון עתה שני פליאות עצומות האחד מצד
האומות בכללם והב' מצדנו אנחנו עם ה' חלקו
ונחלתו . אמנם אשר הוא מצד האומות כי האומות
היום מאמינות בחרוש העולם ובמעלת האבות
ותורה מן השמים גן עדן וגיהנם ותחיית המתים
ברוך ה' אלהי ישראל אשר הותיר הפליטה הזאת
אחר חרבן בית שני כי לולא זה כבר מעדו
קרסולינו ח"ו מן האמונה לו והיתה אמונת ע"ג
בעולם כמו שהיתה מקודם אבל עם היות האומות
בזמננו מודים בעיקרי אמונתנו ובמעלת אבותינו
ושנתנה התורה אלינו נעמוד בחוקתנו בטענות
נכוחות ובצורות עד השמים כמו שאבאר בס"ד .
ואחזור בענין האומות כי פליאה גדולה אחרי היות'
מאמינים בעיקרי תורתנו איך לא יחזרו לדתנו
מכח שמונה טענות עצומות הראשון כי הם מורים
שהש"י בחרתנו לחלקו וכיון שכן לפי דבריהם
שהחליפנו בהם והוא יתברך יודע ומביט עד סוף
כל הדורות איך לא ידע שהיינו עתידין להכעיסו
וא"ת ידע אם כן היה ראוי לבחור בהם ולא בנו
ואלו היה נותן התורה סמוך לבריאת העולם היה
מקום להשיב בחר בכם בהיותכם טובים ומאס
בכם ובחר בנו אך אחרי אשר נתעכב ב' אלפים
ות' שנה עד שבאו ישראל היה ראוי להתעכב עוד
אלף שנים ויבחר בטוב :

הב' השבת אשר נתן לנו והשבת א"א לשנותו כי
הוא אות על חרוש העולם ושמו עליו בפי כל
האומות ואין אומה שלא תשמור אפילו יום אידם
שלהם שאומר שהוא יום שבת :

הג' בריתו אשר שם בבשרנו וקראו ברית עולם ·

הד'

הד' הורתו אשר נתן לנו פנים בפנים בפלאים עצומים :

הה' הנסים המפורסמים אצל כל העול' כי בא' משני פנים יכול לטעון כל בעל דת אם להיות אומתו מושלת בכל העולם ואף ע"פ שאין זו ואם לנסים היוצאים מטבעו של עולם ובתנאי שיהיו מורים בהם כל העולם ואין לאומות דבר מזה :

הו' השבועה שנשבע לנו ולאבותינו שלא יחליפנו באומה אחרת :

הז' כי גדולים מעשה הש"י נכרים ומפורסמים וכשהרבה מופתיו במצרים היה כדי לפרסם שמו דכתיב ולמען ספר שמי בכל הארץ וכתיב ותעשה לך שם כיום הזה ויציאת מצרים מודעת בכל הארץ ממזרח שמש עד מבואו וידוע שביאת המשיח יותר גדולה וחזקה מיציאת מצרים כי יציאת מצרים לא היה כי אם בפאה אחת מן הישוב וענין המשיח יהיה בכל העולם יתחייב שביאתו תהיה יותר מפורסמת מיציאת מצרים הפלא ופלא :

**ועתה** חולקים ומסתפקים כל העולם אם בא אם לא בא האף אין זאת ראיה גדולה ועצומה והנביאים אינם מדברים לבד בפרסומו אבל האנשים אלו אצל הב"ח בלתי מדברים יודע ויתפרס' שכבר בא משיח וגר זאב עם כבש וכו' ושעשע יונק וכו' . וזה דומה למשה ביציאת מצרים ולכל ב"י לא יחרץ כלב לשונו כי אפילו הכלבים יכירו בגאולי ה' וזה שחתם למען תדעון אשר יפלא ה' ולא לבד הב"ח כי גם בעלי נפש צומחת יכירו דכתיב הדר הכרמל והבשן המה יראו כבוד ה' הדר אלהינו :

הח' כבר נתן לנו אות מפורסם ונכר לכל נטעה לאורך הגלות ותוכף הצרות לחלקת לשון האומרים ללשוננו נגביר והוא והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכו' :

**הנה** אלו השמונה טענות חזקות ותקופות לית נגר בר נגר דיפרקינון ומשמתי עליהם שמתי להם סימן בשבת נשפת כ' בחירה שין שבת ברית תורה ניסים שבועה פרסום הור' ופי' הסימן כי בשובה ונחת נשוף בעיר אויבינו לפרסם ולאמת אמיתת דתנו. ונחזור לענין כי תמיה גדולה היה מהאומות המודים בעיקרי דתינו ומבקשים האמת איך טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם וכבר רמזו אל זה בשירת האזינו ובפי' אותה פרשה הארכתי וכאן אין מקום להאריך :

**הפלא השני** מצאנו אנחנו בעלי ברית אלהינו איך' נסבול מצר א' הגלות הקשה הזה והצרות הנמרצות אשר לא עברו על אומה מהאומות כמונו גם צר אחר נחלל שם אלהינו בעשותינו נאצות גדולות בדברים

**זכור** שאל . אביך ויאמרו לך כי בהנחל עליון גוים והציב גבולות עמים והם שבעים אומות למספר בני ישראל שהיו שבעים כשבאו למצרים כי אז חשק השם בנו והביאנו בכור הברזל להוציאנו משם ויקחנו לעם נחלה לאמר כי לא מרובכם חשק השם בכם כי אתם המעט ולמה כל זה כי חלק השם עמו יעקב חבל נחלתו כך עלה בגורלו ולמען העבד צריך שיהיה דומה לאדוניו וימצאהו וכו' כדי להעלותם ממדרגה אנושית למעלה אלהית וזה הוא עשך ויכוננך . וצריך להתעורר בלשון ימצאהו כי במצרים מצא הש"י את ישראל לא במדבר כי הוא יתברך הביאם שם כי היו באים אחרי עמוד ענגו · ולמה שביאר אנקלוס ספוק צרכיהן דבריו צריכין פירוש כי היה צריך שיאמר ימציאהו כי זה הלשון הוא בורר כמו ומצא להם ולהיותו יוצא היה ראוי להיותו מבנין הפעיל ואומר בתירוץ זה הלשון כי השגחת השם יתברך על ברואיו בשני פנים האחד השגחה טבעית כי למעשה ידיו יכסוף ואחר שהכל מעשה ידיו יהוייב להשגיח כאמרנו ומכין מזון לכל בריותיו וכו' והשנית מיוחסת למעשה בני אדם וזהו השגחה פרטית . ודע כי מי שתדבק בו ההשגחה הכללית יהיה מוכן להדבק בשם יתברך ויזכה מתוך כך להשגחה הפרטית וההשגחה הכללית הטבעית תדבק בברואים כפי הצורך וההכרח כמו אדם שיש לו בנים רבים מהם בריאים וחזקים וזריזים ועשירים מהם דלים וחולים ועצלים ולהיותם כלם בניו ישגיח בחולים ובדלים יותר מבחוקים והזריזים כי בכחם וזרזותם יבטחו ולא ישגיח עליהם כל כך כן אב העולם להיות כל הברואים מעשה ידיו העשירים והחזקים יניחם ביד עשרם והעניים ישגיח עליהם כי הכל מעשה ידיו אמר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח ואמר תהלה ואת כל אלה ידי עשתה מרום וקדוש ואת דכא ושפל רוח . וכבר הקדמתי כי אשר יושגח מהשגחה האלהית מכל מקום יוכן יותר לשמור מצותיו מזולתו וזהו סוד יסורי הצדיקים

הצדיקים . ואחר הקדמה אבאר לך לשון מציאה :

דע כי זה הלשון נאמר על מי שמבקש דבר ומצאו וזהו וימצאהו איש והנה תועה במדבר ואמרו חכמים וכרונם לברכה איש זה גבריאל וחכמים זכרונם לברכה דקדקו לשון וימצאהו ומקשה ר"א חשב שדרשו לשון איש ולזה הקשה מעוברי דרכים ולא הבין דרך רבותינו זכרונם לברכה כי הם דקדקו שהיה ראוי לומר ויראהו או ויפגעהו וכן דקדקו בזוהר וימצאו בקעה דהא אשכחו ועניננו בלשון או מצא אבדה כי כל אחר מבקש במה להרויח ואמר הכתוב ימצאהו כי השי"ת יבקש להעמיד ברואיו וההשגחה הטבעית הכללית מצאם בארץ מדבר וזהו תרגומו של אנקלוס ספק צרכיהון רדף הענין ולא הלשון ועוד יסובבנהו בענני כבודו כל זה מצד ההשגחה הטבעית וכאשר דבקה בהם השגחתו יתברך באלו השני ענינים הוכנו לקבל התורה וזהו יבוננהו ואז דבקה בהם ההשגחה הפרטית הזאת גלה להם הסוד אשר אני בו ה' בדד ינחנו כי מצד קבלת התורה נזכה להיות מונהגים מאתו יתברך מבלי אמצעי כלל ואין עמו אל נכר הוא השטן אשר ברא לנסות את הבריות כי כבר נשלם זמן הנסיון ונתבררו ונצרפו הראויים לברר וללבן ויכוננך ירכיבהו על במתי ארץ הנה נתבררה כוונתי מצד התורה :

אמנם בנביאים והיה ביום ההוא נאום ה' צבאות אכרית את שמות העצבים מן הארץ ולא יזכרו עוד בשמים וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ הנה אמר בפירוש כי עקור יעקור השם יתברך העע"ג אין צ"ל עבודת' אלא אפילו שרשה ואפילו בזכירה בלי הוצאה בפה לא תזכר לא תעלה על לב ולפי שכוכבי השמים וכסליהם יחייבו לפעמים הקמת נביא מעורר ומכריז על העבודת כוכבים וכל זה מטעם הנסיון הנזכר וכמו שאמרה תורה כי יקום בקרבך נביא וכו' ויצליח בשליחות כי יבוא האות והמופת ושם סבת זה כי מנסה ה' אלהיכם וכו' לזה הבטיח וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה שהוא שרש העבודת כוכבים ויסוד שאר עונות אעביר מן הארץ ואז תפקחנה עיני עורים לשוב אל ה' בלב שלם כי ענין כל העולם דומה לבן מלך יחיד שנכנס בו רוח שטות ושכח שרשו ועיקרו ונתרחק מבית אביו וילך שפי מרחי אל רחי ומצרה לינון והאיר ה' את עיניו וירפא מחוליו וזכר כי הוא בן מלך ושב אל ביתו בשמחה ובשירים וכן נתבאר :

בכתובים יזכרו וישובו אל ה' כל אפסי ארץ הרי באר כי עתה בזמן הזה בני העולם טבועים בים השכחה מצד היצר הרע המחשיך עיני הבריות אשר אליו נרמז באמרו וחשך על פני תהום וזהו הפך הטבע כמו שאמרתי למעלה ולעתיד כשהש"י יעביר הסבה אשר חרשה ונראה לסבת הנסיון אשר סבתו להכין מלכות שמים ולסערה במשפט וצדקה ישוב הכל לאיתנו ולטבעו הישר הראוי להיות כפי טבע הבחירה לז"א יזכרו וישובו ועל הזמן ההוא אנו מתפללים בכל יום יתגדל ויתקדש שמיה רבה ולטוש עין שכלך בסבה אשר זכר כי לה' המלוכה ומושל בגוים וראוי לעיין בפסוק הזה שני דברים . האחד כי היה ראוי לומר כי לה' הממלכה והממשלה או ה' המולך והמושל בגוים והשני ידוע כי המלוכה גדולה מהממשלה והיה ראוי לומר מתחלה הממשלה ואחריה המלוכה כי כן דרך הכתובים לחזק בכפל והנראה בדברים שבינינו למקום ובינינו קצתינו בקצתינו וזה היה חכמה של אליהו עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים :

וצריכים אנחנו לתרץ ב' הספקות הללו האחד מצד כי ראינו והב' מצד האומות ומצרנו ואצרף אליהם מבוכה גדולה ועצומה ואתרץ הכל ביחד כסדר והיה ענין השטן הנזכר בתחלת ספר איוב וכי צופה ומביט עד סוף כל חרורות כולן על הכלל כל דרכיו משפט אל אמונ' ואין עול יסבול שיבוא השטן לערער ולהשחי' עבדו אשר העיד עליו יתברך כי אין כמוהו בכל הארץ ואחרי ערותו ערער ואמר החכם ירא איוב אלהים ולא הספיק זה אלא עד שאמר לו השם יתברך הסיתני בו לבלעו חנם חזר וערער עד שניתן ברשותו ולא יספיק בזה דברה תורה כלשון בני אדם ולעוצם זו הקושיא בא חכם אחד והכחיש פשט הכתובים ואמר כי השטן היה איש שונא לאיוב ואף על פי שכוונת החכם היתה טובה במאמרו אין ראוי להאמין לו ולתרץ אלו הספקות העצומות אשים משל למלך שכבש מלכות גדול בעוצם כחו וגבורתו ובאו כל אנשי המלכות להשתחוות לפניו ארצה והוא ידע בחכמתו כי יש מיראה ויש מאהבה

ואין

ואין ראוי שישוו כלם במדרגה אחת ועוד כי אין מעלת המלך על עם אין מספר שיהיו כלם שוים במדרגה אחת . אך מעלתו להיות לו שרים גדולים עם קטנים משרתים אותו רואים פניו ושאר עמו יהיו טפלים אליהם ובזה תכון מלכותו מאד אבל יקשה שאם יעשה החלוקה הזאת בתחלה יטיל קנאה עצומה בעמו כי יאמרו הקטנים למה שפלנו מערכנו אנחנו והלא כלנו קבלנו עלינו מלכותו שוה בשוה פה אחד ומדוע אלו יהיו שרים ואנחנו עבדים ולתקן זה לקח אחד מהשרים אשר אתו ונתן לו ממשלה והוא נתיעץ עמו וא"ל שהוא יראה עצמו כאלו הוא חולק על המלך והמלך יסתור פניו מעמו ויעשה עצמו כאלו אינו ובזה יתברר מי עובדו מאהבה ומי עובדו מיראה ואחר כן נתגלה לעמו ויאמר להם הרי היה מן הראוי להעניש המורדים עונש נפלא אך לא אשלם לכם כמעשיכם אותם אשר עמדו קיימים בעבודתי הם יהיו שרים עומדים לפני כל הימים ואתם תהיו עבדים להם ענו כלם ואמרו החייתנו נמצא חן בעיני אדונינו והיינו עבדים לעבדיך . וזהו סוד בוראנו מחוללנו כי ברא השטן לכתחלה לנסות את בריותיו והוא המטה לבות בני אדם מעבודתו ברשותו למען יתבררו ויודעו ברי לבב ויעמדו לפניו כל הימים וזהו סוד כל הגליות והצרות וז"ש חכמי הזהר וחשך על פני תהום דאחשיך פני באורייתא וכך הוא כי זהו המפסיח בני אדם על ב' הסעיפים כי פעמים יטו אחריו ופעמים אחר הש"י והותרו כל הספקות למען תאמין המשל והנמשל אחתום הפרק הזה בביאור כלל מזמור נכבד אשר גלה בו דוד ענין המשל הזה בצורתו כאשר הצגתיו לפניך אמר כי הנה הרשעים ידרכון קשת וכו' והם מצליחים ומכתירים את הצדיקים אשר הם יסודו של עולם שנאמר וצדיק יסוד עולם וזהו כי השתות יהרסון ותוכלו להקשות ולומר צדיקו של עולם מה פעל בעולמו הנה ברא העולם כרצונו ולעבודתו ואיך יעבור הדבר הזה והתשובה ה' צדיק יבחן הוא אשר אמרנו כי כל זה נסיון לברר הצדיקים לחלקו והרשעים לגיהנם ולצרות ולשעבוד עולם כל אחד לפי מעשיו ולא דקדקתי הנה מלות המזמור כי לא כוונתי לכך כי אם להעמידך על כללו :

**פרק הד'** בהגלות כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו ויחתו וייראו מלפניו ולא יהיה עור מורה ומכעיס כמו שאין זה מעם הארץ שימרדו במלך הגדול ההתקיף לפניו ועל זה הזמן התפללו אנשי כנסת הגדולה ובכן תן פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך ובו' וביארו הסוד אשר בארתי כמו שידענו ה' אלהינו שהשלטן לפניך אמרו כי כבך אנחנו יודעים שהממשלה כלה לפניך אלא שהוא עושה עצמו כאלו אינו למען נסות את הבריות וזהו הטבע האמיתי בבריותיו כי הכירו שהוא פלא גמור מאתו יתברך עד אותו הזמן והדבר הגדול הזה נתבאר בתורה ובנביאים ובכתובים :

**בתורה** ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר ולמען אעמידך על דבר אמת בפסוק הזה אצטרך לבאר המשך הפסוקים הלה' תגמלו זאת עם נבל וכו' קראם עם נבל כי אינם מכירים בטובה אשר עשה להם השם יתברך ולא חכם לדעת מה יהיה באחרית אלה הם שני חלקים כלליים ואחר כך פרט אותם . דמה הראשון עם נבל הלא הוא אביך שבראך מאין קנך ממצריים הוא עשך במדבר ובמתן תורה כי בהנהגה המלאכיית הזה ובקבלת התורה נעשו מטבע המלאכים להיות להם מעלה על אנשי הארץ כמעלת המדבר על החי :

**ויכוננך** שנתן לך ארץ טובה ורחבה להכין אותך בשני השלימיות שלמות ראשון ושלמות אחרון . הנה דבר חמשה עניינים בקצור מופלג חדוש העולם ויציאת מצרים ונסי מדבר ומתן תורה וירושת הארץ אחר כך בארם אביך זכור ימות עולם המנין אשר אנו מונין לבריאת עולם דמוה על אמונת החדוש . בינו שנות דור ודור כי הקרובים אל הבריאה האריכו ימים ונתמעטו שנותם בכל דור עד שבאו לשבעים שנה וזהו הוראת חזקה על החדוש אחרי שהודיע הש"י לפרעה הענף הראשון משמו שהוא היה ביאר לו הווה במכת הערוב אשר טרד השם יתברך את הבעלי חיים אשר משכנם הטבעי במדברות לבא בישוב הפך טבעם ועוד כח שני שיבה: ביום כי טבעם לנוח וללכת בלילה שנאמר תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער ולז"א והפלתי ביום ההוא את ארץ גושן כי ביום תהיה המכה ולא בלילה והנס הג' כי יהיה בהם הכרה ובחינה שלא לבוא בגבול ישראל ומאלה יכירו כי יד ה' עשתה זאת כי הוא עשה את השמים ואת הארץ והוא

מחי'

מחיה את כלם ובידו נפש כל חי ולו"א למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ . הד' בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ כמו שהודיעו שהאמינו באמונת החדוש שאין זולתו מחדש כך הודיעו באמונת ההשגחה כי אין משגיח זולתי ואף אם יש אמצעיי' בהשגחה למשפטיו הם עומדים כי הכל עבדיו והמבחן בזה במכת הברד כי עשו שלום האש והמים האש לא התוך את המים והמים לא כבו את האש מאימת יוצרם משל לשליח המלך שנכנס במדינה אשר היו שם כתות מחולפות מתנשאות כל אחד אמר אני אמשול ובראותם אותו עשו שלום ביניהם וקבלוהו בכבוד ועשו מאמרו זה לאות כי אין למדינה ההיא מלך אחר זולת המלך אשר זה בא בשליחותו ולו"א בעבור תדע :

**החמישי** למען תדע כי לה' הארץ כבר הקדמתי כי העיקר הג' הוא הקשה מאד ורחוק רחוק כי הוא הפך מה שאנו רואים בעינינו כי האדם בחריי במעשיו ודרך האמונה בעיקר הזה כי לא היו העולם נוטים אחרי תאותם אם לא שכך גזרה חכמתו מטעם הנסיון ואחרי תום הזמן אשר עלה במחשבתם תהיה הבחירה לטובה ולא לרעה כי טבע הבריאה לא מחייב הוא ולהודיע הדבר הזה אמר הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד כי אפי' הקולות אשר התחילו יפסקו והברד לא ירד למטה אלא ישאר באויר וזהו פלא נשגב מאד מכל אשר לפניו הזכירו הש"י לאויב אשר חשכתי לעת צר ליום קרב ומלחמה הם אשר נפלו בימי יהושע שנאמר וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים וגו' ובזה תדע כי לה' הארץ ומלואה כאמרו והיתה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ וזה דומה למ"ש דוד לה' הארץ ומלואה וכו' כי הוא על ימים יסדה הפך טבעה כי היא כבדה מן המים וכפי הטבע היה ראוי להיותה מכוסה במים . הנה נתבאר פי' השם הנכבד והנורא שם ההויה בשלשת ענפיו היה והוה ויהיה אחר כך פי' מ"ש אלהי ישראל בידיעה :

**הששי** למען תדעון אשר יפלא ה' כי בהיות המכה במצרים ולא בישראל ואפילו הב"ח הבלתי מדברים יהיה להם בחירה והכרה להכיר עבדי ה' ולא יחרץ כלב לשונו בזה תדעון אשר יפלא השם בין וכו' . ואולי כי בא זה בלשון עתיד להורות כי לעתיד יוכר ההבדל הזה בשלמות בהיות יש' עובדים את השם וקיום אז בנו נחמות ישעי' ע"ה והשתחוו על כפות רגליך כו' וכמ"ש וירדו כל עבדיך כו' והשתחוו לי לאמר כו' :

## הפרק החמישי להיות אלה הג' עיקרים הם הם יסוד האמונה

ושהכל תלוי בהם שוררו אותם אבותינו על ים סוף כי השיגו אמתתם ברוח הקודש וזה כי השגת וידיעת הדברים האלהיים אשר קצרה בהם יד החקירה האנושית תהיה בא' מג' דרכים הא' מצד המופתים הנאמנים בלי דופי ובלי פקפוק כלל כגון הנסים אשר נעשו במצריים לעיני החולקים והשני אשר יושג לעיני החסידים במדרגת רוח הקדש כענין שנאמר אז דברת בחזון לחסידיך והג' במדרגת הנבואה וכפי מדרגת אלו ההשגות כך קיומם ונצחיותם בנפש המאמין והידוע כי המדרגה הראשונה אפשר שהיצר יביאה לידי שכחה לא כן השנית כי ישאר רשומה בלב המאמין יותר . אמנם הג' תתקיים יותר לעד ועם זה נתבאר הספק אשר עמד למפרשים אחר שהכתוב העיד שהאמינו העם כדכתיב ויאמן העם מהו אשר אמר על הים ויאמינו בה' ולא די זה אלא שגם במ"ת נאמר וגם בך יאמינו לעולם נראה שעד כאן לא האמינו העם ובמה שאמרתי הוא מתורץ כי אמת הוא שהאמינו במצרים אבל לא נתישבה האמונה בלבם ולא קנה טבעם זה הבטחון וזאת האמונה אבל אחרי אשר הלכו אחר הש"י במדבר בארץ לא זרועה וראו הנסים העצומים על הים קנה טבעם את האמונה וזהו שאמר ויאמינו וייראו העם את ה' היראה היא תסוב הנפש אחור ותתקבץ כחותיה אליה וזהו קנין הטבע ואז האמינו אמונה יותר אמתית מן הראשונה ושרתה עליהם רוח הקדש ושוררו אלה :

הג' עיקרים ועל הא' והוא חדוש העולם אמרו אשירה לה' כי גאה גאה כי החוקרים שמוה סבה ראשונה אבל האמינו שהסבה והמסובב נקשרים יחד לעולם לא נמצא הסבה בלי המסובב ולא המסובב בלי הסבה הפך האמת הנאמר בפסוק אתה הוא ה' לבדך ולזאת גאה גאה נתגאה שהוא סבת עולמו והוא נתגאה שהיה הוא יתברך בעצמו קודם שחדש העולם והכונה בזה נקשר עם סוסו ורמה אותם בים לא נפרד הסוס מן הרוכב ולא הרוכב מן הסוס מדת מכתו קנתה מדת מדעת אמונתו וזה כנגד השתי ידיעות כי אני ה' כי אין כה' אלהינו ולו"א

ולו"א זה אלי ואנוהו וכנגד הידיעה הג' אמר ואנכיהו ה' איש מלחמה מרכבות וכו' וכנגד הד' כי אין כמוני אמר מי כמוך באלים ה' וכל ימי תמהתי על השבח הזה וכי מי יחשוב שיש באלהי כמוהו והוא יתברך בראם אלא ביאר הפסוק הזה ענין משל המשל אשר הזכרתי למעלה שהמלך נתן לו ממשלה כדי שיוכל לפתות ולהטות לב אנשי המלכות החניפים אשר אינם אוהבים את המלך ואינם עובדים אותו אלא מיראתו לבד ואחר שנתבררו ונצרפו האוהבים מהיראים הסיר המלך ממשלת המושל ולו"א כי ישובו אל ה' כל אפסי ארץ כי כלם יכירו וידעו מה שאמרו אנשי כנסת הגדולה כמו שידענו ה' אלהינו שהשלטן לפניך וזהו שאמר כי לה' המלוכה וגם המושל בגוים הלא לה' הוא ואינו רשות בפני עצמו כמו שחשבו הנוטים אחריו והמתפתים למצותו עד עתה וכבר נשלם הביאור ת"ל אף כי אם בתחלת המחשבה העיקר השלישי היה זר והחוק מטוב התבוננות נמצאהו הכרחי ומחוייב :

## הפרק הששי

עתה באתי להשכילך כי ראו שיקראו אלו הג' עיקרים עיקרי האמונה יען כי שם אמונה יפול על מה שיקשה אצל השכל להשיגו במחקרו אמר כל מצותיך אמונה · אמנם יתבאר אצל המאמין מפני המופתים הנאמנים אשר לא יקבלו הכחשה במופתי מצרים אשר נתבארו לעיני החולקים והורו בהם הלא תראה כי מרע"ה לא נתוכח עם פרעה וחכמיו במחקר השכלי רק הביא ראיה על כל דבריו מן הנסים והנפלאות ושם נזכרו שם ידיעות יקרות ועצומות יעירון יגידון כלם על אמתת דבריו ושאלו הג' העיקרים אשר הנחתי הם פי' השם הנכבד והנורא שם ההויה והם פי' אחדותו של אלהינו הידיעה הראשונה בזאת תדע כי אני ה' . השנית למען תדע כי אין כה' אלהינו . הג' למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ . הד' בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ . החמישי למען תדע כי לה' הארץ . הששי למען תדעון אשר יפלא ה' בין מצרים ובין ישראל וכל אלו הידיעות פי' השם שנאמר ולמען ספר שמי בכל הארץ הוא השם אשר הכחיש פרעה באמרו מי ה' אשר אשמע בקולו השם אשר הזכיר לו מרע"ה בשליחותו כה אמר ה' אלהי ישראל ולפיכך אצטרך לבאר אלה הפסוקים תחלה ואומר כבר הקדמתי שפי' ה' הוא אשר חדש ה' עולם והוא משגיח בו והוא עתיד ליעבר לבדו כי זה פירוש היה והוה ויהיה ואמר עוד כי הוא יתברך נתיחד בהנהגת ישראל מכל האומות וזהו אמרו אלהי ישראל :

ופרעה נתקשה לו המאמר הזה הרבה מאד כי נראה שהוא סותר סופו לראשו אם אמת כדבריך שהאלוה הזה ברא כל היצורים למה יתיחד בהנהגת עם זולת עם והלא הכל מעשה ידיו וגם ענין השליחות יקשה כי אם היה אומר לי שנעבדו אנו והעם היה דבר שאפשר לשמוע אבל שיתיחד בהנהגת העם שהוא משועבד לי ואני לא אהיה בכלל ההנהגה הזאת הדבר היה קשה וזר ולזה אמר מי ה' אשר אשמע בקולו בדבר הזה לשלח את ישראל אלו היה אומר אלי שנעבדהו אני והעם הייתי חושב בדבר לא ידעתי את ה' . ההקדמה הראשונה אשר אמרתי שהוא מהווה הנמצאות זה הדבר הוא מעמד השכל ואין אתי שום חכם שיתפאר שידע הדבר הזה במחקרו וגם אם אאמין לדבר הזה לא אוכל להאמין השליחות כי למה יתיחד בהנהגת עם זולת עם וזהו טעם וגם כי היה ראוי לומר ואת ישראל לא אשלח כי זהו שליחות של משה ראו ומה הרבה מלת גם ועל זה באו אלה השש ידיעות הראשונה לבאר כה אמר השם והוא לבאר שהוא אלהי ישראל הראה בזאת תדע כי אני ה' המחדש ועשה לו הקש קצר אמיתי מי שברא העולם יכול לאמתו ואני אשנהו אם כן אני בראתיו וזהו אמרו בזאת תדע כי אני השם הנה אנכי מכה וכו' וכך היה בבריאתו של עולם . כי בראשונה ברא חומר מן העפר המוחלט אשר ממנו עשה הכל ואותו חומר צפו מים על ראשו וגזר כפי רצונו עליו והפשיט צורתו והלבישו הצורה אשר רצה ממנו אור וממנו רקיע וכן כל מעשה בראשית וכן היה בכאן כי המים פשטו צורתם ולבשו צורת דם בכחו וברצונו :

הב' למען תדע כי אין כה' אלהינו לפי שאולי יאמר פרעה אחר שאורה יש מחדש אולי יש שם מחדש אחר לזה הודיעו מכת הצפרדעים שאין הדבר כן כי ידוע כי שר מצרים הוא השר הגדול אשר בשרי האומות וכמו שאחז"ל מצרים שני' לארץ ישראל ולזה היה הגלות שם למען יתפרסם שם השם בכל הארץ וכבר היה מי שפי'

עתה

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים בעבור כי
המצריים זדו על האלוהות כלם והמנצח את הגדול
כ"ש אשר למטה ממנו והוא השי"ת חדש מכת
הצפרדעים מן היאור אשר כח אלהי מצרים הוא
לדעתם למען הודיעם כי שקר נסכם כי אם אלהיהם
יש בו כח איך יחדש מכה עצומה לעובדיו אבל
בהשריץ היאור צפרדעים ועלו ובאו וכו' או תדע כי
אין כה' אלהינו כי הוא הבורא לבדו ואין אלהים
אתו ובכן נתבאר העיקר הראשון שהוא ית' לבדו
המחדש כאמור אתה הוא ה' לבדך :

הג' למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ כבר
כתבתי כי העיקר הג' יקשה אצל השכל יותר מן
הראשון כי הראשון אם נקשה ציורו יקל האמונתו
וכן אמר הכוזרי אחרי אשר הביא לו החבר ראיות
כפי כחו על חדוש העולם שאל אליו היאך התחזק
בנפשכם הדבר הגדול הזה שיהיה לבורא הגופות
והרוחות והנפשו' והשכלים והמלאכים אשר נתעלה
ונתקדש והתגדל מהשגת השכלים כ"ש החושים
חבור עם הבריאה הזה הנמבזה המגונה בחומרה
ועל כן בראם מהאפס המוחלט וכי מלך גדול מושל
על כל העולם בחכמתו ובגבורתו לבדו יאמר לו
כי אין כמוהו בכל הגבורים אשר בכל מדינות מלכותו
והכתיב מי כה' אלהינו המגביהי וכו' כי לפי גבהו
ורוממותו אשר אין לו קץ השמים והארץ שוים ולא
כדברי מי שאמר כל צרדין קתני. ומה שנאמר
בתשובת הספק העצום הזה כי טבע הכולל והפרטי
מתחלפים בתכלית החילוף אם נאמר שתמצא בים
ספינה עצומה ונוראה מחזקת אלפי אלפים איש
עם מזונותם וכליהם וכל הצריך אליהם זה יהיה
פלא עצום ואם נאמר שזאת הספינה עם כובד משאה
תוכל ליכנס סמוך אל היבשה כמשפט הספינות
הקטנות הקלות מאוד הלא יהיה הפלא האחרון
גדול מן הראשון וכן השי"ת יכולתו כולל מלכותו
בכל משלה וברא המלאכים ממונים כל אחד ואחד
על מלאכתו וכמאמר חז"ל אין מלאך אחד עושה
שתי שליחות ויש לנו להאמין כי הוא יתברך עושה
הדבר הפרטי הריא כי אין כח במלאך ההוא לעשו'
שליחותו אלא בכחו כענין שנאמר כי שמי בקרבו
לא כמלכי בשר ודם שעושים ע"י שלוחם כי אין
שם אלא הצווי מאת המלך לבד אבל השליחות
נעשה בכח השליח אין הדבר כן אצל השי"ת כי אין
האמצעיים אצל השי"ת אלא ככלי האומן בידו כענין



שנאמר היתפאר הגרזן על החוצב בו לזה אמר
מי כמוך באלים ה' הם האמצעיים אשר הפקדת
ומנית על הנסים אף אם הם פרטיים וכחך כולל
גם בפרטים ההם אין כמוך בענין הפלא אשר
זכרתי מן הספינה הכבדה והגדולה בתכלית שנכנסה
אל הנמל וז"ש מי כמוך נאדר בקודש וכו' שזהו
כחך הכולל אשר בו נבדלת ונקדשת מכל נביאיך
ועכ"ז אתה עושה הפלא הפרטי וז"ש פלא כי יהיה
ראוי לומר עושה פלאים . ועל העיקר הג' והוא
הידיעה הר' אמר ה' ימלוך לעולם ועד . והרמב"ן
נדחק בקשר כי בא סוס פרעה ואמר שהוא נקשר
עם אז ישיר אז ביום הנס ולא למחרתו ואינו
מספיק לי כי ידוע שההלל והשירה ראוי להיות
ביום ההוא ועוד כי לא היה צריך לומר כך כי
כבר אמר וירא ישראל אז ישיר משה ומה תועלת
לחזור ולומר כי היה זה ביום שבא סוס פרעה אבל
לפי דעתי שהוא נתינת טעם לעיקר הג' שהוא זר
ונפלא כמו שהקדמתי בתחלת הדרוש הזה ואמר אל
תתמה אם השם יהפוך לב כל האומות למטה
שהיה ראוי כפי טבע הבריאה אף אם אינו כפי
טבע הבחירה כי הלא תראה שהפך לב פרעה
ועבדיו לרדוף אחרי ישראל ולהכניסם בסכנה עצומ'
כי ראו בעיניהם המופת הגדול ההוא וה' סגר בעד
שכלם ובחירתם ונכנסו לים מעצמם ומדעתם
לרעתם וכ"ש וק"ו שראוי להאמין שיעשו כן כל
העולם להמשך אחר רצון השי"ת בהגלות אליהם
כבוד ה' , ועוד הביא ראיה אחרת כי השי"ת מושל
ההפכים כי היה בים שני רוחות הפכיות בבת א'
האחד מייבש מקום רגלי בניו והשני מהיך
מקום רגלי המצריים ולא חלקו זה כנגד זה אך
כל אחד עמד במשמרתו כאש המתלקחת בתוך
הברד ומזה נאמין כי ה' ימלוך כי יהפוך
שפה וכו' :

## הפרק השביעי

האמונה הזאת תקותינו
ונחמתנו בגלותינו ודלותינו ובה נחם
השי"ת את יעקב אבינו בצאתו מבית אביו מגורש
יחיד בורח ועני כי אפילו לפרוע המלון לא היה
בידו לפי הפשט כי הוצרך לשום אבן תחת מראשותיו
לאות שצדקו דברי רז"ל שגזלו אליפז . ולפי
שקושית צדיק ורע לו רשע וטוב לו מביאה מבוכה
גדולה באמונת ההשגחה הודיעו השי"ת אמתתה
במראה הנבואה כי היא הידיעה אשר לא ישאר

ספק

ספק כלל בלב היודע הלא תראה מה שהתנצל איוב לש"י אחר שהודיעו בסערה אמתת הדרוש באמרו לשמע אוזן שמעתיך . וזה כי ראוי לשאול לא ימנע או אליהוא אמר האמת או לא אם לא מדוע לא נכלל עם חבריו אשר לא דברו נכונה ואם אמר האמת מה חדש לו הש"י והתשובה כי אליהוא דבר לו כפי קבלתו והספיק להשתיקו ולא לפייסו והש"י הראהו במראה הנבואה ונתפייס פיוס נפלא כאלו הגיע זמן פרעון הרשעים ושכר הצדיקים וז"ש לשמע אוזן שמעתיך כי כבר הגיד לאליהוא אלו הדברים בעצמם אבל היו על פי הקבלה לבד ועתה עיני ראתך על כן אני מתפייס ומתנחם וכו' וכן עשה ליעקב אבינו לפייסו ולהניח לו מרגזו ומעצבונו הראהו אמתת ההשגחה במראה הנבואה וז"ש והנה סלם מצב ארצה כי הכופרים בהשגחה יחשבו השמים והארץ כאלו הם דירות מחולפות ואין האמת כן אלא הכל דירה אחד כי כשיש סלם בין הבית והעליה שעל גביו הנה הוא יורה שהכל דירה אחד ולהורות על חוזק ההשגחה אמר עולים ויורדים כאלו שלוחי ההשגחה דירתם וקביעותם למטה ולהורות עוד על פליאת ההשגחה אמר והנה ה' נצב עליו על הסלם לומר כי אין שליחותו יתברך כשליחות בשר ודם השולח שלוחים ואינו יודע מה השלוחים עושים והם הם עיקר המעשה ושליחות בוראנו ית' אינו כן כי הוא נצב על הסלם ומשגיח מן החלונות מציץ מן החרכים ואינו אלא כגרזן ביד החוצב בו הוא עצמו מה שפירשתי בפסוק מי כמוך באלים ה' ואחר שהודיעו אמתת ההשגחה הודיעו כי הוא סימן לבניו כי כמו שהוא עתה היה בתכלית השפלות והדלות ויעלה במעלה אשר לא עלה אליה אדם מבריאת העולם ועד עתה ככה יהיו בניו והסבה לכל זה כי עתה בזמן הזה היה חפץ הש"י להנהיג את עולמו ע"י אלו האמצעיים ומזה נתחייבו הצרות והגליות והכל מטעם הנסיון והבחירה כמו שזכרתי למעלה ולזה הראהו אלו המלאכים עולים והוא בזמן הזה וירידתם בהסלם זמן הנסיון ואז יגלה כבוד ה' וינהיג עולמו הוא בעצמו והוא ישפוט תבל בצדק ואז ינתן המלכות לבניו בל ימוט עולם ועד כמו שנתמוטטו מן השרים מן שר בבל לשרי פרס ומדי וכן משר לשר תמיד וז"ש והנה ה' נצב עליו וכו' והי' זרעך וכו' ופרצת וכו' הלא תראה פי' דניאל לזו הפר' כפי אשר יפרש המפר' על הפסוק וארבע חיוון רברבן סלקן מן ימא והו מלאכי האלהים עולים כמ"ש אדבק רוחי שמיא מגיחן לימא רבא והם אלו השרים הממונים על אלה הד' מלכיות אח"כ הזכיר ירידת כל אחד ועליית חברו במקומו חזי הוית עד די מריטו גפר וכו' ובסוף ירידת כלם וז"ש ויורדים חזי הוית עד די כרסוון רמיו אלה הכסאות והממשלות יושלכו לארץ לגמרי כי יפקוד ה' על צבא המרום במרום . ומשולש בכתובים כל מזמור שירו לה' שיר חדש וכו' לאסור מלכיהם. והנה ה' נצב עליו ועתיק יומין יתיב . והיה זרעך ופרצת כבר אינש וכו' וליה יהיב שלטון וכו' וקרוב אני לומר כי ירמוז באמרו והיה זרעך וכו' כי בהיותינו בתכלית השפלות ואפס עצור ועזוב והיה זרעך והוא עצמו כבר אנש ולא אנש . דומה למ"ש רז"ל נבזה וחדל אישים וכו' סוף דבר זה מבואר מאד שכוונת המראה הזאת להניח לו מעצבו ומרגזו כענין איוב והראיה על שנתפייס פיוס גמור כאיוב אמרו וישא יעקב רגליו כי נעשה קל ברגליו מעוצם הרושם אשר קבל והראיה עוד ענין ויגל את האבן כי היו צריכים כל הרועים להאסף וייעפו הרועים וייגעו לגוללה וקווי ה' יחליפו כח . והבוטח בה' קל מהרה סבב אותה וזהו טעם הספור :

**הפרק** השמיני ראוי להתעורר ולדקדק במעשה יעקב אבינו ע"ה כשנגלה אליו הש"י אחר מעשה שכם וא"ל שיעלה אל בית אל והוא בנה מזבח וקרא למקום אל בית אל בג' דברים . הא' כי תחלה בנה מזבח ואח"כ בנה מצבה אמרו ויצב יעקב מצבה והש"י לא צוהו כ"א על המזבח מה ראה להציב אח"כ מצבה ולמה לא הציבה תחלה במראה הראשונה ומה הגיע אליו במראה השניה אשר הציבה . והשני חילוף השמות כי בראשונה קרא למקום אל בית אל ובשנייה קראו בית אל למה קראו בב' שמות ומה טעם החליף הראשון אל בית אל והשני בית אל . הג' כי בראשונה נתן טעם קריאת המקום אשר דבר אתו מה שלא אמר למעלה כי בשתי הפר' זכר דבר אתו ואין ספק שלא נפלו הדברים במקרה ובהזדמן וראוי לשום להם ענין . והנ"ל כי יעקב אבינו השיג סוד הש"י בעולמו בהנהגתו על ידי השרים האלה הד' אשר הם שרי ארבע מלכיות אשר דברו בם כל הנביאים ונרמזו בתורה בארבע מלכים ובמראה בין הבתרים כפי קבלת רז"ל ומזה יתחייב

היות

היות השגחת השי"ת כוללת גם שאר כל האומות כל ימי ממשלתם כאשר עלה במחשבתו יתברך: והאמת כי השגחתו עלינו יותר נפלאה לאין קץ. ולזה בנה מזבח אשר הוא בנין מחובר מכמה חלקים לרמוז אל השגחות השי"ת הכוללת קודם ביאת משיחנו מטעם ממשלת השרים אשר ראה אותם עולים ולזה קרא למקום אל בית אל כי הוא מקיף הבית ההוא כי גם שמירת שאר הארצות תחת השגחתו הכוללת ונתן טעם לקריאת זה השם כי שם נגלו אליו האלהים ושם ראה עליונים וממשלתם. ובמראה השנית הראהו השי"ת שררתו וממשלתו נקרא שמו ישראל לרמוז אל זמן משיח צדקנו שלא תהיה השגחה כוללת כמו קודם אותו זמן רק תהיה פרטות ואז הציב מצבה שהיא אבן אחת לרמוז אל אחדות ההשגחה האלהית בישראל ויסך עליהם נסך לרמוז אל שמחת השי"ת בעולמו בזמן ההוא כי הוא העולם דברא כרעותיה ה' מלך תגל הארץ ישמחו השמים ותגל הארץ. ויצוק עליה שמן לרמוז אל ההתמדה והקיום כי אין בכל הדברים אשר ברא השי"ת בעולם התחתון קיים ומתמיד כמוהו כי אין צ"ל שלא יחסר ברוב הזמנים כשאר הדברים רק שיוסיף שיצור מה ולזה ירמוז מ"ש שולטני' שולטן עלם ד' לא יעדי כי שניהם כשמן יעמוד וזמן מרובה ויהיה יותר נכבד ויקרא שם המקום בית אל כאלו אין עליו שמירה כ' אם הבית ההוא לבד כי בשמירתו יושגחו כל הנבראים כמו שאמרתי ואמר את שם המקום אשר דבר אתו כי מצד הדבור אשר דבר אתו השיג וידע זה ולא אמר שם כי שם נגלו כי שאר חיות אלו העדו שלטניהון נמצאת נבואת דניאל פירוש מראה הסולם ואלו המראות האחרונות והחוט המשולש לא במהרה ינתק:

## הפרק

התשיעי הענין הגדול הזה אשר נאמר בפרקים שעברו לא מלוה על פה היא אצלנו רק כתוב וחתום בשם המלך מלכי המלכים הקב"ה כהובים אשר התנה עם עם סגלתו קודם מ"ת אמר אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים וכו' תחלה הודיעם כי אנחנו ראשית מחשבתו ית' כמו שאמר משה רבינו ע"ה אל פרעה כה אמר ה' אלהי ישראל ואמרו רז"ל בספרי אלהינו ולא אלהי עובדי כוכבים והיא הידיעה הוא אשר יפלה ה' בו סיים בנסי מצרים ופתח בנסי הים כאלו קריעת ים סוף לא היתה אלא לברר וללבן הדבר הזה ובצד ביאורו אמשול לך משל למלך שהיו לו ב' בנים אחד בן הגבירה ואחד בן השפחה ולא נודע מי בן הגבירה כי כל אחד מתנשא לאמר אני בן הגבירה. והנה האחד מהם היותר יפה ויותר חכם ויותר גבור ויותר עשיר אך האחד אומר כן הוא יודע סודות אביו ואין חברו מודה לו ויהי היום וינצו שניהם בשדה ואין מציל ויוגד הדבר לאביהם ויחגור חרבו ויהרג האחד להציל האחר מידו אז נודע בודאי כי זה בן הגבירה וכן הענין אצל המצריים וישראל כי המצריים היו חכמים וגבורים ועשירים וישראל בידם מעונים בחומר וכו' ומשה אמר בני בכורי ויהי כמצחק בעיני המצריים. וכשראו על הים שחגר השי"ת חרבו ונלחם עמם אז נתברר לעין כל כי אנחנו לבדנו עמו וצאן מרעיתו וזהו שאמר אז ישיר משה וכו' זה אלי דווקא אלהי אבי ולא אלהי מצרים כי לא נשאר בהם עד אחד ומבני ישראל לא מת אחד ועל זה התחיל במתן תורה אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים במכות בכורות ובקריעת ים סוף כי לא נשאר בהם עד אחד ואשא אתכם על כנפי נשרים שלא מת אחד מכם כאלו הייתם גבוהים אצל הקונה וזה לכם האות כי אם שמוע תשמעו בקולי והייתם לי סגלה מכל העמים כ"א על הפסוק אם שמוע תשמעו עשיתי מה שעשיתי מה יהיה אחר שמעכם אם המלך צוה לקרות רופא לבנו נתן לו מתנה גדולתה בעבור דרכו לבד והבחירה בידו להשתדל ברפואות כשישתדל וירפאנו על אחת כמה וכמה: כי לי כל הארץ יסבול ב' פירושים האחד כי אני מודיעכם כי לי כל הארץ ע"ד כי לה' הארץ כי אף על פי שעתה אין עובדים אותי כי אם אתם לבד עוד יבא זמן שתהיה לי המלוכה ואהיה למלך על כל הארץ ואז יתראה ויתגלה היותכם סגולה. השני שיאמר ממש תהיו לי סגולה כאשר תהיה לי כל הארץ וחזר ופירש מה היא הסגולה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים כי עתה שבט הלוי לבדו עובד את ה' תמיד וישראל מספיקים להם מזון ולעתיד יהיו כל האומות במדרגת ישראל עתה וישראל כלם כהנים כאמרו בנביאים אתם כהני ה' תקראו וזה אמר וגוי קדוש כי הגוי כלו יהא קדוש מופרש ומובדל לעבודת השם יתברך ואמרו ז"ל כתוב אחד

אומר ואספת דגנך וכתוב אחד אומר ובני נכר
אכריכם ל"ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של
מקום וכו' והדבר הזה בארו משה רבינו עליו השלום
במשנה תורה ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה
ויש לשאול כי היותם עם קדוש הוא מהתנאים
המוטלים על ישראל והיה ראוי ליכתב למעלה ועוד
כמה פעמים נזכרו שבעה האומות בתורה ולא אמר
שהשם עשאם ועוד היה ראוי לומר בתהלה ובשם
והפי' כי אמר כי השם עשה דגוים לב' הכליות הא'
לתהלה ולשם כי הכל מעשה ידיו והם תהלה
לעושיהם ועוד כדי שתהיה אתה עם קדוש כי
יעבדון ז' האומות ואתה העבוד לש"י וז"ש כאשר
דבר כי במתן תורה התרה בן ולא כמו שפירש
הרב כאשר דבר קדושים תהיו וכמו שייעד הדבר
הזה הראה להם במראה הנבואה אמתת הדבר
ופירושו אמר אתה הראית לדעת על דרך מה
שפירשתי והנה ה' נצב עליו כי הוא המנהיג ולא
האמצעיים אין עוד מלבדו הוא עצמו כי לה'
הארץ נתבאר מן התורה עה"ב טרם נתינת התורה :

**הפרק** העשירי אלה הג' עיקרים הם העטרה שהחזירו אנשי כנסת הגדולה ליושנה
האל הגדול הגבור והנורא כי האל הגדול יורה על
השתי ידיעות כי אני ה' כי אין כה' אלהינו
כי גדולתו במוחלט על כל הנמצאים היותו הוא ית'
בורא וכלם נבראים אמר כי מי אלוה מבלעדי ה'
ומי צור זולתי אלהינו אמר אמת כי יש אלים אבל
אינם מבלעדיו כי הוא נותן להם רשות כלשון
ומבלעדיך לא ירים איש את ידו אבל התחלה אין
כי אם אלהינו לבדו ואין זולתו לבדו . הגבור
הוא מה שנתבאר בידיעה הג' והד' וכמו שכתבתי
בפסוק באלים ה' כי גבורה גדולה ועצומה היא
הספינה הגדולה והעצומה שתכנס לנמל סמוך
ליבשה כמשפט הספינות הקטנות הקלות :

**והנורא** הוא מה שנתבאר בידיעה הה' כי לה' הארץ כי להיות הארץ שלו
תשכון שכינתו לבטח בהתחתונים כמו בעליונים
ולזה אמרו גוים מרקדים בהיכלו איה נוראותיו נראה
מבואר כי זה התואר הג' יורה על שכון שכינתו
בתחתונים וכשתראה ותתנשא מלכותו ותתפרסם
הידיעה הה' אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל
ויאמרו עמים רבים לכו ונעלה וכו' וכמו שביארתיו
בפסוק ויקרא שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים
בית אל תהיה השכינה בהתחתונים כמו בעליונים
בד בבד והרי הדבר הזה ברור ומפורסם ולמען
הודיעך אמתת הדבר הראה פירוש יונתן ב"ע
לקדושה מיוסד על כל מה שפירשתי בזה החבור :

**קדיש** בשמי מרומא בית שכינתיה כי לשון קדושה יורה על הפרש והבדל אשר
נתיחד המקודש מזולתו והיות השם בורא זה יהיה
בערך האלהי לא בערך התחתונים כי לא תהיה
תפארתו לומר כי אין בתחתונים בורא כמוהו אך
בעליונים הנקראים אלים אשר אפשר שיעלה על
הלב היותם בוראים שם תראה קדושתו כי הוא
ית' בוראם מהאפס המוחלט וזולתו אין אלים
בורא ע"כ אמר קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה
והוא עצמו מה שביארתי בידיעה הב' למען תדע
כי אין כה' אלהינו וטעם כי אין כה' אלהינו
קדיש על ארעא וכו' היא עצמה הידיעה הג' כי אני
ה' בקרב הארץ . והידיעה הד' כי אין כמוני . וז"א
קדיש מובדל ומופרש כי אין כמוהו קדיש לעלם
ולעלמי עלמיא וזהו כשיהיה למלך על כל הארץ
ומלכותיה לא יעדי ולא תתחבל שולטניה שולטן
עלם ואז תמלא הארץ כבודו כמו השמים בד
בבד אין הפרש ולז"א מלא כל הארץ כבודו וזהו
מה שראו אבותינו במתן תורה כי ה' הוא אלהים
בשמים וכו' קדיש על ארעא עובד גבורתיה אין
עוד לעתיד וזהו אומרו מלא כל ארעא וכו'
והתארים האלה שלשתם אינם אלא תואר א' כי
כשנשאל על הבורא אם משגיח בתחתונים כמו
בעליונים ונאמר שכן לא הוספנו עליו דבר רק
שהודענו התואר שלו וכשנשאל עוד אם מלכותו
לעד ונשיב כן לא הוספנו על עצמותו דבר כי
זהו התואר הראשון אלא שבארנו אותו דרך
משל אמרנו על מרגליות שהיא מאירה ושוב
אמרנו שהיא מאירה מסוף העולם ועד סופו
ושהאור הזה יתמיד אין בכל זה רק תואר א'
או"ל צריך שתמליכהו בשמים ובארץ ובד' רוחות
העולם כללו באלו המדות כל מה שאמרנו בד'
רוחות הוא עצמו לה' הארץ ומלואה סי' לדבר אח"ד
הא' כי היא יחיד בעליונים אין בורא זולתו הח' כי
הוא חי העולם כמש"ה ואתה מחיה את כולם
להיות בידו נפש כל חי יצא הערות ממכון שבתו
הטבעיה

הטבעית שהוא המדבר והיערות ובא אל הישוב ובא ביום הפך טבעו כדכתיב תשת חשך ויהי לילה וכתיב שם למען תדע וכו׳ גם מספר הח׳ ירמוז לח׳ רקיעים אשר הם כלי אומנות של הקב״ה בחיים האלה שהוא מחיה את התחתונים הר׳ רמז לד׳ רוחות העולם לה׳ הארץ מלא כל הארץ כבודו נתבאר מכל זה כי פי׳ שם הגדול שם הויה הוא אחד ושמו אחד לקיים מה שנאמר ה׳ א׳ ושמו אחד הם הג׳ פרקי האחדות הא׳ תורה עליו הכתיבה הב׳ תורה עליו הקריאה כי ארון יורה על שכובש המתעדים הג׳ יום העתיד ודעהו:

**אתה** אחד ושמך אחד וכו׳. התפלה הזאת היא כנגד הנורא כי אתה קדשת כנגד הגדול וישמח משה כנגד הגבור ואמר כי כשמו כן תהלתו אתה אחד כפעול תמיד לשמך בפי הבריות אחד כי אז ישלם האחדות הגמור וזהו ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד וגם ישראל ישלם להם האחדות כאחדותו של הקב״ה וזהו כי מן הפרק הראשון שהוא החדוש עשה להם פלא מב׳ כי אז נודע שישראל בנו בכורו כי בראשית הבריאה עלה במחשבתו ישראל ובקריעת ים סוף הוא הפר׳ הב׳ שהרג כל הרודפים ובקש את הנרדף וזו ראיה כי עיקר ההשגחה הם ישראל ובמ״ת בפר׳ הג׳ כי מאס כל האומות ובחר בישראל ויער אותנו שכשישלם אחדותו ישלם ג״כ אחדות ישראל וז״א והיתם לי סגלה באשר לי כל הארץ כמו שהש״י יעבר אז ואין לזרים אתו כי האלילים כרות יכרתון כך לא תהיה שום מלוכה כי אם בישראל תחת היותנו כל הגלו׳ בלי מלכות ואומות העולם כולם במלכותם וז״א ומי כעמך וכו׳ תפארת גדולה היא תפארת החדוש כנגד הגדול ואז״ל שהיה הקב״ה מתפאר בישראל טרם נברא אדם הראשון עד שחשבו שהיה אדם וכו׳ וכשהגיעו ליעקב אמר להם הקב״ה וזהו שנא׳ ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר ועטרת ישועה ויושע ה׳ מנוח׳ וקדושה כנגד הנורא יען כי אז תהיה עקר שכינה בתחתונים וידוע כי האבות כנגד הגדול ועכ״א אברהם וגו׳. נדיבות הנדיב בב׳ פנים יש נדיב יתנדב נדבה גדולה בפעם אחד אבל לא יתמיד להתנדב בכל יום ויש להפך והקב״ה ברא העולם על צד החסד בפעם אחד ובראו באופן יתקיים לעולם בטובו ועוד ידו נטויה תמיד בהשגחה פרטית בכל עת ובכל רגע אבל זו כפי מעשה בני אדם ואף אם הראשונה נפלאת מאד להמציא העולם הזה מאין גם הב׳ נפלאה בתכלית כי יזכור בריתו עם הצדיקים להחיותם מאותו העצם הנקרא לוז וישב כל אחד לתחיית המתים כמו שהיה בעוה״ז ממש וזה חסר נפלא ממש כפלא חדוש העולם ושתי ההשגחות האלה הם שני הברכות האחת אבות על חדוש העולם וכנגדה ובמדרגתה ביאת המשיח ועל זה אומר ווזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם כי כבר יפלא הבאת הגואל בהתחדש העולם לאור כבריאת העולם וזה יותר ביאתו כי כמו שבריאת העולם היה דבר נסתר לא נודע כי אם לשם לבדו כך ביאת הגואל יום נקם בלבי ושנת גואל באה. והברכה הב׳ ספר ההשגחה השנית וחתם בה ונאמן אתה להחיות מתים נמצא הגדול מעלתו בשמים הגבור מעלתו בארץ אשר היא בעלת שינוי ותמורה ושם יצחק תואר הגבורה. והנורא שכינתו למטה כמו למעלה וידעת היום תמורת ה׳ אלהינו ולא אלהי האומות והשבות וכו׳ ה׳ אחד מצוה עלינו לספר וכו׳:

**הקדמה** אהבת האל יותר תהיה השגחתו המיוחדת מן הכוללת תורת ה׳ אלהינו ואהבת הנביאים אהבתי אתכם הלא אב א׳ וג׳ כתובים ואהה בני דע את אלהי אביך אשר לא בחר ה׳ באחיו כי אם בו ופלא בעיני איך טעו בדבר מקראות מפורשות ומ״ש בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע וכו׳ כי אני ה׳ לא באר המיחד מן הכולל אלא אמר שכל חסד ומשפט וצדקה מאתו הוא בין כולל בין מיחד ולפי שרשעי הדור אפי׳ בכולל לא היו מודים ע״כ לא באר אלא כלל סוף דבר אין מקום להתפקר כלל כי ידוע כי הפסוק הפך סברת הפלוסופים ידבר שנא׳ עושה וכו׳ בארץ וז״ש ואפילו כולנו חכמים וכו׳ כי היא ההשגחה המיוחדת, ועוד לטעם אחר נפלא כי אם נשבחנו מצד הכולל לא יודע אם הוא ית׳ ברא העולם אבל אפשר ליפול בחברת הפלוסופים כי הדברים נמשכים אצל החיוב. ובשבחנו מצד ההשגחה המיוחדת ובא להכרח כי כמו שבחר בעם וזולת עם כך בחר בעת וזולת עת א״כ ההכרח שהכלל יהיה מצד הפרט וז״ש כה

אמר

אמר ה' אלהי ישראל שלח וכו' ופרעה הקשה וכל המכות באו יוד לבאר ה' והיה קריעת ים ומ"ת לבאר אלהי ישראל א"כ מצוה עלינו לספר וכו' וכך התחיל הש"י אנכי ה' אלהיך התחיל מן המיוחדת לא מן הכולל על כן לא אמר אשר בראתי שמים וארץ כי העבודה והאהבה מן המיוחדת לא מן הכוללת :

**אחדותו** של אלהינו ית' מהמושג אצלי הוא בג' ענינים הא' בעצם כבודו ית' כי אינו גוף קו המאור ואינו כח בגוף כאור השמש וזה עילוי עצמותו אבל אין זה נקרא אחדות ואף אם הוא אמתי כי כן במלאכים . ולשון אחר יורה על שאין כמוהו בכל הנמצאים ע"כ אני אומר כי תורתינו הקדושה התחילה באחדות אלהינו והוא בראשית ברא . כי כל הנמצאים עליונים ותחתונים כלם מחודשים והוא ית' לבד קדמון כאמרו אתה הוא ה' לבדך וכאשר נתארהו באחדות הזה לא נתארהו בערך אלה הנמצאות השפלות ואף לא בערך כוכבי שמים רק בערך המלאכים שהם נמצאים נכבדים לא יחסר מהם שלמות לעצמותם כמעט כי אם זה : השני הוא מצד פעולותיו מצד עצם הפועל והוא כמו עוצם כחו וגבורתו והאחדות הזה הוא מיוחד בזה העולם התחתון אשר בו חלוף הפעולות והפכו עד שמצדם כבר אפשר יחושב שניות הסבות וכמו שהיה סברת אנשים רבים כי איך אפשר דברים הפכיים ימשכו מסבה אחד וע"כ גזרו היות שם ב' סבות סבת הטובות וסבות הרעות ואנחנו נאמין כי אף אם הפעולות רבות והפכיות כלם באות מאתו ית' כמאמר רבינו הקדוש לאותו המין בשאלת מי שברא אור לא ברא חושך שהיתה סברתו כסברת בעלי ההיקש והסברא וז"ל שוטה שפיל לסיפיה אני ה' עושה כל אלה :

**ואמנם** אחרוני חכמי המתפלספים כרלב"ג וזולתו התחכמו ואמרו כי הטובות נמשכים בעצם מהש"י והרעות במקרה מהכרח החומר ותן להם על טרחם וכוונתם לא על דבריהם כי אינם מספיקים לסברת החדוש כי למה יהיה זה הליאות והקצור במעשה הצור תמים פעלו וזו עצמה הצעת איוב והכתוב צווח לא ייעף ולא יגע . והנכון בזה כי הטובות והרעות כלם באות מכוונות מהש"י אך הטובות מכוונות לעצמם והרעות לזולתם וכאשר נדקדק יותר נמצא כי תכלית הרעה כתכלית הטובות שוה בשוה כי כל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו ואלמלא הרעות לא היה אדם ירא מהשם יתברך ומתוך שלא לשמה באים לשמה וכבר אמרו ז"ל אין לו להקב"ה אלא יראת שמים בלבד וכתיב ידעתי כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם וכו' והאלהים עשה שייראו מלפניו : הרי נתבאר כל הדרוש הזה כמו שהש"י מתקדש בצדיקים כך מתקדש ברשעים נודע ה' משפט עשה וכו' . הכלל העולה כי הטובות תכליתם אהבת הש"י והרעות היראה ובעבור שתיהם נברא העולם ע"כ השמח ביסורין מורה באחדותו ית' והשיג כל החפץ וכמו שפירשתי בפסוק וחפץ ה' בידו יצלח והוא מה שבארה התורה בכל מאדך וארז"ל בכל מדה שהוא מודד לך וזו היא המעלה הגדולה שיוכל אדם להשיג בעה"ז והיא מעלת העקדה . ובכתובים ארוממך וכו' הנה הורה על חולי הגוף יותר מעל רפואת הנפשי . הג' מצד הפעולות בעצמם ר"ל שכל היצורים וכל המעשים ימשכו בחפצו ורצונו ית' והעדות על זה הדבר הים שמשל על ההפכים ברגע אחד וכן יהפוך את העמים כלם ואם הם הפכים לעובדו וזה הדבר הטבעי כי עתה הם חוץ מטבעם מטעם הנסיון ואז יונחו לטבעם האמתי כדרך הבן שיכיר בטבע את האב · וזהו ובכן תן פחדך וכו' ויראוך כל המעשים וארז"ל ה' אלהינו בעה"ז ה' אחד בעה"ב רצו כמו שיהיה אחד בעה"ב כך הוא א' בעה"ז אלא שהוא מסתתר מטעם הנסיון להושיע את ישראל ולהבירם מכל העם אשר על פני וכו' לכן אתה אל מסתתר וכו' וזה החלק נקרא רום האחדות כי אין בו שינוי כלל כי אף שנאמין שהוא מושל על ההפכים לא הגענו לרום אחדותו כי ההקשה תביא לחשוב כי יש בו שינוי אחר שהפעולות הפכיות אבל כאשר נאמין שברגע א' יפעל פעולות הפכיות נסתלק מהכרח השניות והשנוי וכענין הזה השיגוהו הנביאים בדמיונם . או ראיה ע"ד משל כרואה הדבר מרחוק ואבותינו על ים סוף ראוהו בעיניהם כבר אז"ל זה אלי ואנוהו ר' אליעזר אומר מכאן שראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים ישעיהו ויחזקאל שנאמר וביד הנביאים אדמה וכתיב נפתחו השמים ואראה מראות אלהים . וכבר ביארתי הענין

הענין הזה כלו בשלימות ת"ל בפי' השירה והענין
הזה מבאר ספק גדול מספקות התורה ארז"ל ז'
דברים קדמו לעולם וב' מהם ג"ע וגיהנם והוא
תימה גדול איך מנה גיהנם עם התורה וכסא הכבוד
גם מצינו לנביאים עושים עיקר גדול מעונשי
הרשעים התמידיים ויצאו וראו בפגרי האנשים
והיו דיראון. ירמיהו הנה סערה ה' חמה יצאה וכו'
אלה לחיי עולם וכו' ועוד כי אז"ל כשם שקלוסו
של הקב"ה עולה מתוך הצדיקים בגן עדן כך עולה
מתוך הרשעים · ובמאמר הזה גליתי הכל כי רום
אחדותו של אלהינו ב"ה היותו מושל על ההפכים
וברגע אחד. והנה על הים לא היה זה כ"א שעה
אחת ולעתיד אחרי יום הדין יהיה לעולם וזהו
קדושתו ואחדותו של אלהינו ואז יתקיים כל פעל
ה' למענהו וכו' א"כ ראו ישראל בעיניהם מה
שיהיה לעתיד טעמו טעם עולם הבא אז"ל במכילתא
משל נפלא רבי יוסי אומר אלו אמרו ישראל ה'
מלך עולם ועד לא היתה אומה ומלכות שלטת בהם
לעולם אלא אמרו ה' ימלוך אבל לעולם עמך עדרי
צאן מרעיתך זרע אברהם אוהביך בני יצחק ידידיך
עדת יעקב בכורך גפן שהסעת ממצרים וכנה
אשר נטעה ימינך ה' ימלוך מפני מה כי בא סוס
פרעה וכו' עכ"ל · ומי ימלל גבורות דבריהם כי אם
התדבקו ישראל בהקב"ה דבוק שלם כבר הגיע שעת
אחדותו ית' אך נתעכבה עד יום הדין שעה כיוצא
בזה שיתמיד ענשם של רשעים ושמחתם של
צדיקים ואם יחפוץ השי"ת אבאר מפרק חסדי ה'
אזכיר עד סוף ישעיהו כי שם נתבאר הכל ביאור
רחב באמרו הנה עבדי יאכלו וכו' ביאר היות
הצדיקים בטוב מתמיד והרשעים בהפכו ועל אותו
הזמן נאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
נראה סוף דברי רבי יוסי ה' ימלוך מפני מה כי בא
סוס פרעה כי כאשר ראינו ב' רוחות הפכיות בים
ברגע אחד א' להעניש הרשעים וא' לעדן הצדיקים
ידענו באמונה כי כן יהיה לעתיד ומהו ההפרש כי
זה היה לשעה וזה יהיה תמיד כבר עלו בידינו ג' פרקי
האחדות מקוצר השגתי כי מי ימלל גבורות כל
אחדותו מצאתי במכילתא מאמר נפלא כי ששת
ימים וכו' וביום השביעי שבת וינפש שבת ממחשבת
עבודה או אף מן הדין ת"ל וינפש מגיד שאין הדין
ניטל מלפניו לעולם וכן הוא אומר צדק ומשפט
מכון כסאך וכתיב ענן וערפל סביביו צדק ומשפט

וכו'. ואומר הצור תמים פעלו וכו' עכ"ל ואיני
מצייר ענין לזה המאמר כי אם זה שאמרתי שאחדות
השי"ת בהמצא יחד רחמים לצדיקים ועונש לרשעים
וזהו וינפש שאו' הרשעים בגיהנם זהו דודי צח
ואדום א"כ השבת יהיה שם עוד שכר עבודה
מחודשת כי אם מי שטרח בע"ש יאכל בשבת
והרשעים מצטערים והצדיקים מתענגים הנה עבדי
יאכלו וכו' ולדעתי אלו הג' פרקים הם עצמם פרקי
קדושתו קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה זהו
הפרק הראשון בריאת העולם כי זה יאמר בערך
הנמצאים היותר נכברים שהם המלאכים לומר שאפי'
הם ברוב מעלתם ורוממתם נבראים מאתו יתברך
קדיש על ארעא וכו' הפר' הב' אשר בארתי כי
אף אם הפעולות הנמשכות בע"הז רבות והפכיות
הוא ית' כגבור העושה כל אלו כמאמר דוד לך ה'
הגדולה והגבורה והמתנשא לכל לראש קדיש
לעלמי עלמיא הוא הזמן העתיד הוא הפרק הג' אשר
יעשה שני הפכים גמורים ברגע אחד והמון העם
אומר לעלם ולעלמי עלמיא וטעות הם גורסין אלא
לעלם עלמיא ורומז לעה"ב אשר ב' העולמות
העליון והתחתון שוים בעבודת השי"ת והרי הוא
כמו מן העולם ועד העולם כי בקדיש וכו' וקדיש על
ארעא העוה"ז ובעלם עלמיא העה"ב וזו היא העטרה
שהחזירו אנשי כנסת הגדולה ליושנה האל הגדול
הגבור והנורא כי הגדולה כנגד הפר' הראשון כי
הוא גדולה המוחלטת כי הוא לבדו ית' הבורא
וכלם נבראים והפ' הזה הוא סגור אין שכל האדם
משיג בו כל עיקר והא' גדול ה' ומהולל מאד
ולגדולתו וכו' כי נסגר שער הסגירה איך יהיה זה
שהשי"ת חדש העולםבעת שעל' במחשבתו ולא יתחדש
בו שינוי רצון. הגבור כנגד הפרק הב' כי הוא ית'
מושל על ההפכים והנוראים. הפרק הג' על
התמדת הענין הזה לעתיד לפעול תמיד עונש
הרשעים ועדן הצדיקים ומאלו הג' פרקים נמשכו
ג' מיני השגחות הנזכרות במזמור תהלה לדוד
וכמו שבארתי ת"ל בארבעתם כי ההשגחה המין
האחר כל השגחת הטבע והיה כצדיק כרשע
שוים בזו כי הכל מעשה ידיו. והענין הזה יתרץ
רוב קושיות רשע וטוב לו אך עיקר התירוץ עם
הב' במקרה ובנפלאות ובניסים הנעשים לצדיקים
הג' שומר ה' את כל אוהביו כלם לעבר אחד ואת
כל הרשעים ישמיר לעבר אחד כמאמר ישעיהו

הנה

הנה עברי יאכלו וכו' וכל ההשגחה הזאת מיוחסת אל הנורא על כן המצא לדוד בתהלתו מזכיר אלו הג' הגדול הגבור והנורא איש על ענייניו . וכבר נתבאר כי הנורא נוהג בעה"ז לשעות ידועות והם כשנעשים הנסים לצדיקים ולעתיד לבא תנהג המדה ההיא תמיד וזהו אם האחדות בא' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד אמר תהלה לדוד וכו'. ודע כי מה שיצייר האדם דרך כלל במעלה השייך כמו שיצייר האדם במעלה מלת גדול וזה נקרא רוממות ולפי שאנחנו לא נוכל להשיג מהש"י רק שברא עולמו אבל לא נדע איך בראו ולמה באותו זמן ולא בזולתו ע"כ התחילה בלשון רוממות ואמר ל' ברכה על ההשגחה ההווה תמיד ואמר הלול על הנסים כי אין אומרים הלל על דבר היוצ' בטבע ואחר שאמר אלה השלשה בדרך כלל חזר ופרט גדול ה' ומהולל מאוד זהו כנגד הכרת הראשון והוא החדוש ידענו כי גדול ה' ומהולל מאוד בלי ספק יש טעמים אמתיים אצלו בבריאת העולם באותו הזמן מזולתו ובאותו האופן אשר בראו אבל זה דרך כלל כי לגדולתו אין חקר אין לנו לחקור זה אבל בענין מעשיו אשר ברא נוכל לדבר ובאופן ההשגחה שהיא הנהגת המקרה כמ"ש כי הקרה ה' לפני הקרה נא לפני כי עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם ואלו הם גבורותיו התמידיות . ועל ההשגחה הג' הנוהגת לפרקים בעה"ז ותנהג תמיד לעולם הבא אמר הדר כבוד הודך וכו' ולפי שאלו הנפלאות הוראה חזקה על הענין האחד שהכל תלוי בו והוא חדוש העולם ע"כ אמר וגדולתך אספרנה כלומר אעפ"י כי לגדולתו אין חקר כי לא נוכל לדבר רק טענה שכלית בגדולתך שחדשת העולם מאין הנה על ידי הנוראות והם הנסים היוצאים מן הטבע נוכל לספר ולהביא ראיות נצחיות על האמונה ההיא שהכל תלוי בה אח"כ פי' בביאור שלשה כללי ההשגחה כמו שבארתי בד' מיני ההשגחה ואמר בסוף שומר ה' את כל אוהביו כי אז יתיחד הש"י אחדות גמורה ומה שאנו אומרים עתה דרך כלל בענין הרוממות ואמר אח"כ דרך פרט וז"א תהלת ה' ידבר פי כי יהיו הנפלאות מסמיכות שהיחידים ידברו בפיהם תהלות ה' אשר ידברו בהם בעה"ז דרך כלל אלה יבואו לחצר הפנימית ואז יכנסו לפני לפנים : אמנם כל בשר יברך שם קדשו ואולי שלזה כוון בראש המזמור שדבר בעד הכל אם ארוממך בעה"ז והוא הרוממות הכללי אזכה לברך שמך לעתיד ואם אזכה להיות מהמברכים שהוא מעלת החכמים אזכה להללך לעתיד בעוה"ב ארז"ל אשרי יושבי ביתך ומהו תאושר כי עוד יהללוך סלה ואמר לעולם ועד כי לא יפסק ההלול המיוחדים והברכה מההמון לעד וע"ז אנו מתפללים בקדיש אמן יהא שמיה רבה לומר אין קץ ברבות לאין קץ והוא ית' וכו' לעילא :

ודע כי אלו ג' פרקי האחדות הם פי' שם המיוחד שם ה' ההויה כי הוא רומז היה והווה ויהיה היה חדוש העולם כי כל הווה מחודש והוא לבדו קדמון : הווה כי כל מה שמתהווה הוא מחפצו ורצונו יהיה כל תקותינו חפצנו מהגאולה והוא קדיש שמו לעד ולהיות זה העיקר כי עד שישלם זמן הנסיון קדושתו ית' נסתרת ובהשלים הזמן יגלה כבוד ה' וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו ע"כ התחיל שם השם ביו"ד שהוא מורה על העתיד כאומרו ביום ההוא יהיה וכו' : הג' פרקים הרצון והיכולת והחכמה אשר הסכימו הברואים בעלי דעה לייחס לבורא כאילו הטבע הכריחם לכך הרצון הוא הגדול אשר להש"י בבריאת העולם ואין לנו טעם ברצון הזה והיכולת הוא עובר גבורותיה כל מה שאנו מייחסים לך ית' מענין ההשגחה בעו"ה והחכמה הוא ענין הנורא וכמו שאבאר בעו"ה ולהיות שלשה פרקי העטרה גדול גבור ונורא הם יסוד ההשגחה העוברת והעתיד וההווה והם עצמם פי' השם המיוחד אמרינהו משה באורייתא ואנשי כנסת הגדולה וכל התורה כולה נארגת ומיוסדת עליהם וזה כי העוסק בתורה ובמצות אף אם כוונתו לקבל שכר אחרי שהוא מאמין בהש"י כי הוא ברא העולם מאין ומצפה לשכרו ולנעימות העולם הבא הנה הוא יכנס תחת מדת הגאולה ושמתרחק מן העבירות מיראת העונש בעה"ז ומפחדה של גיהנם הרי הוא נכנס תחת כנפי הגבורה שהוא הפרק הג' ואלה הם האהבה החשאות והיראה החיצוניות :

אמנם מלת הנורא כוללת שלשה מעלות נפלאות היראה הפנימית אשר היא נחלקת לג' חלקים החלק הראשון אשר יצייר העובד מעלת השי"ת וימשך אחרי מצותיו כעבד נאמן שלא על מנת לקבל פרס, וזה היתה מעלת אברהם אבינו קודם העקידה : הב' שיכיר חכמת השם יתברך ויצייר כי יש טוב טעם ודעת לכל דבריו כי הוא מקור הטובות ולא ימשך ממנו

שום

שום נזק וצער רק הכל בחכמה וזו מעלת אברהם אבינו עליו השלום בשעת העקידה וא"ת ולמה לא ניחס אליו זו גם קודם העקידה התשובה במחזה אחר שאמר ליה השי"ת שכרך הרבה מאד אמר ה' אלהים מה תתן לי כי השי"ת היה מעכב לידת יצחק בחכמה נפלאה ולא היה נודע זה אליו אולי היה חושב שלחסרונו אצל השי"ת לא היה נותן לו בנים עתה כי היה חפץ בהם להדריכם בדרך ישרה ואלו היה מצייר בתחלה מה שצייר באחרונה לא היה אומר דבר ומזה נתחייב נסיון העקידה אחר שהוליד הבן החביב וגדולת תשוקתו אליו צוהו לשוחטו הוא בעצמו והלך לשוחטו בשמחה דכתיב אשר אומר אליך ואז הגיע למדרגת היראה העליונה אשר היא קרובה מאד למעלת האהבה הפנימית ואז אמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה בפועל לא במחזה כי לא עשית זאת בשמחה אלא מאשר אני נורא עליך ויש נתיב צדק יושר לכל דברי א"כ נתבאר מזה שמי שהשיג אלו הב' מדרגות השיג להכתיר עטרה לבראו . והמדרגה הג' הוא אשר גילו הנביאים קצתה ונשיגה אנחנו בזמן המשיח והוא ידיעת טעמי כל מה שצוה אלינו בוראינו ואז יתגדל האהבה לאין קץ כי הפרש יש בין היודע דרך כלל כי דברי השי"ת כלם נכוחים וישרים למי שיודע פרט כל דבר לדבר אבל זו הידיעה לא תאות כי אם לנביאים כי לחסיר' אולי תזיק כי מהם וחלאה לא יהיו ראוים לשכר כבר נתבאר ת"ל כי העטרה כוללת כל מדרגות התורה ואלו שלש פרקים הם הם הברכות הראשונות כי הברכה הא' פי' הגדול כלה מדברת בחדוש העולם ואמר ומביא גואל לשון הווה ולא אמר ונאמן כמ"ש השנית כי בגליות שנראה לכאורה מסותרת אמונת החדוש אינה אלא להביא הגואל מתוך שכלינו אותם א"כ אתה מביא . אמנם בגבור של עולם פועל ואין מתירה אמר אתה גבור לעולם וזה טעם כל הברכה ולו"א ונאמן אתה כי בעינינו אנחנו רואים . אמנם הנורא אתה קדוש וקדושים והם המלאכים א"כ אלו התארים נצחיים ע"כ תקנום אמונת האחרות קרושה עטרה השגחה תהלה לדור יסוד גיהנם פי' השם כוונת כל התורה עיקרה סוד היראה ג' ברכות רצון יכולת חכמה ויתח ניח לה' ארז"ל בקשו למנות שלמה עם שלשה מלכים אחר ירבעם ומנשה יצתה בת קול ואמרה אל תגעו במשיחי ויש לתמוה מאד למה בקשו למנותו והלא הם עצמם אמרו בקש לבנות ולא בנה כי בנין בית המקדש וחכמתו אשר נחכם מכל האדם הכל היה הבל ואם הסכימו לכך מסבה ידיעה אצלם למה נמנעו והלא אין לפניו עולה ולא משוא פנים והתשובה צריכה לקושיא גדולה במשנה כל שמעשיו מרובים וכו' שיתחייב שמי שיש לו כ' מעלות בחכמה וי"ט במעשה נגרע מערך מי שיש לו ב' בחכמה וג' במעשה והתשובה זה שלם במלתיה וזה חסר במילתיה א"כ רוב חכמת שלמה תחייביהו כמו שרוב הענפים סבת נפילת האילן ולזה בקשו למנותו מרוב חכמתו והתשובה כי זכות הרבי' עדיף והוא זכה את הרבים אחרי מרע"ה לפי דעתי לא קם כמוהו וזה לרוב חכמתו נמצא כי הפה שאסר היא הפה שהתיר וז"ש אל תגעו במשיחי כהן או מלך מוכה את הרבים ואצ"ל נביאים כי הם מושרים את העם ושלמה ע"ה זכה לשתיהם אצל האחרות הג' כמו שמצינו סבות הפכיות נדרשו לרצונו יתחד ברגע אחד כך אם הבחירה תחייב היות סברת הפכיו' כי א"א שאלף אלפי אלפים עצמות השחור יפלו כלם ומצד א' אפי' הכי יהיו כל לבבות בני אדם לב אחד לעבודתו ית' והפכו כלם מצד א' כדכתיב אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעברו שכם א' והראיה כי נשללה בחירת פרעה וחכמיו ליכנס בים ועוד כי השי"ת פעל בהם ובישראל פעולות הפכיות וזהו ה' ימלוך לעולם ועד כי בא סוס פרעה ועוד וישב ה' עליהם את מי הים בעבור שבני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים להיות הענין הזה חדוש נורא ונפלא לא יציירהו השכל האנושי כלל ארז"ל שירה חדשה שבחו גאולים והעלי כלל נפלא וז"א ה' ימלוך לעולם ועד אחכם להיות זה לפי שעה היה שירה ל' נקבה אבל לעתיד שיהיה זה כולל לכל האומות יהיה ל' זכר שירו לה' שיר חדש תהלתו מקצה הארץ ושם נתבאר ה' כגבור יצא תמורת אמרו ה' איש מלחמה אשים אנשים לצדיקים ואשאף לרשעים יחד ברגע א' יהי אלה הפעולות ההפכיות ופרוש בצדם אחריב הרים וגבעות פי' אש אף והולכתי עורים פי' אנשים אלה הדברים כבר עשיתים על הים ולא עזבתים כי פעולותיו נצחיות ואז נסוגו אחור האומרים למסכה והוא ערוב הכחות אתם אלהינו כי יראו בעיניהם השי"ת פועל פעולות הפכיות יחד ע"כ יבשו כלם ויעבר את השי"ת לבדו שכם א' יראו עינינו וישמח לבנו אמן וכי"ר :

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

זה השער

ל י י

צדיקים יבואו בו

ספר

# יסוד האמונה

בעיקרי ושרשי האמונה

להחכם החסיד אור ישראל וקדושו כקש"ת

מוהר"ר יוסף יעבץ זצוק"ל

ספר שני

שלשה ספרי הגאון מו"ה יוסף יעבץ ז"ל האלו
נדפסו ראשונה ע"י הרה"ג ר' יצחק אלחכים ז"ל בק"ק לובלין
בשנת שנ"ז לפ"ק · וכעת איננו בנמצא אף אחד בעיר כו'
לכן התעוררנו להדפיסו מחדש בכל הוד ותפארת .

שנת אשרי כל הוגה בם לפ"ק

# חבור שני

## חבור החכם החסיד רבי יוסף יעבץ זצ״ל קראו

# יסוד האמונה

כרמז שמו וכוון בראשי אותיות
שבפסוקים יוסף יעבץ :

ספר יקר מפנינים העלים שמו מחברו והוא יסוד האמונה
על מה אדניה הטבעו :

יושר לבי אמרי ודעת שפתי ברור מללו :

סוד ה׳ ליראיו ובריתו להודיעם :

פניך האר בעבדך ולמדני את חקיך :

יהי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך :

על כן כל פקודי כל ישרתי כל אורח שקר שנאתי :

בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש :

צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה :

כל מבקשי ה' ודבקותו ולהיות מנוחלי העו"הב צריך שיאמין אמונה שלימה בלי דופי ופקפוק שלש יסודות. הא' חדוש העולם. הב' שהשגחתו ית' בעולם בכלל ובפרט וחפץ במין האנושי ורואה מעשיהם ומשלם לאיש כמעשהו הג' שהוא ית' לבדו יהיה לעד ולנצח נצחים והוא אחדותו : ומאלה הג' נסתעפו הי"ג עיקרים שהניח הרמב"ם וזה שתחת החדוש מציאותו וקדמותו ית' ותחת השגחתו שכר ועונש והנבוא' ונבואת משה ותורה מן השמים וידיעת השם ית' ותחת האחדות בטול הגשמיות שהוא לבדו ראוי שיעבד ונצחיות התורה ומשיח ותחיית המתים. והמעיין בדברינו יתבאר לך זה :

ועתה אשוב לדבר על כל א' ואחד מן הג' יסודות הנזכרים. היסוד הא' הוא חדוש העול' לפי האמת הכל תלוי בו כי בביאורו ואמתתו תתגלה אמתת הב' הנשארי'. וכבר ביאר הדיין ז"ל בפסוק א' מהתורה ואין צורך לבאר איך תקיים התורה כלה על עמוד זה כי מבואר בנפשו ועל זה רמז הכתוב באמרו בראשית ברא אלהים ופי' בראשית בריאת איננו נכון כי הוא דוחק : ועוד וא"ו והארץ יתירה ועוד סותר את נפשו אמר קודם שברא השמים היתה הארץ תוהו ובהו ואם לא נבראת עדיין אין ראוי להזכירה הפי' כל חכמה תניח הקדמות בתחלה אשר עליהן תבנה דרושים ואותן ההקדמו' צריך שיקבל מבקש החכמה ההיא כי נתבארו כבר במ"א אמר נותן התורה יתברך ההקדמה אשר צריך שיקבל מקבל התורה כי אני בראתי שמים וארץ והמופתים אשר באו על חדוש העולם היותר קרובה אל הדעת לאמת זה השרש כי שום דבר לא יפעל א"ע וכמו שאנו רואים בחוש כי האנשי' מולידים מזכר ונקבה וידוע שכאשר נחשוב אבות המולידים יתמעטו מהנולדים עד הגיענו בהכרח אל אדם הא' אשר בראו ית' בלי חבור זכר ונקבה ולא נעלם ממני כי יש בזה עומק הרבה



ומופתים רבים מבוארי זה השרש אבל כוונתי איננו אלא לדבר עם יראי ה' ומאמיני' בו מבלי מחקור אלא שאני מזכיר מה שבא בתור' כדי ליישב יותר את לבם באמונתם ועקר החבור הזה הוא לבאר ענינים רבים שרבים בהם הכל ואינם מבינים אותם ובמקרה הוצרכתי לבאר אלה ג' יסודות דרך העברה :

הדרוש האחד רמז המסורר דעו כי ה' הוא האלהים הוא עשנו ולא אנחנו ולא כתיב ולו קרי וראה איך ביאר הדרוש הזה במופת עצמו אשר סדרתי תדע ראיה כי יש מחדש כי אין אדם עושה את עצמו א"כ אדם אחר הוא בראו ולבוראו יתייחסו לאלהיו :

היסוד הב' והוא השגחתו ית' יתבאר בחוש שהוא היראה היותר חזקה שאפשר וכמו שהרב המורה ביאר וזה שהמופת השכלי המחובר בהקש אפש' שיקבל הכחשה והרי מעשים בכל יום בויכוח הפלסו' מה שזה מקיים זה מכחיש ומה שזה מכחיש זה מקיים ואין סוף להתפלספות ומטעם זה לא פסיקו הלכה כרבי מאיר שהגיע פלפולו לשמים והיה מראה פנים לאסור שהוא מותר וא"כ היה סותר הטענות ההם ולא הגיעו חכמים לסוף דעתו אבל מה שנתבאר בחוש הראות אין כח בשום מפלפל להכחיש ואפי' יביא בביאורו אלף מופתים ולזאת הפך ים ליבשה מושל בגבורתו עולם עיניו בגוים תצפינה רצה ממה שראינו בעינינו שהפך ים ליבשה יתבאר על כרחם של מינים כי הוא מושל בגבורתו עולם והוא משגיח. והסוררים בל ירימו למו כי אין להם פה להשיב ולא מצח לסרי' ראש להכחיש ולסתור זה שנתבאר בחוש הראות וההשגחה נתבאר' לחוש בכל דור ודור מהצדיקי' הקוראים בעת צרה ונענים ואל המופת הזה ירמוז משה רבינו ע"ה ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכ' ובינתכם לעיני העמים ענין אומר' לעיני העמים כאלו אמר ראו ההפרש הגדול אשר

ביניהם ובין האומות וחכמתם כי הם יאמרו דברים רבים ואינם מאמתים אותם במופת אפש' להכחישם אפי' לפי התפלספותם ואתם מאמתים ענינים בחוש לעיני החולקים הא' לעיני העמים שזה לאו' ולא קם נביא לעיני כל ישראל · ולזה היה אומר מרע"ה עיניכם הרואות בכל אשר עשה ה' אלהיך במצרים לעיניך · כלומר אין אני אומר לכם מאומד ומשמועה אלא מה שנתבאר לכם בחוש אשר לא יקבל הכחשה לומר לעיני העמים ומזו מה שנתבאר כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו ועתה ראו הי"ש מהפלא מהמכחישי ההשגח' בטענותיה' המזוייפו' אחר ראותם בחוש הפך טענותיהם המבדילים ביניה' לבין בוראם ואלמלא שהייתי יוצא מהדרוש הייתי מבאר ענין אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים וממה אשר נתבאר לנו בגלות נעמוד על הנסתרות כי אין קץ למתן שכרנו לעוה"ב כמו שאמר דוד מה רב טובך אשר צפנת ליראיך ונעמוד על זה ממה שפעלת לחוסי' בך נגד ב"א הסכים עם או' לעיני העמים וכבר גלה המשורר דעת סותרי האמת ממזמור אמר נבל בלבו אין אלהי' השחיתו הכל סר הלא ידעו קרא למכחישי החדוש נבל כי גדרו הוא שיכפור בטובה שקבל והנבל הזה הוא כופר בחדוש העול' והוא הטובה שקבל שעשאו השם ית' והוא מכחיש שלא עשאנו ובכפירת זה תפול כל התורה לכן אמר השחיתו התעיבו עלילה כי אין השגחה: וכבר כתבתי כי הכל תלוי ביסוד הא' ומה שאמר ה' משמים השקיף על בני אדם גלה דעתו כי המתפלסף לבד הוא המושג' אבל הכל סרו מזאת ההשגחה ויחדו נאלחו כטעם האומרי' עזב ה' את הארץ וענין המשורר עליהם הלא ידעו כל פועלי און כי הם אוכלי עמי כאוכל לחם בלי יגיעה ועמל באשר עמי לא קראו את ה' וכשים צדיק מתפלל עליהם בדור משגיח על כלם ומרחם עליהם ז"א שם פחדו פחד כי הרשעים עצמם פחדו כמו שאמרו הפלשתים אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירי' האלה והם עצמם אשר חזרו ואמרו מקרה הוא הי' לנו . וכן עושים המינים שהם מתהפכים בכל יום לכמה גוונים בדעותיהם וכבר ראיתי לא' מחכמי הדור שירשו לזה המאמר נטה למה שאמרתי :

**היסוד** השלישי אחדות וכל ישראל מוטבעים בזו האמונה ואין צורך להאריך בה כמו שאמר בעל המצו' הקצר כי המאמין בחדוש העולם ובהשגחה מעצמו יאמין האחדות לא נסתפק שום אדם בזה אלא הטעו' העולה בלבות ב"א בדרשנים הראשונים והרוצה לעמוד על היסוד הג' יעיין בספר חובת הלבבות בשער היחוד כי אין כוונתי במה שזכרתי עד הנה כ"א כדמות הקדמ' למה שארצ' לבארו בס"ד . ואמונת הג' יסודות האלה אנו מקבלים בכ"י שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד בהזכירנו השם הנכבד אנו מודים על שלשתם בבת אחת אלא שההודאה היותר גלויה בתחלת המחשב' הי' חדוש הנמצאים והוא אל' הויה כי ממנו יתברך נהיו ונמצאו כל הנמצאים וכיון שהמציאם לא הי' ראוי שיניחם למקרה ופגע אבל יחמול על מעשי ידיו ואחר שידעו הכל כי הוא הממציאם והשגיח עליהם בכל עת ראוי שיעבדוהו לבדו והוא האחדות כמ"ש ביום ההוא יהיה ה' א' ושמו א' כטעם כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה ר"ל היותו א' בפי הבריות כי בעצמותו ית' א"א לומר יהיה כי היה והוה ויהיה הרי נתבאר לך כי השם המיוחד על הכל לכן ביארו אמר אלהינו כי זה המהוה משגיח עלינו וא"כ ראוי שיהיה נקרא ה' אחד ושנעבוד אותו לבדו ולא נשתף אחר עמו'. גו' השם פי' עם ב' והבינהו ואחרים אמרו שבא לומר כי לא נתחדש בעצמותו ית' דבר אחר גם נכון הוא והוא על דרך אל רחום וחנון אני אני הוא והכל הולך אל מקום אחד וחז"ל ביארו לנו כל מה שאמרתי במטבע הברכות בא"י א"נ העולם

באמרם

באמרם מלך העולם רצו האחדות שענייני כאשר ביארתי כי אין לעבוד זולתו כי הוא מלך כל הארץ ולמה נעבוד אחר ובחתימת מטבע הארוך לא הזכירו כ"א השם הנכבד והנורא הכולל כמו שביארתי כי אלהינו ואחד אינו. אלא ביאור השם הא' הנזכר בפסוק · וכוונת הש"י בגלות מצרים ובכל המכות לא היתה אלא לבאר לנו הג' יסודות כמו שאמרתי ולזאת אמר למען ספר שמי בכל הארץ ביאר תכלית הביאור כי הכל בכלל שמו ית' וז"ש בכל מקום וידעתם כי אני ה' וידעו מצרים כי אני ה' וי' מכות סובבו' על זה. ותחל' יש להעירך קצת הערות כדי שתובן הכונה ראוי להשגיח על שינוי הלשונות שנאמר במכות במכת הדם אמר בזא' תדע כי אני ה' ובצפרדעי' כי אין כה' אלהינו בערוב כי אני ה' בקרב הארץ בדבר כי אין כמוני בכל הארץ בברד למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ ואע"פ שרבים ונכבדים דברו בזה לא עלה בידם דבר שלם יש מהם שדברו בסדור המכות ובכוונתם ולא הסכימו ענייניהם עם ל' הכתובים הנזכר ויש מי שדבר בל' הכתובים ולא השגיח בענין המכות ואף גם זה לא עלו בידו הכתובים כלם כהוגן ולפי שהכל הסכימו שנאמרו בזאת תדע כי אני השם הורה על מציאות השם שהיה מכחיש זה פרעה על דעתם ואצטריך להודיעך הסבות אשר הציקוני לצאת מכללם הזה הא' מה שאמר אנקלוס שמא דה' לא אתגלי לי נראה שדעתו לא היה מכחיש מציאות השם כי זה היה מפורסם בדורות ההם וכן כתב הרמב"א בפי' ההגדות על ענין נביאי הבעל ועו"ד כי הלשונות אינם מסכימים לדעתם כמו שאבאר ול' הכתובים עצמו מורה שאמר מי השם אשר אשמע בקולו שהיה דעתו כדעת הפילוסוף שלא יתואר הש"י ביכולת להאריך כנף הזבוב או לקצר רגל הנמלה :

**ועתה** אגיד דעתי פרעה היה מכחיש חדוש העולם ואם הי' מודה בחדושו לא הי' מודה שהוא ית' ידבר במשה · גם לא האמין כי ידבר אלהים אל האדם ומזה היה נמשך לו בטול ההשגחה ושראוי לעבוד את הגרמים השמיימים בכ"מ ומקום כפי מנהגו ולזה היו נמשכים לעבוד טלה שהי' מושל במצרים וזאת היתה אמונתם אשר נתגדלו עליהם וצריך אתה לדעת מה שנתגלה בספר הזוהר כי מזל טלה הוא הבכור משרי מעלה ולכן היה מתגאה על הכל ואחד מגדולי הדור אמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים כי בדבר אשר זדו המצריים על האלהות כלם והמושל באלהי מצרים מושל בכלם והשם הורהו בי' מכות השלש יסודות אשר הקדמנו · הא' במכת הדם אמר הנה אנכי מכה במטה אשר בידי ואמ' כאשר תראה שאני מהווה וממצי' דבר חדש והוא שיפשטו המים צורתם וילבשו צורת דם כן הפשטתי צורות והלבשתי עד שבראתי הכל ואם היה מודה בחדוש יאמר בזאת תדע כי אני המדבר במשה שאעשה על ידו מופתים מחודשים וזה נכון בעיני וזה אמרו שמא דה' לא אתגלי לי שאם רצונך כך יתגלה אלי ולזה אמר בזאת תדע כי אני ה' מהוה וממציא הוות עורה על חדוש העולם ולפי שלא יחשב שהי' למראית העין לבד לא ענין אמתי בעצמו כמעשה אוחזי העינים אמר והדגה אשר ביאור תמות ובאש היאור ימתו הדגים מן הדם וימותו ונמצא שם שמים מתכבד והיאור עצמו יתקבל התפעלות שיבאש ולפי שאמ' אמונת החדוש אפשר שתתחדש מבוכה כי אולי יש מחדשים אחרים ויחשוב פרע' כי אלהותו מחדש לו ומשפיע לו כל מה שצריך הורה במכת הצפרדעים כי אין מחדש זולתו כי הוא המחדש והפועל ושאר המנהיגים לא ירום אים את ידו ואת רגלו ולזה המציא מהיאור עצמו הצפרדעים ובזה נקמה מה שלא יעלם שהיאור עצמו אשר היו עובדים אותו שרץ צפרדעים להלקותם ולהכאיב' והוא כמכה את אויביו בידו וזו הוראה על שאין מחדש בעולם זולתו הש"י

כי

כי איך יחדש היאור רע לעובדיו כמו שאמר ובך ובעמך וכבר הקדמנו. כי הוא היה גדול השרים והשפעתו היתה ביאור ומצד הזמן אשר היתה בו המכה ג"כ בו נראה על כי אין כמוהו ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' וזה כי כל א' מן הככבים והמזלות יצטרכו לזמן מוגבל בו תראה פעולתם אבל הש"י אינו צריך לזמן אמר דוד ביום קראתי וסמיך ליה אין כמוך יאמר ממה שתענה ביום קראתי אי זה זמן שיהיה אשר בו אקראך הוראה על באין כמוך שאינך צריך לזמן אבל הדברים הנופלים תחת הזמן אין להם יכולת כ"א בזמן מוגבל ואומר ואין כמעשיך אשר תוציאני מהצרה בו ביום ולזה אמר למען תדע כי אין כה' אלהינו שבזמן שתאמר אסיר המכה ולפי שהי' אפשר שיחשב כי הוא מושל ביסוד המים שהוא פשוט כמו שימשול וינהיג במלאכי' שהם פשוטים וכמו שטען טיטוס אין ממשלתו אלא בים הביא מכת כנים שהיתה ביבשה להורו' שהוא ית' אשר עשה את הים ואת היבשה וכמו שנשמר מזה יונה כשאמר את ה' אלהי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה שלפי שהי' אפשר שיחשבו המלחים שבים הוא לוחם עמו ואין כן ביבש' אמר כן. והנה הודו החרטומי' ע"כ כי אצבע אלהים הוא והודו על חדוש העולם ושהש"י יכול בעולמו לא כסבר' הפלוסופי' שהמציאות נמשך מהש"י כהמשך האור מן העין אחר שביאר כי הוא המציא מצואים מאין הורה לו בסי' על דרך שאמר ההשגחה כי עדיין היה אפשר לחשוב כי הש"י מסר עולמו לנוטרים דסברת הפלוסופי' בזה כי אינם מאמיני' מה שלא נתבאר להם לפי שכל' ולפיכך הביא הש"י המכו' האלה בין ידי המצריים לבאר זה כמו שהקדמתי ובמכת הערוב הודיעו שהשגחתו בארץ כי הבעלי חיים יעשו שליחותו לכל אשר יצוס על פני תבל ארצה וזה היה נמנע אם לא מצד ההשגחה ולזה אמר כי אני ה' בקרב הארץ כי כמו שאני מושל בעליונים כך אני מושל בתחתונים וכמו שביאר שאין מושל בעליונים כמוהו כמ"ש כי אין כה' אלהינו כן ביאר כי אין משגיח בעולם כמוהו ולז"א במכת הדבר למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ וזה הוראה כשהפלא בין מקנה מצרים וידוע כי הדבר הקורה מצד הפסד האויר לא יבחין בין טוב לרע א"כ לא היה זה בטבעו של עולם אבל הוא מאת השם לבאו' המשגיח בפרטי' וזה אמרו כי אין כמוני בכל הארץ ומכת השחין על אשר לא הודו וכמ"ש א' מן המפרשי' במכה השלישית לעולם לא תבא התראה והיתה בהפסד האויר וידמה שהודו ע"כ כמו שאמרו החרטומי' לא יכלו לעמוד בטענותיהם לפני משה ובסימן באח"ב הורהו כי אין עוד מלבדו וזה כי מכ' הברד היתה בהפכים ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד וזה יורה כי הוא אדוני כל הארץ כי אין בא' מהמזלות וככבים שיורה על דבר והפכו כי המורה על השלום לא יורה על המלחמה ולזאת אמר למען תדע כאומרו לה' הארץ ומלואה ולפי שלא יאמר כי זה הי' בהפכים הפשוטים באש וברד הביא הארבה שהוא מורכב בשתי הפכים עפר ומים ורוח הקדים נשא את הארבה כי רוח סערה עושה דברו ומכת החשך ג"כ הית' מזה המין כי שם חשך לאור ואור לחשך : ודע שענין האחדות ביארו כמו שכתבתי שאנו מקוים זמן שישלוט הש"י בתחתוני' כמו בעליוני' וכמו שאין עובר על דעתו בעליוני' כן יהיה הענין בתחתונים ועכשיו אין עושי דברו אלא ישראל ואף ישראל בזמן שהם עוסקים בתורה ובמצות מיחדים את הש"י וכשהם חוטאים קוצצין בנטיעו' ולזה תקנו בכל המצות בא"י אמ"ה כמו שפירשתי כי באותה שעה אנו מיחדים הש"י ואנו מודים שהוא ממציא ומשגיח ושראוי שיעבד הוא לבדו ולבאר שאותו הזמן עתיד לבא ר"ל שהכל יעבדו את האל וימלוך במלכות שלמה צריך שלשה פנות הא' שהוא אדון כל הארץ ומושל על ההפכים

ולכן

ולכן יהפוך כל העמים ואם הם הפכים בדעותיהם לרצונו ויעשה שלום ביניהם וזה השרש לא יתקיים אם לא בהודעת שרש אחר שהוא ית' פועל בלא אמצעי שאם תאמר כי אינו פועל לעולם אלא בכליו שהם הגרמים השמיימים והמלאכי' לא יתכן זה כי הוא ית' ברא הגלגלים ההם ושמם מנהיגים בעולמו ונתן בהם טבע לפעול הדברי' אשר הם פועלים תמיד וא"כ איך ישתנו מאותו הענין אשר הושם להם בטבע ולזה אמר כי שמי' כעשן נמלחו ר"ל כי שמים והארץ ישפטו צורה וילבשו צורה אחרת לבלתי תת מבוא לאנשים לחטוא והוא העברת רוח הטומאה שאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ויתחדשו פני האדמה ועוד צריך שרש ג' כי הוא יתברך מושל בבחירה שאע"פ שאמר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים והועד אותו זמן שירצה האל כמו שאמר בעלמא דיברא כרעותיה כדי לתת שכר לצדיקים וליפרע אבל בגלות הזמן ההוא אף יראת שמים בכלל הכל ולא יעבר דבר שלא כרצונו כי פלגי מים לב מלכים ביד ה'. וכל שכן לבות ב"א שאינם נמשכים ג"כ אחר רצון לבם וזה טעם גם עבדך נזהר בהם ואלו השלשה שרשים הודיע השם יתעלה לפרעה בסי' באח"ב כי הוא פועל הפכים. ובאמת שבזה היה די אלא שהית' סבה מאת הש"י להטביע פרעה בים להורות לכל כי הוא מודד מדה כנגד מדה ובזה תתקיים התורה על תלה וידעו הכל כי העוזבים רצונם בעבור תורת האל יעשה האל רצונ' לעוה"ב ומזה נתגייר יתרו כמו שאמר המתרגם עתה ידעתי כי גדול ה' ולכן עזב ארצו ותענוגיו והלך למקום שממון כי ידע באמת שהש"י מודד מדה כנגד מדה וזה התועל' הגדול הגיע לנו בהטביע פרעה בים ועוד ענין הבחירה כאשר הזכרתי וכמו שנבאר בעז"ה ולזה אמ' את אשר התעללתי במצרים ותמשיל הדבר לגבור לוחם עם איש ריבו והי' יכול לנצחו במהרה בפ"א אלא להראות גבורתו

הוא מאחר בו שיחשוב שאינו יכול לו כיון שאינו מתנקם ממנו בפ"א זה אמרו כי עתה שלחתי את ידי למען ספר שמי ובמכת בכורות הודיעו השרש השני שהוא פועל בלי אמצעי ולכן יוכל לשנות טבעו של עולם זה אמרו ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים וכחו הקטן הוא כשפועל על ידי אמצעי וכחו הגדול הוא בלי אמצעי כמו שהיה בבריאת העולם. ובזה מצא להאמין ענין עוה"ב ולזה אמר ועברתי בא"מ אני ה' והיתה המכה בבכורות להורות יותר ע"ז הענין כמו שהקדמתי כי אלהי מצרים הוא הבכור וכחו וגבורתו היתה במצרי' והממשלה עליהם ק"ו על השאר ויתבאר כי הוא אלהי האלהי' וזה אמרו הודו לאלהי האלהים לעושה נפלאות גדולות למכה מצרים והיתה המכה בחצי הלילה שלא יחשוב כי השמש בגבורתו כלום עם עלה כמו שיקרה לפעמים שימשול הקטן על הגדול מפני השעה ופי' תעלה בעידניה סגיד ליה וזה טעם הוציאך ה' ממצרי' לילה וזבחת פסח וידוע כי לא יצאו בלילה הרי נתגלה לך טעם המכה ולמה בבכורות ומנה ובאמת שבזה היה די אלא כדי לבאר במראית העין יותר להוציא מלב הטפשים סכלותם לגמרי וכדי להנקם מפרעה ולזה אמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרי' יראה מי שהי' במדרג' ישראל לא נתחד' להם דבר כי הספיק להם מעש' במצרי' אבל העם יראו את ה' עתה והאמינו בו והם המון עם והיראים את ה' מפחד העונשי' ומי יתן והי' יזכו הכל לזו המעלה שיכירו בודאי כי המושל על השכר והעונש וזהו שהקדים הכ' ויהי בשלח פרעה ויסב אלהי' ויקח משה את עצמות יוסף וים להעירך מקצת הערות א' אומ' ויהי בשלח פרעה ר"ל שהשליחות ייחס לפרעה היל"ל בהוצי' ה' את ישראל ועוד כי נראה שטביע' פרעה היתה הכרחית להנקם ממנו בדבר אשר זדה וכדי שיתבאר לכל כמו שאמר הפך ים ליבש' ובכתוב נראה בהפך שאמר ולא נחם אלהי' כי

אמר

אמר נראה שהיתה הטביעה במקרה ועוד מה יחס לויקח משה את עצמות יוסף בכאן במקו' הנסיעה היה ראוי שיכתב בפרשת בא אל פרעה ועם מה שהקדמנו יתבאר לך טעם הכתובים כי כפי רחמי האל ית' כיון שהכה פרעה במכת בכורות לא הי' ראוי שיענים אותו עוד אבל לפי מה שראה הש"י כי ישראל עדין לא האמינו אמונה שלימה הוצרך להענישו עוד כדי שילא מלב קטני אמנה כל ספק וז"ש ויהי בשלח פרע' את העם וכבר הודה ולא נחם אלהי' כי כן היה ראוי שלא ילקה עוד פרעה והטעם שעשה כן שרא' את העם בלתי בוטחי' לגמרי וינחמו וישובו והראיה שהוצרך משה לקחת את עצמות יוסף עמו ולא הי' מתעורר ע"ז איש מישראל ועוד שעלו חמושים והלא לא בחרב ובחנית נלחם להם במצרים ועיקר נס קריעת י"ס הי' שהטביע פרעה בים ומשל עליו והוא הוא הפלא הגדול שסבל עלתו ועלת חכמיו ובראותם הנס הגדול והוא להכנס בים ועוד שנית שהוא מכיר ומעני' ברגע א' ומדה כנגד מדה בעוד ישראל הולכים בתוך הים ביבשה הוטבעו המצריי' בתוך הים ואז נסתם כל פה לחלוק ושרכו כלם השירה הנכבדת והודו בהאל השלשה דרושים שאני עומד בביאור' והוא כוונת החבור והוא ה' אלהינו ה' א' תחל' שים עליון על הכל והוא אב העול' בורא הכל שהכופרים בחדוש לא יודו בזם וזה אמרו אשירה לה' בזאת תדע כי אני ה' כי גאה גאה הודה שהוא עליון על הכל וזה כשרמס סוס ורוכבו כמשליך מלמעלה למטה וזה שאמר רמה שאל"כ היל"ל הטביע בים ולדברי אנקלוס שתרגם ארי אתגאי על גאותניא וגאותא דיליה הי' צריך להקדים מעט המתגאה במה שקנה מנכסיו ומטובו' העולם מורה כי אין נותן הטובו' ההם אלא הם מובאות במקרה משל לשני ב"א שנכנסו למדינה ואכלו ושתו ונסו ושמו מטובות המדינה בכליהם והא' סובר בדעתו שאין מושל

במדינה ההיא אלא שנפל הכל במקרה זה יתגא' במחשבתו כי ידו הושיע' לו והשני סובר שכל מה שנטל הי' חסד מאת אדון המדינה שהניחו לעשות חיל ולא גבה לבו ולא רמו עיניו זה ישפיל עצמו ויכניע בטובה ועל מה שהוסיף בטובה יוסיף להכנע ולהצנע לכת כי יראה בדעתו שקבל טובות הרבה והוא מחויב לעבוד את המלך יותר זה אמרו ורם לבבך ושכחת כחי ועצם ידי וזכרת כי ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח אע"פ שאלא מעט מהכוונ' כדי לגלות חרפת הגאו' וטומאת המתגאים כטומאת הנדה אכתוב מאמר א' נפלא לרבותינו ז"ל על הגאוה בפרק כסוי הדם א"ר אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי מאי דכתיב לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם אמר הקב"ה בני חושק אני בכם שאפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמיכם לפני ופירוש רש"י לא נאמר לפי שאין אתם מרבין עצמיכם אלא ממעטין לפיכך חשק ה' בכם כי אתם המעט ממעיטין עצמיכם בענוה נתתי גדולה לאברהם אמר ואנכי עפר ואפר נתתי גדולה למשה ואהרן אמרו ונחנו מה נתתי גדולה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש אבל עובדי כוכבים אינם כן נתתי גדולה לנמרוד אמר הבה נבנה לנו עיר ומגדל נתתי גדול' לפרע' אמר מי ה' אשר אשמע בקולו לסנחרב אמר מי בכל אלהי ארצות וגו' נתתי גדולה לנבוכד נצר אמר אעלה על במתי עב לחירם מלך צור אמר מושב אלהים ישבתי בלב ימים הנה אלה רשעים היו מתגאים וכופרי' בעקר בחשבם שגדולתם היתה מעצמם אמנם הצדיקים כל שמשפיע להם הש"י טובה נכנעו ועיין בענין שכלך כי שפלות משה ואהרן היה גדול משפלות אברהם כי הם קבלו יותר ממנו ודוד הי' מלך על כל ישראל לבדו השפיל עצמו יותר ואמר ואנכי תולעת ולא איש וזה כי השפלו' הוא מג' פנים אחד שיערוך עצמו לדבר שאין מעט הב' שלא יערוך עצמו לכלום אלא כאלו

לא

לא יהיה הג' שיהי' עליו למשא כבד טוב העוה"ז
כאדם שיש לו שקצים ורמשים ויתן ממונו כדי
שיפנו מביתו . אברהם לקח הצד א' ואמר ואנכי
עפר ואפר העריך עצמו בדבר ששוי מעט אבל
עכ"ז שוה קצת · משה ואהרן לא העריכו עצמן
לכלום אלא כמי שלא היו . דוד אמר שהיה
בוחר העדרו על מציאותו והשוה עצמו לתולעי'
שיקוץ אדם בהם . ודע הגאו' ג"כ מתחלקת לג'
חלקים הא' שלא יערוך זולתו לכלום ויתגא' עליו
ויחשוב כי לו לבדו נאה הכבוד · הב' שלא ישתרר
עליו אדם אבל יחשוב שהוא שוה לו ושאין ראוי
להכנע לשום אדם ואע"פ שהוא גדול ממנו .
הג' שיורה גדולתו ומעלתו עליו וירצה להדמות
אליו ושיהיו שוין אבל עכ"ז יודה שעד שישוה
אליו שראוי שיכנע אליו · הא' לקח נמרודי ודע
שבזמן נמרוד רוח הטומאה הי' מתגבר עד שבא
אברהם והשפיל גאותו עם ארובות ידיו ולכן הי'
מתגאה ביותר · אמנם בזמן פרעה התחיל להחליש
כח הטומאה ולזה לקח הצד האמצעי ואמר מי
ה' אשר אשמע בקולו שאינו רוצה להכנע אליו
ובזמן כ"כ גבר כח הטומאה והשפיל כח הטהר'
ולפיכך הודה במעלת הש"י אלא שנתגא' כילוריו
להדמות אליו . ודקדוק המאמר ענין נכבד מאד
שאמר ממעטים עצמיכם להכי כי השפלות ההוא
יהי' לפני הש"י ולא לפני אנשים כי לפני אנשים
צריך להרים לבו ולהטיל מורא עליהם איש כפי
עבודתו וכשרז"ל ומתעטרת ביה בכסא לשבלתא
וז"ש במלך לבלתי רום לבבו ר"ל לבבו לא ירום
אשר אני חוקר אותו אבל נגד העם בדברים
הגלויי' ראוי שיסתר' ובלבד שבחדרי לב ומחשבתו
ישפיל לפני ולכן תמצא כל עמודי עולם שגלו זה
הענין. אברהם אמר הנה נא הואלתי לדבר אל
אדני ואנכי עפר ואפר לא אצל הכל כי מי לנו
גדול כמותו . ומשה ואהרן אמרו ונחנו מה לא
עלינו תלונותיכם כי על ה' כי בהתרעם נגדם
יורה כי להם היכולת לכן השפילו עצמם ואמרו

כי אינם כלום אלא הכל בידי שמים · וכן דוד
הזכיר בך בטחו אבותינו והוא היה בוטח בשם
ורצה להתהלל ולפי שהי' מעריך עצמו עם האבות
אמר חלילה שהוא דמה מעלתו אל מעלתם כי
אנכי תולעת ולא איש בערך קרבתם אליך אלא
הצד אשר ממנו אני מבקש מלפניך שתצילני למען
שמך הגדול כי כל רואי ילעיגו לי ויאמרו גול
אל השם ימלטהו ויש חלול השם בדבר ולזה
אני מתפלל שלא יתחלל שמך כי אלא שתעשה
למען שמך הגדול נתבאר מן המאמר כי המתגא'
כופר בעיקר וזו היא ההקדמה הא' שאני צריך
ושאר כוונת אנקלוס · הב' כי הגלגלים האלה
הסובבים עלינו הם סוסו של הקב"ה שנאמר כי
תרכב על סוסיך וכ"ש רוכב שמי' בעזרך והנה
המתגאה מכחיש בסוס ורוכבו שהוא האל ית'
ור"ל בסוס כי חושב שאין לו רוכב ולזה רמה
סוס ורוכבו רמה בים מדה כנגד מדה לא
שנכנס הסוס וטבע ונפל הרוכב אלא סוס ורוכבו
כאלו הי' קשור הרוכב עם הסוס ולא יכול
להפרד ממנו ובזה הורה נפסד דעת פרעה
שהש"י אינו מנהיג השמים ז"א אני מתגאה על
פרעה שהוא ראש הגאים ואולם שרמז לשרי
מצרים ולפרעה שהם גאוני עולם כמו שהקדמנו
והורה בזה שהגאוה שלו הוא ולא כמו שהי' חושב
פרע' לי יאורי ואני עשיתני ובפסוק הא' שורכו
היסוד הא' מן הג' אשר אנו עומדים בביאורם
והוא חדוש העולם אמר אליו רמז המשורר הוא
עשנו ולא אנחנו עזי וזמרת יה זה אלי ואנוהו
שורכו היסוד השני והוא אלהינו שהוא משגיח
בעולם השפלי משכיר ומעניש ברגע א' ז"א עזי
וזמרת שהוא מל' וכרת הזלזלים במזמרות רמז
על כריתת האויב והוא העונש לרשעים ויהי לי
לישועה השכר לצדיקים זה אלי ואנוהו אמר כי
הב' בחירות יש לדבר בו ית' א' מצד שהוא משגיח
בשפלים שצריך לתאר לו תוארים כמו ארך אפים
ורב חסד אזני ה' עיני ה' וזרוע אפך דברה תור'

כלשון ב"א ב' מלך עליון ורוממותו שהוא סבת הסבות ואז ארוממנהו מכמות אלו התוארים עלוי רב ז"ש זה אלי. מלך שהוא משגיח כי אושיבהו בנוה כאלו הי' דר בינינו ומלך שהוא אלהי אבי שהוא סבת הסבות ארוממנהו וזה התכללות למה שיאמר ה' איש מלחמה ה' שמו שאע"פ שלב' לבוש נקם ה' שמו ולא יתוסף בעצמותו כלום וברוב גאונך לבאר זה הפסוק צריך להקשו' אגב פסוק אמר אויב ארדוף שהי' ראוי להיות מקודם קודם טבעו בי"ס שכבר הזכיר שטבע הוא וחילו וי"ל שהמשיל משל לשר מתגאה על חבירו ומתנקם ממנו בפחותים שבביתו ולזה רצה הש"י שילחקו בו המים וכ"ש שהי' זה מחוי'כי במיסחטא והם התעוללו בו זהו אמרו וברוב גאונך תהרוס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש. ע"י השליח מי הוא השליח המים שעשו גם הם בערמה שנלבו כמו נד והיו נזולים בדמיון מים הנקפאים בחורף מתחילים להיות נוזלים ואז חשב האויב שהוא דרך טבע ואמר לכל זמן לרדוף ולהשיג בשעתא נשפת ברוחך ונזלו במהרה וכסמו ים · זו היא שיטת אנקלוס שאמר חכימו מיא והקדימו הכתוב שלא הי' זה האופן התחבולי' מחסרון הכח חלילה כדרך שמתחבלים מחמת חסרונם ימינך ה' נאדרי בכח אלא הי' זה מרוב הגאוה כמו שכתבתי · זהו הגד הא' אשר אליו ירמוז ואנוהו. אח"כ התחיל בגד הב' שהוא מלך היות סבת הסבות מי כמוך באלים ה' כאומר אל תחשבו שאלו התארים כלם אשר הזכרתי הם מחדשים בו רבוי חלילה שאין כמוהו נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא תירץ ספק א' אפשר שיסופק כי כיון שזאת השירה שררוהו שלמים וכן רבים אין ספק שכללו חלק גדול משבחיו לכן אמר אל תחשבו כך כי אין קצה לתהלותיו כי הוא ירוא מלהלל והטעם כי הוא עושה פלאים נסתרים מב"א ואיך יוכלו להשיג מהללו כמ"ש ברוך כבוד ה' ממקומו וכ"ש אנחנו אשר קוראנו

מאמר אלא דעו כי קצרנו כפי היכולת ולא דברנו כטפה מן הים משבחיו והזכרנו לצורך שעה קצת מה שעשה לנו. נטית ימינך תירץ ספק ג' שלא נחשוב שהי' כ"ז מלך אכזריות חלילה כדרך אויב ומתנקם כמו שאמר' אסתר ינתן גם מחר ליהודי' אשר בשושן ואת עשרת בני המן יתלו אבל כ"ז הי' מדת הרחמי' כדי שיכירו הכל כי הוא המושל וירצו להדבק עמו יתברך ויהיה להם נפשם לשלל והוא מאמר חז"ל כל דעבדין משמיא לטב לא אמר טב כי טביעת המצריים בים רע ומר היה לדם אלא'הי' לתכלית טוב והוא מה שאמרנו יתדע שכן הוא שנטית ימינך זכו לקבורה ממה שנראה שלא נהג כדרך המתנקמים · נחית בחסדך עם זו גאלת. התחיל לבאר השרש הג' והוא האחדות שיקרה השם שכינתו בתחתונים כשם שהוא שוכן בעליונים זהו היחוד האמתי ולזה התפלל שינהלם אל נוה הקדש והורה כי זה התכלית ולזה לא הזכיר ירושת הארץ זולת מכון לשבתך פעלת ה' ובספר הזוהר אמרו שאל מין א' את ר' אלעזר כמה בתים ייעד לכם השם יתעלה והשיב לו שנים א"כ אבדה תקותכם דכתיב גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון ואע"פ שתירץ הרב ר' חסדאי ז"ל כמו את רחל ואת יוסף אחרונים. אין זה מספיק לפיים את המקשה כי הוא לא ירצה אלא בפשוטו · והתירוץ האחר שיחזור לכבוד אינו נכון כי צריך לדחוק גם כן בדוחק הראשון אבל הנכון והאמת מה שהשיבו שאמר לו כדבריך כן הוא שנים הם אבל לא זכינו עדיין לא' מהם שהייעוד הי' שיהי' מעשה ידיו ויהיה נצחי לעד כמ"ש פעלת ה' כוננו ידיך וזה לא נתקיים מעולם ולפיכך נתיירא שלמה ואמר אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו כי ראה ברוח הקודש שלא יתקיים בעבור היותו מעשה ידי אדם הוא שכתוב בונה ירושלים ה' ואלו הב' מקדשות האחד ב"ה של מעלה והב' ב"ה של מטה כמו שרמז מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה'

כוננו

כוננו ידיך ולא ידי אדם. ואחר שפרסם האמונה הנכבדת הזאת והוא תקותינו הביא ראיה לקיומ' ואם יתמהמה חכה לו כי בא יבא ולא יאחר ז"א ה' ימלוך לעולם ועד. כי בא סוס פרעה · כל המפרשים נדחקו בזה הפסוק וקשרו עם אז ישיר משה ולא ידעתי למה יצטרך לבאר השירה ובי עלה על הדעת שיאחרוה עד למחר והלא הלל הגדול ביום הנס מיד נתחייב לקראו · אבל ביאר כל מה שאמרתי כי הביא שני מופתים מוחלטים הא' שפלגי מים לב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטנו ומשל בו ע"כ והביאו ליס שלא ברצונו וכאומר וינער וזה לאות כי כמו כן יבטל הכפיר' כמ"ש אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא וז"ש כי בא סוס פרעה. הב' כי השכר והעונש ברגע א' בעונו ומדה כנגד מדה וזה לאות כי ימשול על ההפכים וא' וישב ה' עליהם את מי הים בעוד בנ"י הולכים ביבשה הם שכר ועונש והוא השרש הב' אלהינו ומדה כנגד מדה לכורו' ג"כ על הידיעה וז"ש גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקוחו' יאמר כי מהיות משכי' ומעניש מדה כנגד מדה יכיר ב' דברים א' גדול העצה שהוא שיודע מחשבות החוטא ב' יכלתו ז"א ורב העליליה. ומלינו למדין שנתבארו בזה הפסוק ג' היסודות על שלמותם והוא עיקר השירה והיא ראיה חותכת על שה' ימלוך לעולם ועד ויהיה הפסוק כפשוטו. והרמב"ן ז"ל אמר בו פי' נאה יהי רצון שכמו שהור' מלכותו עתה שאבד מורדיו והושיע עבדיו כן יהי' לעד. אבל האמת כמו שכתבתי ובכלל דברי דבריו :

ועוד כתב הרב ז"ל לא ידעתי למה נתיירא אנקלוס שכתב ה' מלכותיה שהרי כתיב ימלוך ה' לעולם יהי כבוד ה' לעולם והנ"ל בכוונת אנקלוס שהניא הפסוק כפשוטו כאשר פרשתי ולפיכך הוצרך להבדיל בינו ובין הנאמר בנבואה כי זה נאמר ע"ד המופת וכיון שכן מעת' נתבאר כי מלכותיה לעלם ולעלמי עלמיא וכאלו נתבאר לנו בחוש וכמו שכתבתי ועוד כי ראו הכל את היד הגדולה ושוררו ולא נשאר ספק כלל באמונה והוא אות ממה שיהיה לעתיד לבא וכמ"ש ז"ל אז ישיר והגיעה השעה לגלות לך סוד הקדושה כמו שביאר יונתן ב"ע קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה שרמז לכל מה שאמרנו כי בג"פ שנאמר קדוש ביאר הג' יסודות אם האחד שהוא ה' אמר קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה וכבר ביארתי בסימן רל"ך נתבאר לפרעה כי ה' לעולם מחדש אבל נשאר להסתפק אם היה משגיח לארץ ולזה הוצרך לומר בסי' הב' כי אני ה' בקרב הארץ ולכ"א לבאר השרש הא' קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה. ועל היסוד הב' אמר קדיש על ארעא עובד גבורתיה שהשגחתו הגיע עד לארץ שלא כדרך הכופרים האומרים עזב ה' את הארץ. ועל השרש הג' אמר ה' מלכותיה לעלם ולעלמי עלמיא והוא אחדותו ונצחיותו ראה איך ביאר הכ' כוונת יונתן. ב"ע ה' צבאות מלא כל הארץ בהזכירו השם הנכבד רמז לבזאת תדע כי אני ה' ובהזכירו צבאו' רמז שזה השם הנכבד והנורא הוא מנהיג בכחו כל הגלגלים והם משועבדים אליו לכל אשר יצום על פני תבל ארצ' כאומר עובד גבורתיה והוא מה שהיה מכחיש פרעה. מלא כל הארץ כבודו רמז בפירוש שהוא ית' ראוי שיעבד לא זולתו ושכינתו בתחתונים כמו בעליונים שזה לאומרו בסימן הג' למען תדע כי לה' הארץ ובכן יתגלה לך טעם הג' תארים שהזכיר אדון הנביאי' האל הגדול הגבור והנורא ואמרו רז"ל הני תלת אי לאו דאתא משה ואמרינ' ואתו כנסת הגדולה ותקנינהו לא נמרינהו כי הג' תארים כוללים אחדותו ית' בתכלית מה שאפשר לאזן לשמוע הגדול הוא היסוד האחד חדוש העולם ולכן תהיה לו ית' הגדולה במוחלט כי ברא הכל ופרעה בהכחישו זה השרש אמר מי ה' אשר אשמע בקולו כפר בגדולתו. הגבור הוא השרש השני אלהינו משכיר ומעניש כמו שאמר

על השלימות וזה לשלימות מציאותו מחסרון דעתנו ושאין סבות שיודע מה הן ושקוצר דעתנו מהשיגו כקוצר אור הראות מהשיג את השמש להיות זה האור יותר חזק מאשר ירצה להשיג עד כאן לשונו. הד' כבר כתבתי אותה כי האבות השיגו מה שהיה אפשר להשיג מצד עצמם ולא נבאר להם דבר מצדם אלא שאין הדור ראוי לכך: ועתה אבאר הפי' ממשה רע"ה חשב מתחלת האמת שאע"פ שישראל לא היו ראויים מצד זכות בבא קיצם אז למען שמו הגדול יגאלו וכשראה שהכביד פרעה עולם נבהלו רעיוניו ואמר אולי שהש"י ראה אותם בעת אשר שלחני והיו טובים לפניו ועכשיו נהפכו כקשת רמיה ולזה נתן מקום לפרעה להכביד עולם והוא עוד רגע אדבר והנסתרות גלויות לפניו ית' הצדיק עליו את הדין אלא שנתרעם כי כיון שלא הגיע זמן הקץ למה הרע להם ימתין עד שיבא הקץ ז"א למה הרעות לעם הזה כי הבאת אותם בנסיון ולא עמדוהו ולמה זה שלחתנו חזר לתלונתו ז"א כי אלך אל פרעה וכי אוציא ורמז שזכותו וזכות הזקנים לא הספיק והעלים הזקנים לענותנותו ותלה בעצמו ואמר ומאז באתי אל פרעה וא"ת כי מצד שמך הגדול יגאלו ולא מצד הזכות והצל לא הצלת את עמך וכדי לשכך רתיחתו ענה לו הש"י בסבר פנים יפות אח"כ דבר אתו משפט והוכיחו על שקפץ להקשות ולא המתין ענין יותר או שיקוה לאל ולזה אמר אני ה' כאומר איך יודע שאני ה' וכמו שעצמותי לא יודע בשלימות כן הם מחשבותי וכי גבהו מחשבותי וא"א לך להבין דעתי עד שיצא לפועל גלה לו הש"י טענות שיספיקו לעצמו וטענות שיספיקו לעם. אמנם לעצמו הודיע סוד הענין כי האבות זכו בימיהם לכל הטובה הזאת וז"א וארא אל אברהם ושמי ה' לא נודעתי להם וזה היה מצדי לא מצדם אלא שלא היה הדור ראוי לכך כי אין הקב"ה משרה שכינתו אלא בסכוס ידוע: ועתה שפרו ורבו הגיעה השעה וגם הקימותי אמר לא שמתי תנאי בשבועה אלא הקימותי דבר בין יהיו ראויין ובין לא יהיו ראויין כיון שהם בחייהם זכו לכך וז"ש וגם הקימותי. ולזה תמצא כשעשו העגל אמר לך עלה מזה כי כן היה ראוי בהכרח אפילו ירשיעו הרבה ועוד שאני סברתי כל זה לשמוע דמעות העשוקים למרק עונם ולמלאות סאתם של מצרים ואלה הטענות הם לעצמו. אמנם לבני ישראל אמור להם טענות הצליות האחד כי אני ה' ומרחם על המדוכאים והוצאתי אתכם מתחת מצרים ועוד כי אני רוצה למהר הגאולה כדרך הארוס אשר האריך זמן הנשואין ואח"כ רצה לקצר נשואיו ולמהרו כי הוא חפץ מצד בבת זוגו וזה אמרו ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים כי כן אני חפץ וזהו פירוש הפסוקים האלה וקצורם לפי קוצר שכלי ונתבאר הענין אשר אליו כוונתי כי האבות יחדו את הש"י ובזכותם זכו הבנים שיעשו המכות במצרים לבאר מהם הג' דרושים אשר נתייחדו בם האבות. וכאשר תתבונן בעשר נסיונות שנתנסה אברהם אבינו נחלקים לארבע חלקים הג' הראשונים כלם בגופו הא' נמרוד שהוא היה כופר כפרעה כמ"ש ונעשה לנו שם וזלק על דעותיו וברח ונחבא בקרקע י"ג שנה והב' אור כשדים והג' לך לך מנמרוד ברח ודע שיתחייב המעולה למסור נפשו על קדושת האמת וכן עשה שלם עם נמרוד. ואלה שלשתם הורו על חדוש העולם והוא השרש הא' אשר לבאורו נתייחד סימן דצ"ך ושלשה אמצעות נתנסה בהשגחה ויהי רעב בארץ בתחלת עליותיו והיה ראוי שיהרהר ולא הרהר והאמין בהשגחה וההשגחה תהיה בג' דברים א' בצרכי גופו ב' בצרכי אשתו שהיא כגופו ג' הקרובים רוצה לומר בשלותם כי בזה יושגח הצדיק העובד את אלהיו בשלשתם נסהו הבורא ומצא לבבו נאמן ואח"כ שלם שכרו כמו שעשה בשלשה הראשונות שהצילו

מידיו ובזה נתקדש שמו יתברך ונתכבד אברהם שנתברר שאתו האמת ובאלו השלשה אמצעות רמז מה שרמז בסי' עד"ש שהוא מורה על ההשגח': ובד' האחרונות הורה מציאות השם ית' והאמינו הנלחיות וכי לה' הארץ ונאמן הוא לשלם שכר טוב למתהלכים לפניו והוא מה שנתבאר בסי' בא"ח"ב עם הא' והוא מעמד בין הבתרים סבר וקבל גליות. ולדברי הזוהר התפלל עליהם כמ"ש אם לא כי נורם מכרם זה אברהם שנאמר הביטו אל נור חולבתם שהראה לו הש"י שעבוד גליות וגיהנם ובחר בגליות וזה לאות על אמונתו השלמה ולזה כרת עמו ברית וענין הכורת ברית להורות כאלו הם שוים במעלה, וכביכול רלה הש"י שנהיה נלמים כמוהו. הב' המילה היא המורה הנלחיות באומה ולזה תמלא שנתייחד זה הברית מברית שקשת בב' דברים אחד שברית בני נח היה אחד לבד כנגד כל העולם וזה היה לכל איש מאישי המין וזה יורה כי מעלת כל א' ואחד כמעלת הכלל כמו שאמרו כל המקיים נפש אחד מישראל כאלו קיים עולם מלא כי כל אחד ואחד קיים באיש ב' כי ברית בני נח לא היה בהם אלא בענין שיראהו האל. והב' שהיא בלא תנאי אבל קיום כל איש ואיש מישראל יהיה על תנאי כשיפעלו רלון ית' והוא קיום הברית ולזה אמר ואתה את בריתי. ונכרתה את בריתי הפר. ולז"א והיתה בריתי בבשרכם לא כברית הרא שוים אשר בענן. וייעד כי מלד זה הברית נתייחד לנו לאוהב ואנו לו לעם והוא תכלית התכליתות לא זולתי השלשה גרוש הגר וישמעאל וזה אמונתו ג"כ בעולם הנסתר כי מתחלתו היתה אהבתו עמו בתכלית האהבה וכאומר לו ישמעאל יחיה לפניך וכשידע שלא היה רלון האל בו הרחיקו מעליו שאינו ראוי לידבק בו באלהות. ונסיון העקדה אין לריך לבאר כי הוא מבואר מעלמו לזו הכוונה ואין ספק אלא שהיה נסיון גם לילחק: (הגה"ה מלאתי בספר הזוהר פרשת והאלהים נסה את אברהם הכא אית לאסתכלא את אברהם את ילחק מבעי ליה דהא ילחק בר ל"ז שנין והא אבוי לאו בר עונש הוא דאלמלא אמר ילחק לא בעינא לא יתענש אבוי עליה אלא אע"ג דאמר אברהם ולא כתיב ילחק כמי איתכליל ביה מהאי קרא דכתיב נסה את אברהם נסה אברה' לא כתיב אלא את אברהם את דייקא ודא ילחק עד כאן. ובפרשת ויחי כיולא בו ויברך את יוסף ויאמר האלהים וכו' האי קרא אית לאסתכלא ביה ויברך את יוסף לא אשכחן הכא ברכה דבריך ליה ליוסף אלא לבנוי אי לבנוי ויברכם מבעי ליה מהו ויברך את יוסף ולא אשכחן הכא ברכה דאיתבריך יוסף אלא את יוסף דייקא דכתיב את יוסף ברכתא דבנוי הוה וכד אתברכו בנוי איהו איתברך דברכתא דבנוי דבר נש כברכתיה איהו עכ"ה ילחק אלחכים): ואלה נסיונות נשלמו בהקרבת בנו יחידו דומיא דעשר מכות שהיתה השלמתם במכות בכורות אלמלא האריכות הייתי מסכים כלם זו עם זו אבל עם מה שפתחתי בזה הפתח די. ובאלה העשרה נסיונות קיום העולם שנברא בעשרה מאמרות אשר אבדו עשרה דורות שמנח ועד אברהם כי החוטא מכחיש באלה השלשה יסודות מבוארים בעשרה מאמרות באופן שנתבארו במלרים: היסוד הא' בזאת תדע כי אני ה' והוא מלכותו בשמים כמ"ש קדיש בשמי מרומא בית שכינתיה היו השלשה מאמרות בראשית יהי אור לך יהי רקיע בעליונים. יקוו תדשא יהיו מאורות כלם השגחה על הארץ: ישרלו תולא הארץ נעשה אדם פרו ורבו הוראה על נלחיות האדם ומעלתו על שאר בעלי חיים וזה כי סס היו הכנה והוא התכלית וזה לאות ולמופת על מעלתו נבדלת ממעלתם כגבוה שמים על הארץ ונהיו ממדרגה למדרגה לידע ולהודיע כי תכלה הבריאה אל היותר חשוב: ואמר פרו ורבו וכבשוה ורדו וזה מלד החלק השכלי אשר בו .

ורמה

וראה גם כן איך נשלמו העשרה מאמרות
באדם שבו תכלית העולם השפל. והנסיונות
ביצחק והמכות בבכורות. ונחזור לענין הראשון
כי היה לו הי' מכות מכוונות בזכות האבות
דורשין ייחודו ית' ורצה הש"י שירשו הבנים
בחותם אביהם שאם לא כן לא יהיה ייחס ביניהם
כי הבנים האמתים הם הדומים מצד המעלות
האלהיות ולזה נתן להם דם פסח ודם מילה
ויסוד האחד שהוא חדוש מוטבעים רובו כמ"ש
הזוהר ובנוי דיעקב על שמא דא סבלו תבירו
דגלותא בידעון ליה ולא אנשו ליה לעלמין: ועוד
כתיב ואמרו לי מה שמו או שאמרו השבת
המורה באמת על זה כמו שאמרו ז"ל או שהיה
החדוש רמז לו כי שינוי אלה הגרמים השמיימים
יורה על שיש עליון למעלה מהם כמו שהטיב
לראות רבי יצחק באו' לא היה צריך להתחיל
התורה אלא מהחודש שהיא מצוה תורה על
חדוש העולם ועוד שהיא מצוה ראשונה ואם כן
דאית בה תרתי עדיף. ומעתה לא נצטרך
לדחוק המאמר כמו שדחקוהו רבים מחמת
הקושיא שהקשה הרמב"ן ז"ל והפסח הוא רמז
לשרש הב' שהוא אלהינו ולזה נעבוד אותו כרצונו
ומצותו עלינו ולזה כמו שאמרו פן יפגענו בדבר
ודם מילה הוא הקיום והנצחיות כמו שפרשתי:
**ועתה** יתבאר לך חכמת היונים שרצו לבטל
ממנו שלשה מצות אשר מורות אלו
השלשה יסודות שהם קיום האמונה כלה שבתא
ירחא ומהילותא. ודע כי הר"ח זמן כפרה.
ובו הוראת שתים החדוש וההשגחה ונשלמה
הכוונה האלהית בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלהי' כי כבר נרשמו בצורת האבו'
ובאו בברית נעתה ולזה היה בהם הכנה לקבל
עשר הדברות הסובבים על אלה השלשה יסודות
אמנם האומות אשר לא טעמו טעם מכל זה היה
נמנע להם לקבל התורה כמו שנמנעו לאמר
לקבל המושכלת פתח אנכי ה' אלהיך אשר
הוציאתיך. בפסוק האחד צייר השלשה יסודות כי
באמרו אשר הוציאתיך יורה כי הוא לבד בו היתה
ההוצאה ממצרים לילה הוא ולא מלאך וכמ"ש
בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותי. ומ"ש
מבית עבדים רמז אל ויוציאך בפניו בכחו הגדול
כי כיון שהיה משדד ומעביר ממשלת גדול המצרים
לא יהיה זה אלא בכחו הגדול אשר ברא בו
צבאות השמים וחייליהם. וכיון שכן לא יהיה
בדעתך שיש אלוה אחר מבלעדי אבל תבין שאני
הוא בורא הכל והוא היסוד הא' לא תשתחוה
להם ולא תעבדם. הורה היסוד הב' כי לו לבדו
ראוי שנעבוד. לא תשא על היסוד השלישי לא
תכפור בקיומו ובנצחיותו כי הנשבע יאמר כי
הוא יקיים אותו הדבר כמו שהשם ית' יקיים
וכ"ש חי השם וכשכופר בשבועתו כופר גם כן
בנצחיותו ית' ואחר שהזכיר שלא לכפור באלה
השלשה יסודות הזהיר שנקיים אותם במעשה
כי לא יספיק לנו בעלי חומר בשיהיה היסוד
מצוייר בשכלו אלא שנעשה איזה דבר מורה על
אמתתו. וכנגד היסוד הא' אמר זכור את יום השבת
כבד את אביך כי הכופר בחדוש העולם יחשוב
שיהיה בפועל כן בדרך מקרה ולפיכך לא
יכבדוהו הן אשר הולידוהו בדרך מקרה אבל
המכבד ממציאו כ"ש ממציא ממציאו ולזה יצדקו
אלה הדברות זכור וכבד בהוראת היסוד הב'
לא תרצח לא תנאף לא תגנוב. ואע"פ שתוכל
לעשות כן בלי פחד הבריות ובזה תורה על
אמונת ההשגחה. לא תחמוד הורה על השארות
נפשותינו במציאות יותר שלם מזה ולמה תחמיד
הדברים הנפסדים ההווי' אין ראוי לקנות'
ולהשתדל לקנות אלה הדברים התמידיים:
וקלא מזה רמז החכם ראב"ע ז"ל בפיוט אם
תארב. ואל תחשוב שהיתה כוונתי בכאן לבאר
ענייני עשרה נסיונות וי' מאמרות כי הם יצטרכו
לפי' יותר ארוך מזה אלא היתה כוונתי דרך
כלל לבד להעיד ולרמוז ציור אלה היסודות וכי

פליסס

עליהם תוקף כל התורה · ובברכת המזון
נתקנו אלה השלשה עמודים כדי שלא תשכח
ממנו האמונה הנכבדת הזאת לעולם הברכה
הא' תרמוז לבריאת העולם וכי מזה הלך זן השם
ית' את הכל שוכרי כסיל ושוכר עוברים . וזה
מלך שהם בריותיו ולא יניחם למקרה ופגע :
ועוד כי אולי יחזרו בתשובה ולז"א ומכין מזון
לכל בריותיו אשר ברא ובזו המעלה נשתתפנו
עם כל האומות · אמנם נתייחדנו מהם בשנים
אחד שנתן לנו את תורתו · ב' שרצה להשכין
שכינתו בינינו לא עשה כן לכל גוי והוא התכלית
שמתייחד שמו עלינו ועל זה בא ברכת הארץ
כמו שמפורש בתורה באר היטב . ובונה ירושלים
גם כן מבוארת והוא מלכותו בשמים ובארץ
בשלימות וכבר כתבתי כי בפרשת המילה נרמזו
שתיהם להיות לך ולזרעך אחריך קיום האומה
בכללה . והיתה בריתי בבשרכם קיום לפרט
בנפשו . וכן נתבאר בברוך שאמר היסוד הא'
עד ברוך מרחם על הבריות והם הב' פלאים
עצומים כי הוא ית' עושה עם הכל בכל יום :
הב' אשר שמתי חק גבול לים חק עולם ולא
יעברנהו והוא פלא גדול מורה על ההשגחה על
כרחם של מינים : הג' גבורות גשמים שבהם
יתן אוכל למכבי' ודקדק באומר בריותיו כי זה
היה מלך שבראם וכמו שהקדמתי כי בקיום
חדוש העולם נתקיימו שלשתם. וע"ד זה פירשתי
בפירוש הפרקים אי זהו מכובד המכבד את
הבריות כי הוא מודה בחדוש העולם ולכן מכבד
בריות שבראם ית' אפי' אם יבא בן אדם חשוב
לביתו של אדם האם יכבדוהו ולמה לא נכבד
ונפאר בני קדושים בנים הם לה' אלהיכם אין זה
כי אם רוע לב . ולזה היה אומר רבי עקיבא
כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך וזה כי
הרגיש האלהי חדוש העולם כי בהתקיים חדוש
העולם תתקיים כל התורה כלה כמו שכתבתי
במקומות הרבה מזה החבור. ולזה התחילה התור'
בראשית וזה היה עון שנאת חנם המכלה הנפש
ועד בשר אשר אמרו ז"ל שבעבורו נחרב בית
שני ואין זה על צד הגוזמא אבל על צד הדקדוק
האמתי כי כל דבריהם לא נפל דבר ארצה כחוט
השערה כי השונא את חברו ללא דבר הוא
מכחיש בחדוש העולם או שונא את השי"ת ומהו
ללא דבר שלא עבר על דת אבל אם היתה השנא'
בדברים אחרים אינם מן הדת שכל א' מישראל
שמשלה לך ייחדם ויעשם כאיש א' והוא עבודת
השי"ת אשר בה נשתתפנו כולנו והיינו לאחדים
ולזה היה ראוי שנאהוב זה את זה כבני איש א'
ויש לך אחר בינינו והוא השררה והעושר אשר
כל אחד משתדל לעלות על חברו והיא באמת
כח הטומאה ואחר שזה השונא לא שת לבו אל
דבר ה' שהי' ראוי שיאהב את חברו אהבה שלימ'
מלבו ופנה אל רהבים ושטי כזב אלה החבלים
המכלים את הנפש ומוליכין אותו לאבדון היש
ע"ג וטומאה חמורה מזו ראה איך ביארו
השבטים כל זה בפירוש אנא שא נא ועתה שא
נא כלומר אם מת אבינו המקשר אותנו ועושה
אותנו כאיש אחד ואפילו עשו הרשע הקפיד על
זה יקרבו אבל אבי ואהרגהו . ראה כי אלהינו
קיים הוא אבינו המייחד אותנו ומקשר אותנו
קשר של קיימא לעד . לזה אמר התנא אי זהו
מכובד המכבד ואין צריך לדחוק במה שנדחקו
המפרשים בביאור זו הראיה ולז"א ברוך מרחם
על הבריות ברוך משלם שכר טוב הוא התכלית
האמת שתשכון שכינתו בינינו שהוא הטוב המוחלט
ואימתי כשיעביר אפלת הטומאה ויביא אורה
של טהרה ולזה הזכיר שאין לפניו עולה שכשיזכו
קצת לזה האור ולכל בני ישראל היה אור · כל
ישראל יש להם חלק לעולם הבא וראה התארים
אשר הזכיר אל חי לעד וקיים לנצח ורבים שאלו
למה לא נתבאר בתורה ענין עה"ב וזה להם
לסכלותם כי ידמו לאדם האוכל ואומר למה אנו
אוכלים היש עה"ב יותר ממה שאמר בתורה

והייתי

והציתי לכם לאלהים בזכות המילה ובריתו אשר שם בבשרנו מופת גדול מכל המופתים אשר בעולם ומ"ש במתן תורה ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש ובכל מקום והייתם קדושים כי קדוש אני ומה היתה השאלת הקדושה הזאת אם בהפטר האדם מזה העולם ישוב כבהמות נדמו ואומר לך מי הטעה אלה השואלים שהם חשבו שענין עוה"ב הוא שתצא נפשו מגופו ותלך לה באור החיים ז"ה באמת כן הוא בנפשות הצדיקים הזוכים לכך כדוד וזולתו כמ"ש והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וזה יהפך להם עד זמן התחיה ואז יבואו לקבל שכרם בגוף ונפש. ואפילו שיש צדיקים שישארו שם לעבוד מ"מ איני נכנס עתה במחלוקת זו אלא כוונתי לומר שהייעוד המיועד לכלל האומה הוא שיבא זמן התחייה וישכין האל שכינתו בינינו לא שנעלה אליו השמים אלא הוא ית' אשר מלא כל הארץ כבודו יבא וישכון בינינו ונעבדהו הכל לב אחד ולא תסתלק השכינה לעולם כי מה לנו שנהיה עמו בשמים ובארץ אחר שהכל הוא מלא והוא ענין ג"ע הנזכר לעולם בדברי קדמונינו הצדיקי' ואם אחר התחיי' לזמן ארוך יקרה לנו ההסתלק' כמו שקרה לאליהו שלא מת ונסתלק עם נפשו לאור באור החיים כמו שרמז הרמב"ן ז"ל יהיה בסימן טוב. וזאת ההליכה היתה מחיל אל חיל ומנצחיות אל נצחיות אבל הענין אשר אני רוצה לבאר הוא כי עתידה שכינה שתשכון בתחתונים כמו בעליונים ולא תסתלק לעולם ועד ויהיה השם א' ושמו א' ביום ההוא כי תתבטל הבחירה לטוב ולעבוד האל תמיד וכמו המלאכים הזוכים לזה כי אין להם חומר מבדיל ביניהם לבין אלהיהם ואנו אם נהיה עדיין מוטבע בחומר לא יעכב עלינו כי רוח הטומאה התעורר היצר הרע חלף הלך לו ואז נזכה לעטרותינו בראשנו ונהנה מזיו השכינה וזה התכלית הנכבד נתבאר בתורה במקומות הרבה ואחד מהם בפ' בחוקותי

ולזה אבאר הפרשה הזאת כפי קוצר דעתי. ואי נמי צריך להקדים לביאורה הקדמה אחת אשר עליה תסוב' הפרשה והיא מה שאמרו ז"ל כי העולם נברא בתורה כמו שאמר ר' עקיבא אדון הסודות שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם והיתה הסבה בזה כדי שיהא עולם ומתכונתו משועבד למקיימי התורה ביד האדם המתנועע ברצון מניעה ולזה החסידים פועלים נסים במציאות כל אחד כפי השגתו בתורה ואלו לא חטא אדם הראשון היה בזה טבע קיים ולא היה נמשך שום רע כלל בזה המציאות ולזה התחילה הפרשה אם בחקותי תלכו רצה אם אותם החוקים אשר חקקתי שהם צורה לחקים אשר נאמר עליהם חוקות שמים וארץ לא שמתי תשמרו איישיר הטבע על מתכונתו ואתן הגשמים אשר נתן בטבעם לצורכיכם כי בשלכם זכיתם אחר שמרתם התורה כי ביום קנותכם את התורה זכיתם בארץ וכל אשר בה לכך נפרעת מתחלה וזהו שדקדק בכנוי גשמיכם ובכנוי בעתם כי אין בזה שינוי כלל אדרבה הרשעים הם משנים טבעו של עולם כי הש"י עשה את העולם ישר ונתקלקל בחטאו של אדם הראשון ובזכות ישראל יחזור העולם לטבעו אחי ורעי הביטו וראו יש נס גדול כמו ואכלתם ולא תשבעו שאומר מי שנכרת בחצי ימיו וכן אמר הכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר שירצו השמים לתת מטר ארצכם בעתו כטבעו וישנה האל טבעם לעצור המטר והארץ לא תתן את יבולה שנתן בטבעה וזהו נס גמור כנס דניאל חנניה מישאל ועזריה שלא שלטה בהן האש הפך טבעו של עולם: וכן כל העונשים הנזכרים בתורה הם הפך הטבע ומי שלא הרגיש בזה לא מצא בדעתו ראשית לעולם כי הוא שופט כפי מה שרואה עכשיו ולא ידע כי בנפשו הוא כי העולם מקולקל עתה ועתיד לחזור לכמו שהיה בתחלת הבריאה והיא טעם הפרשה הזאת: והשיג לכם דיש את בציר בעבור

שיש זמן מוגבל לדיש ולבציר ויאמר כי יכנס כל
אחד בגבול חברו וישיגהו וכן והבציר ישיג גבול
הזרע ולהיישרות כוונתי לרי' שתדע כי הנפשות
ג' אחד אשר בה נשתתפנו עם הבעלי חיים
אליה נתייחס המאכל והמשתה והתענוג הנפשיי.
שני היא בעלת השררה והכבוד ובה נתייחדנו
מהבעלי חיים שאף על פי שנמצא להם קצתם
מושלים על קצתם לא היה להם זה כי אם בטבע
כמו שימשול החתול על העכבר · והג' המשכלת
העובדת את בוראה · וביאור זה הדבר ארוך
מאד וכתבתי הרבה ממנו בפירוש הפרקים וזו
המעלה ומעלת התור' אחיות ולא יתפרדו כי הדת
תאציל בנו הכח הנכבד הזה . וספר הזהר בנה
דרושים רבים על זה היסוד וכמו שיתבאר
במעט התבוננות, למי שזכה לאור באורו · ור'
עקיבא אשר נכנס בשלום ויצא בשלום גלה לנו
הסוד הנכבד הזה אמר חביב אדם שנברא בצלם
וזה אמר על המין האנושי כלו אח"כ אמר מה
שנתייחדנו אנו אומי ישראל מאומות הקדמונים
בזכות שבטחו בו ז"א חביבין ישראל שנקראו בנים
למקום והבן בהחלט יש לו יחס עם האב מורה
בהחלט על מציאותו הקיים וזה הכח יוציאנו
לפעל ההתעסקות בתורה ובמצותיה לזה אמר
חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה שבו נברא
העולם : והדקדוק הנפלא שיש באלו השלשה
מאמרים המסולאים בפז בפירוש הפסוקים
תמצאהו אם תאוה לראותו והצעתי זה המעט
המספיק לכוונתי והנה הצד הא' אשר בו נשתתפנו
עם הבעלי חיים הזכיר בפסוקים הראשונים עד
ורדפתם ומשם ואילך ביאור הצד השני והוא
שררתינו וגאותינו בימי המשיח . והצד השלישי
שהוא האחרון חביב רמז באמרו והתהלכתי
בתוככם ולא רציתי לדקדק קצת דקדוקים נחמדים
שהיו בפרשה שלא להאריך אלא לקבץ כלל הפרש'
לבד לפי דרכי אשר אנכי הולך עליה . וביאור
הכתוב תכלית כוונתי באומר והתהלכתי בתוככם.



כי אינו כמחשבת האומר שאנו נלך אליו ונעלה
אל השמים אלא שיבא הוא ית' בתוכנו כאשר
בתחלה וישמעו את קול ה' מתהלך בגן לרוח היום
וזהו בגן עדן והוא מפורש בתכלי' הביאור והיית'
לכם לאלהים והלא עכשיו ג"כ לאלוה הוא להם
אבל רמז שיחול האל בנו ולא יסתלק לעולם
כמו שנסתלק באשר פעמים . וכתב הרמב"ן
ז"ל כי אלה היעודים לא נתקיימו בבית ראשון
וכ"ש בבית שני וז"ש ולא תגעל נפשי אתכם כמו
שגעלה לפנים בישראל וזה יתחייב מצד העברת
רוח הטומאה המבדלת בינינו לבין אלהינו ולפי
זה ירמוז ולא תגעל להסתלקות הבחירה לחטוא
ותשכון השכינה בתחתונים ויתכן לפרש כמו כי
לא סגר דלתי בטני ויאמר נפשי אשר נפחתי
באפכ' כד"א ויפח באפיו נשמ' חיים לא תגעל אתכ'
ובאור זה כי הנביאים בראותם המלאך המדבר
בם היית' נפשם פורחת מגופם כמו שרמז המשורר
ויצאה נשמתם ברתת ושברים : והטעם שיקרה
לנשמה האלוהה ממרום כמו שיקרה לנער קטן
הובא בשבי וכשיזכרו לפניו בית אביו ואחיו
מיודעיו תפרח נפשו ממנו וישתוקק אליהם וכן
הנשמה הטהורה כשהרגישה השכלים הנבדלים
תרצה להתדבק בהם ולהניח את הגוף העכור מי
יתן לה בשמים ועמהם ולא תחפוץ בארץ לזה
הבטיח שלא יקרה כן כי אף על פי שאתן משכני
בתוככם ותבחינו אז באור הגדול ועריבותו לא
תגעל נפשכם את הגוף . והטעם כי הדבר
הקורה לנביאים היה מצד ההיפך הנמצא בהם
והוא החומר אשר בהם לא יטהרו ממנו לגמרי
כי אדון הנביאים השיג עולמו בחייו כי לא היה
בו צד כלל מהחומרי והיה חומרו זך מאד דומה
לחומר הגלגלים וכמו שחומר הגלגלים לא יגעל
השכל הנבדל אותו או נפשו כן חומר משה אדוננו
להעלות ממנו הצד אשר בו ירגיש לגמרי היה
יכול לקבל אור השכינה עומד על רגליו. והיה
ביום ההוא יתקע בשופר גדול להעביר גלולים

מן הארץ הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך
המות יהיה חומרנו מתקבל על נפשנו ויסתלק
ההפקמהם.ז"א ונתתי שלו' בארץ ובהגיעי לברכת
כהנים אפרשם בס"ד וזהו את מר ולא תגעל נפשי
אתכ': והמעל' הנפלא' הזאת זכינו אליה ביציאתינו
ממצרים שנתקדש שמו הגדול עלינו וקבלנו
התורה כמו שאמר רבי עקיבא חביבין ישראל
שנתנה להם כלי חמדה וזה מבאר כל מה
שאמרנו. אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים כי כימי צאתינו משם יראנו נפלאות.
ושברתי מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות ·
הורה בזו המלה הנפלאה כל מה שאמרנו לא
נפל ממנו דבר. וזה ההפרש אשר בין האדם
לב"ח הוא ההפר' אש' בינינו ובין האומו' הקדמוני' כי
האדם נצב הקומה וזו הראיה על הממשלה אשר
לו על הב"ח וישראל נצב הקומה כנגדם לפיכך
ישתעבדו תחת ממשלתנו כמו הב"ח המשועבדים
תחת האדם ולזה רמז באו' וממיות והם שני
קומות שאמרנו והענין הגדול הזה רמז יתברך
באומר ונתנך ה' אלהיך עליון ואם יש לך לב לזו
הפרשה היא ביאור פרשת כי תבא וכדי שלא
להאריך די בזה ומי שיש לו שכל ישכיל מעצמו
כי החבור הקצר הזה הוא מפתח לפתוח כמה
אוצרות מלאים כל טוב למי שיתבונן בו: ואשוב
למה שהייתי בו אמר ברוך אל חי לעד וקיים
נצח לרמוז אל השרש השלישי ובמעט התבוננות
תמצא עשרה מאמרות רמוזים בזה המטבע הנפל'
אשר קראוהו החכמים כתם פז כי מנו התיבות
ומצאום כמנין פז ובאמת ראוי הוא להקרא בזה
השם כי הוא יסוד האמונה כלה ברוך שאמר
כנגד בראשית שהוא ג"כ מאמרו צדק המורה
שאמר שכל הדברים נבראו בבת אחת בלי התחלת
הזמנים והוא ענין הפסוק הראשון בבראשית
שזה לאומר שאמר והיה העולם בכללו ומכאן
ואילך אומר העשרה מאמרות ועושה גוזר ומקיים
כנגד יהי אור שבאמירתו נתהוה מיד לא כשאר

המאמרים שנעשו בזמן והוא מה שרמז הכתוב
באומר יהי אור ולא נאמר כן באחד מן העשרה
מאמרות ברוך עושה בראשית הוא מאמר יהי
רקיע אשר בתנועתו נהיה כל הווה והש"י הוא
המניע אותו · ולזה נתייחס העשייה לבעלי; למי
שבראו · מרחם על הארץ יקוו המים. על
הבריות תדשא הארץ. משלם שכר טוב ליראיו
כי ברא דגי הים ועופות וחיות הכל לצורך האדם
שייראו מלפניו כאומר והאלהים עשה שייראו
מלפניו.והכלל העולה מכל זה כי בזכות אברהם
שנתנסה בעשרה נסיונות וקיים העולם שנברא
בעשרה מאמרות. נתן שכר טוב לבניו והכה
את מצרים בכל מכה בעבורם לבאר חדוש העולם
והשגחתו ונצחיותו ית' אמר דוד מה רבו מעשיך
ה' כלם בחכמה עשית מעשיך ה', רמז היסוד הא'
וכמו שאמר למעלה נוטה שמים כיריעה. וכל
המזמור סובב על חדוש העולם וכבר כתבתי כי
בהתבאר זה השרש יתבאר הכל ולזה רמז בכאן
גם הב' ז"א בחכמה עשית והוא לאות על השגחתו
יתברך בהם כי מי יכין לעורב צידו והפקחות
הנראה בב"ח כלם איש איש על טרפו אם לא
השגחת בוראם עליהם אשר המציא ומכין טרף
לכלם כי רחמיו על כל מעשיו וזה החכמה
הנמצאת בכל הב"ח שילאו לשונות האנשים
לספרם ראיה גדולה על ההשגחה. מלאה הארץ
קנייניך שזה לאמרו כי לה' הארץ. ודוד חבר
מזמור אחד גלה בו כל מ"ש בחבור הזה:
מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ כטעם ויריעו
תרועה גדולה ויאמרו יחי המלך והוא חדוש
העולם שמלך הש"י אז על כל מעשיו. עבדו
את ה' ביראה כי הוא משגיח בכם ורואה
במעשיכם ונותן לאיש כדרכיו ולכן עבדוהו
ותהיו מן הקרובים אליו רמז מצות עשה. ביראה
רמז מצות לא תעשה. בואו לפניו ברננה כי הוא
תכליתכם וחיותכם בעצם הוא התכלית האחרוני
כמו שאמרו ובו תדבק ולזה הזכיר ברננה כן

אין ראוי לאדם לשמוח אלא בשיפל' בידו התכלי' הנכבד הזה וכמו שהיה משתבח דוד נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו לפי שיש דברים רבים אע"פ שהם תכלית בב"א עצמם הם ראשית לדברים אחרים כי הם הכנה להם ואלו נקראו בשם סוף ולא בשם תכלית אמר דוד כי כל ההכנות אשר לנפשו והתכלית הנכסף ממנה אשר אליו ספו תמו כל תשוקותיו הוא להיות בחצרות ה' ולזה לבי ובשרי ירננו אל אל חי הזכיר לשון רנה להורות כי זהו התכלית לא זולת לז"א באו לפניו ברננה כלל ואח"כ פרט דעו כי ה' הוא האלהים הוא עשנו ענין התרועה נתינת המלכות לאשר יאתה והוא המולך בכל מעשיו עמו ולאן מרעיתו הוא היסוד הב' ההשגחה והוא מה שכלל ראשונה עבדו את ה' באו שעריו בתודה והתדבקו בו כי טוב הוא לכל כ"ש לדבקים בו ואם ירצה בכם תהיו קיימים לעד כי עד דור ודור אמונתו ועבד מלך מלךוחייבין אנו כל בית ישראל לקבל עלינו עול מלכות שמים וליחדו בלב שלם כמו שייחדוהו הקדושים אברהם יצחק ויעקב וזה יהיה כשנאהוב אותו בכל לב וליראה מפניו ונמסור נפשנו על קדושתו ונתדבק בו כדי שאנו נוסיף בכל יום ויום וכמו שהזהרנו הבורא ית' בתורתו ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובזה יודה בחדוש העולם כי השלם והטוב ראוי שיאהב מן הכל ועל זה נאמר באברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך בהזכירו גדולתו ית' אהב אותו אהבה עזה כמות וחלק על המציאות עד שהביאם ברסן לשונו תחת כנפי השכינה ובכל נפשך שנעבדהו ונמסור נפשנו על מצותיו וידוע מן השרשים התלמודים שלא נתחייב למסור נפשנו כי אם על מצות לא תעשה ואלישע' בעל כנפים כיון שנפלט תפילין מעל ראשו וידוע שבשעת השמד אפילו על ערקתא דמסנא אנו חייבין למסור נפשנו ואיך נטלן מעל ראשו אלא שהעקר כמו שאמרתי

ואח"ת א"כ למה מתחייב בנפשו להניחן כבר תירץ הר"ן ז"ל שרשאי לעשות כן על מצות עשה כמ"ש כל מצוה שמסרו נפשם עליה נתקיימה בידם וכאומר' מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני א"כ באו' בכל נפשך רמז למדתו של יצחק ע"ה ופחד יצחק היה לי. ובזה אנו מודים בשורש הב' שהוא ההשגחה בכל מאדך כמ"ש יעקב וכל אשר תתן לי. ובזה יודה במציאות העולם האמתי שניתן את כל הון ביתינו באהבתו ית' ויתכן לפרש מלשון מאד שנדבק בו מאד מאד וידוע שיעקב אבינו ע"ה היתה מטתו שלמה ונתדבק באל ית' כל מה שבכח המין לידבק וכמו שנתבאר מדברינו במה שקדם ובאלה הג' המדות נאחז מעשה אבותינו בידינו ויתקיי' הייחוד בבנים כמו שנתקיים באבו' ועל המייחד הזה נאמר ישראל אשר בך אתפאר. ודע כי הג' פרשיות הם ביאור אלה השלשה מצות לבבך נפשך מאדך ובהרבה מקומות מן החבור בו כתבתי הכל בכלל הייחוד האחד כי אברהם אבינו ע"ה זכה ליסד כל הבנין. ויצחק ויעקב בניו גלו ופרסמו אמונתו: ולזה נא' הפרשה הא' שהיא סוד ורומזת שלשה היסודות ועקרה על האהבה: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. באור המצוה הראשונה וכן ושננתם ודברת בם. שלא יסורו מלבבך כל ימי חייך. וקשרתם לאות על ידיך והיו לטוטפות בין עיניך והם על המוח. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. הכל לזכירה והיא בלב. נמצאת כל הפרשה בעצם וראשונה ביאור המצוה האחד. ובהעתיק יותר תמצא שם שכלל כל הדברים שהם סיבה להסיח דעתו מהבורא ית' ועם המחשבות וההרהורים העולים בלבות בני אדם. א' צרכי הבנים ב' הבטול הוטבע באנשים. ג' כי כלם חפצים בטבע הטיול והמנוחה. ד' הליכתו אל מקומות הרחוקים כי אז יפנה לבו מן הכל ויחשוב בעניינים הצריכין לו בדרך. ה' צרכי עצמו ו' ההתעסק עם בני אדם ז' צרכי ביתו. אלה השבעה סבות

מטרידות לב האדם ומגרשין אותו מעל אלהיו לכן הזהיר על כלם : הא' והיו הדברים . הב' ושננתם . הג' ודברת בם. ד' בשבתך. ה' וקשרתם לאות. ו' והיו לטוטפות. ז' וכתבתם. וכאן נכללו הב' יסודות האחרי' כי וקשרתם והיו הוא לרמוז כי אנו עבדיו חתומים בחותמו. וכתבתם כי הוא אדון הבריות וכמו שעושים האומות שמשימים פרצוף המלך בשער המדינה להודיע לכל כי הוא מושל עליה : והפרשה השנית היא מיוסדת על ההשגחה שכר ועונש והוא היסוד הב' שרמז ה' אלהינו כי מצד זה נתחייבנו לעבדו ולהענש אם נעבור על דבריו ואמר בסוף'ושמתם את דברי אלה כי לפי שלתורה הזאת ב' תכליות הא' בעצם והשנית במקרה הא' כי הוא חייכם ושני'כו' וזה יעלה בידינו על השלימות בהיותינו בארץ הקדושה אמר אף על פי שתגלו מןהארץ יש לכם לשום דברי אלה בעבור שתזכו לטוב העליון הוא הטוב האמתי ואז"ל בזה א' מהמקומו' שנתבאר בהם תחיית המתים והביאם אל זה קשר הפרשה : ועוד לשון למען שלא יאמר כי אם על התכלית הא' כי כאו שימשך הענין לא שיהיו סבה עצמות כאומר ובדבר הזה תאריכו ימים ולזה תמצא שהקפידו רז"ל עד למען תזכרו ולא על וזכרתם את כל מצותי כי הזה בלשון אם בחוקותי ונתתי גשמכם בעתם ועוד הציקם אומר אשר נשבע ה' לתת להם לכם לא נאמר אלא להם ועוד תשמעו הכתוב כימי השמים על הארץ והוא כזמן האחרון רמזתי למעלה וסמך לזה פרשת ציצית וזכרתם את כל מצותי והוא לידבק מאד כנגד המלה הג' ובכל מאדך וזכר בה התכלית והוא והייתם קדושים כיעקב שהיתה מטתו שלמה . ואחר שקבל עלינו עול מלכות שמים הוסר לנו לומר אלהינו ואלהי אבותינו וכללנו מכאן שייחוד השלם ולזה הזכרנו הג' אבות ומדותיהם והוא ביאור כל מה שאמרנו כי התארים הג' הגדול הגבור והנורא הם כנגד אברהם יצחק ויעקב כמו שפירשתי ואלה הג' ברכות מיוסדות על אלה הג' שרשים אשר אני בביאור' על הא'נא'אל עליון גומל חסדי'.קדי' שמי מרומא קונה הכל. וכבר רמזתי כי ביסוד האחד נכללו כלם לזה זכר זוכר חסדי אבות ומביא גואל שזכה אברהם ליסד כל הבנין ואמר למען שמו כי ידמה בריאה חדשה להחזיר העולם למה שהיה בתחלה . וצריך גבורה רבה בבריאת שמים וארץ הב' אתה גבור עובד גבורתיה הוא השרש הב' ולזאת מחיה מתים כי זה על צד השכר וזו מדתו של יצחק הג' אתה קדוש מדתו של יעקב הוא החדוש של יעקב לרמוז על השרש הג' כי הוא אחד שקוע בתכלית וזכר וקדושים בכל יום יהללוך סלה לרמוז כי לה' הארץ ומלואה :

ותקון זו התפלה למדו ז"ל מן האבו' אברהם אמר ה' אלהי השמים אשר לקחני ואשר דבר לי אלהי השמים אשר ברא' ואלהי הארץ שמשגיח בה ואשר דבר לי הוא הקיום וכאלו את' אבא לפניו בתודה כי טוב הוא לעול'. יעקב אבינו ע"ה זכר אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק וזכר שני פעמים ה' לרמוז אל אחדותו כי אין בו שינוי כאומ' אני אני הוא וכן אמר ה' ה' ואמר האומר אלי שוב לארצך כמ"ש ואשר דבר לי. ואחר שהתפללו על טובות זה העולם ובכללם יציאתנו לחירות מבין האומות ומשלנו עליהם כמו שמסודר בפרשת בחקותי כמו שכתבתי חתם בתכלית התכליות שתשכון השכינה בינינו לעד והוא ברכת רצה ורמז לענין ההוא שיעבדוהו הכל בלב שלם כמו שקוינו לך וז"א וכל החיים יודוך סלה והזכיר כאן שמו הגדול : שיש שלום ביארנו כאן מעלתינו על כל האומות כי השלום הוא רמז לדבקתינו בשכינה כמאמר ולא תגעל נפשי אתכם שיהיה השלום מוטבע בין הגוף והנפש ולא יצר זה את זה . ואנו משבחים בכל יום על הענין הנכבד הזה אשר בו נתייחדנו

מן האומות ואין לזרים אתנו: עלינו לשבח ואנו זוכרים הייחוד השלם לתת גדולה ליוצר בראשית הרי הוא היסוד האחד כנגד אתה קדשת שלא עשנו כגויי הארצות כשלקחנו תחת ממשלתו והיינו לו לעם. ונתן לנו את תורתו כנגד ישמח משה הוא אלהינו ואין עוד אחר רמז האחדות אמת מלכנו והביא ראיה על שלשתן וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה׳ הוא האלהים בשמים ממעל כנגד יהי אור יהי רקיע. ועל הארץ כנגד יקוו המים אין עוד אחדותו וגלאיותו. וכן כתוב אתה הראת לדעת כי ה׳ הוא האלהים אין עוד מלבדו. וכן כתיב ה׳ בדד ינחנו כמו שהאל ית׳ אחד כן עמו אחד. ואנו סבלנו גליותנו על ייחודו והוא עתיד לייחדנו מכל האומות. ולזה הזכיר אור פנים כי בו זכינו לתורה וחיים וזהו ענין השלום הניתן לפנחס ולא טעם טעם מיתה וזהו אשר אנחנו מקוים. וכבר כתבתי שאיני גוזר אם אחר התחיה נסתלק אליהו או אם יזכו יחידים לזה או איך יהיה הענין אבל מ״מ נתדבק באלו דבקות שלמה ונהנה באור פני מלך יהיה כמו שיהיה ואל זה הענין הגדול היו מכוונים הכהנים בהזכירם השם המיוחד מפורש והיו מברכים לישראל בנשיאת כפים. יברכך ה׳ וישמרך כאן ירמוז הברכות עולמיות המפורשות בפסוקים הראשונים מפרשת אם בחוקותי כמו שכתבתי במקומו. וכמו שאחז״ל יברכך בעושר בנים ובנות וזו היא המעלה אשר בה נשתתפנו עם האומות וזכינו אליה בהאמיננו היסוד הא׳ שהוא החדוש. יאר ה׳ פניו אליך לבדך ויחנך היא השגחתו ית׳ הדבקה בתורתו הקדושה כי ממנו זכינו אל התורה ואל הטוב המוחלט. ישא ה׳ פניו אליך והנה רמז שהוא משוא פנים כי איך יזכה ילוד אשה להתערב עם המלאכים ולרשת מעלתם וזה נשיאו׳ פניםאין למעל׳ ממנו. וישם לך שלום הוא מ״ש ולא תגעל נפשי אתכם. וכלל אומר לך כי אם תרצה לזכות בזה החבור תצטרך לקראו כלו פעמים שלש כי כל ענייניו מתגלים זה עם זה וא״א לך לעמוד עליו בזולת זה כי אני רומז בכאן כל מה שפירשתי בפרשת בחוקותי: ומי שלא זכה לראותו לא יבין דברי אלה. והכלל כי באמרו לך שלום רמז הטוב העליון בהחלט והדבקות האמתי אשר לא תפסק לעד. כאמרו הנני נותן לו את בריתי שלום:

# ת ו ש ל ב ע

# גליון י

## בשם הר' אליעזר מגרמיזא ז"ל נמצא זה וכתבתיו פה :

כל הנשמות מששת ימי בראשית מלויירות הם בפרגוד ששמו גוף והוא כיריעה פרוסה ומלויירות בו נפשות של ישראל אנשים לבד ונשים לבד ועבדים כנעניים לבד והשפחות לבד עו"ג הזכרים לבד והנקבות לבד ושם מלאכי בשם גדול אחד לא נתפרש שמו שהנשמות מלויירות באותו פרגוד ושמו גוף שאותה לורה ובדיוקנו שעתיד הגוף להיות נולד ונברא מזרע האיש והאשה ופרלוף של נשמות מלויירות זה על גבי זה בפרגוד לששה טורים : הטור העליון נשמות של זכרים של ישראל והטור השני נשמות של נקבות מישראל. הג' עבדים כנעניים וכד' נשיהם וכה' גויים זכרים וכו' נשיהם ואם אין ראיה לדבר זכר לדבר בראשית ברא שית השמים בגמטריא נשמה ואת הארץ כלו' ואחר כן ברא את הגוף מן הארץ בדמות ולם כמו שהם מלויירות בפרגוד והנשמות המלויירות הם רוח מכינות ליולד נשמות של ישראל והזכרים מישראל מלמדים לנשים כל המלות חוץ ממלות עשה שהזמן גרמא שהן פטורות וכן לעבדים ולשפחות ולעו"ג מלמדין להם מלות שנלטוו בני נח ופירושם וברלון האל תתעבר האשה ואז קורא אל המלאך הממונה על ההריון ואומר לו לך ראה בפרגוד והסתכל בלורה הפלונית ונותן לו אות ומופת בה ועל זה אמרו רז"ל בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני כי כך הם למעלה מלויירות זכר ונקבה כולם הם זוגים ומזה תוכל להבין סדר העבור הפנימי עד כאן בזוהר :

כתוב בספר הזהר הגדול ונמלא בספר הרקאנאטי ז"ל אלא כל זמנין דעתיק דעתיקי רישא חיוורא איתגליא רעוא דרעוין רחמי רברבין אשתכחו ובשעתא דלא איתגליא כל דינין דזעיר אנפין זמינין ר"ל כי הדין אינו נעשה אלא בהסתרת פנים שנא' והסתרתי פני מהם והיה לאכל אינו אומר ונתתיו לאכל עוד כתיב הם קגרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר מאי ומפניך אסתר אלא סתיר מבניני דילי ר' אבא כד אויסתר פנין ממנו על דא ומפניך אסתר מאינון פנים דילך אהא נסתר דלא ישגחון בי ועל דא והיה כל מולאי יהרגני ע"כ :

הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו :

# תושלבע

זה השער
ל י י
צדיקים יבואו בו

ספר

# אור החיים

בעיקרי ושרשי האמונה

להחכם החסיד אור ישראל וקדושו כקש"ת
מוהר"ר יוסף יעבץ זצוק"ל

ספר שלישי

שלשה ספרי הגאון מו"ה יוסף יעבץ ז"ל האלו
נדפסו ראשונה ע"י הרה"ג ר' יצחק אלחכים ז"ל בק"ק לובלין
בשנת שנ"ז לפ"ק. וכעת איננו בנמצא אף אחד בעיר כו'
לכן התעוררנו להדפיסו מחדש בכל הוד ותפארת.

שנת אשרי כל הוגה בם לפ"ק

# הקדמה

**אמר** יצחק אלחכים החבור הזה חברו החכם החסיר רבי **יוסף יעבץ** ז"ל, והשתדלתי להדפיסו אחר השנים הראשונים שחבר, והם מאמר האחדות ויסוד האמונה ובעזרת האל ארפיס פי' מסכת אבות שפי' הוא זכרו לברכה, וכמו שהודעתי בהקדמת החבור הראשון וקראו לזה השלישי דרך החיים כי הוא מסקל ומרים מכשול מדרך המטים עקלקלותם בשבוש דעתם וסברתם ומאיר עיני אלכים בעורון שכלם לא ראו אור הבהיר והזוכה לאור ההוא ילך בטח לא יכשל ובאורו ישיג ארחות חיים הנצחיים והמשורר גלה כל זה במקומות נפרדין אמר :

אשרי תמימי דרך החולכים בתורת ה'.

ה' נחני בצדקתך למען שוררי הישר לפני דרכך :

הורני ה' דרכך ונחני באורח מישור למען שוררי :

הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה את שמך :

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה :

כי עמך מקור חיים באורך נראה אור :

כי הצלת נפשי ממות הלא רגלי מדחי להתהלך

לפני אלהים באור החיים :

# אור החיים

**מי האיש החכם ויבן את זאת . ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה . על מה אבדה הארץ . נצתה כמדבר מבלי עובר . ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה :**

**אמונת** יקרת תורתנו הקדושה ויסוד אדירות מרגליותיה . אמונת ההשגחה בכל הנבראים בפרט במין האנושי . ויותר ויותר במקבלי התורה על הר סיני אשר בעבורם נברא העולם . כי אין דבר זה להמאמין ויראת ה' בין מן הטובות בין מן הרעות אם בהשגחה . ואין צריך לומר המקרים המסובבים מהשם יתברך אלא אף המקרים שיקרה להם מכל סבות הן מחוץ מצד הפסד האויר או חבור אנשים רעים הן מצד עצמו שאכל מאכלים רעים והזיקו לו אחר הקורות אשר אין להם מספר . הכל נודע אצל השי"ת והכל כמשפט על חטאתיו או על צדקותיו כפי ויראת משפטיו ית' . פעמים היו המקרים מסובבים את השם יתברך ופעמים לא יסבבם רק ידעם ראם וישתוק . והמשל מחכם גדול יודע בחכמתו כל המקרים אשר יקרו לאנשי עירו כי לאוהביו יזהיר ישמרו מהרעות הבאות עליהם ולשונאיו יסלפם בחכמתו כדי שיחולו עליהם הרעות . והבינונים לא מספיק מעט אהבתם להודיעם דבר , לא להביאם אל טובות ולא להזהירם מן הרעות . כך אחרי שכל הדברים נודעים אצל השי"י ואין דבר הוה בעולם כי אם ברשותו א"כ כשהאדם אוכל מאכלים רעים והזיקוהו השם יתעלה לא אנה לידו ההצלה מן המאכל ההוא ועונותיו הטו אלה כי הם הבדילו בינו ובין אלהיו ואלו הן הרעות ההם ולהראות היסוד הזה נקראת השגחה האלהית בתורתנו הקדושה מקרה מה זה מהרת, למצוא בני כי הקרה השם כי הוא סבב שתבא לידי הצידה הזאת וזה שאמר ה' אלהי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום כי אליעזר היה שואל דבר שלא מנהגו של עולם כי אין דרך הבנות הצנועות ללכת לשאוב מים כי כל כבודה בת מלך פנימה . על כן אמר אתה השם שכל הסבות והגלגולים מתגלגלים ולפניך לעשות [illegible] לכל אשר [illegible] . הקרה , סבב מקרים וסבות שהנערה הזאת תבא אלי . ולפי שלא היה ראוי הוא מעצמו לזאת ההשגחה כי עוזבת מקריב לבינוניים והנהגתם לחסידים כאשר הקדמתי עכ"ז ועשה חסד וכו' . ויהי הוא טרם כלה לדבר וכו' . והעיד הכתוב כי מרוב צניעותה איש לא ידעה וזולת אנשי הבית לא היה מכירה כי מעולם לא יצאה מפתח ביתה . ואם תשאל למה היה מסתפק שאמר לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא . כבר הקדים הכתוב תשובה כי עוד הדבר בפיו באה ולא ידע אם היה הדבר במקרה כי ידוע כי לא עשתה תפלתו פירו' או אם היה זה ע"ד והיה טרם יקראו ואני אענה . או אם היה בחסדו ית' בלי תפלתו כלל :



**והאמונה** היקרה הזאת נמשכה מעיקר העיקרים חידוש העולם כאומרו היוצר עין וגו' ממכון שבתו השגיח וגו' היוצר יחד לבם וגו' . על כן המכחישים בעיקר כחשו בענפיו. והנה העיקרים האלה יולידו ויצמיחו מלוה גדולה רמה ונשאה להצדיק דין יוצרנו ב"ה על כל המאורעות על כן אמר הנביא מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' ואין חכם במקום הזה רק המאמין בעקרים הנזכרים אשר לא יגיע אליהם השכל האנושי אכן יקרא חכם לדעת הבורא כאומרו עדות ה' נאמנה מחכימת פתי והודיע ההפרש אשר בין החכם ובין הנביא כי החכם אחרי אשר אין בידו שום ראיה לאמת דבריו כי אין לו כי אם אמונתו לבד כנאמר צדיק באמונתו יחיה ואינו מחויב להכריז . אך הנביא אשר יש לו ראיות הם הנסים הנעשים על ידו כאומרו וידע כל ישראל וגו' חייב להגיד תשובת השאלה . ואמרו רבותינו ז"ל דבר זה נשאל לחכמים ולא פירשוהו לנביאים ולא פירשוהו ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנא' ויאמר ה' . ויש לתמוה על השאלה כי הי' להם עבוד' כוכבי' וג"ע וש"ד . וגם על התשובה כי אעפ"י שעסק התורה גדול מאד מ"מ לא יענוש השי"ת כ"כ עליו כמו שיענוש על גופי העבירות (ובפירוש מסכת אבות במסכת שמעון הצדיק השיב בזה בסגנון אחר) . ומה שיש בידי להשיב כי לעת החרבן לא היו כ"כ שטופים

באלו

# אור החיים

בגלל העבירות אך נגזרה עליהם הגזירה מקודם כאמרו ביאשיהו אך לא שב השם מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה. על כן אין תמהים כי לא אבדה הארץ עם הסבות הגדולות ואבדה עם הסבות הקטנות. והתשובה כי זכות התורה היה עומד להם משל למלך שהיה לו מנגן ערב ויפה אשר אין כמוהו בעולם ונתחייב הריגה והאריך לו המלך לתפארת מלאכתו ולימים נשברו אצבעותיו או נדר שלא לנגן אז נענש על חטאתו אשר חטא, ככה בעוד שישראל עוסקים בתורה עושים שעשוע להקדוש ברוך הוא כאמרו יערב עליו שיחי, ואהיה שעשועים וגו' ואשתעשע וגו'. והיה מאריך להם על כל הכעסים שעברו וכאשר עזבו התורה עברו ונענשו. נמצא סבת אבידת הארץ עזיבת התורה. והתשובה הזאת בעצמה ראויה לידע ולהודיע לכל שואל על מה אבדה גולת ספרד אשר היו בה קרוב לשלש אלף בעלי בתים עם הגול' אשר הגלתה באי הנקר' סיזיליי"א והיינו לבז ולמשסה הא מיננא קטלא חרבא הא מיננא בלעת ימא הא מיננא דמיתו במותנא ברעב ובצמא ובעירום בחוסר כל. אנשי היחס והמעלה ירדו מכסאותם לשערים. עשירים ונכבדים שאלו לחם פורש אין להם, ומי ימלל את כל תלאותינו אשר עברו עלינו משנת רנ"ב עד עתה ומי ישמיע הצרות החדשות אשר נתחדשו עלינו במלכות נאפולי שם כרענו ונפלנו שחוב והשלך גדולה חמת ה' נצתה בנו. קוה לשלום ואין טוב לעת מרפא והנה בעתה. ויאמר ה' על עזבכם את תורתי. צדיק אתה ה' וישר משפטיך. הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. כי הדור הרע הזה ואם הרבינו פשע ועבירות אין ספירות העון העצום אשר היה בידינו עזיבת התורה ממש כי מימי קדם לא היתה מלאה ספרד מישיבות ותלמידים כמו שהיתה בעת הגירוש אך נחלקו התלמידים לכמה כתות יש מהם שהיו לומדים ששה או שבעה שנים אצל הרבנים הגדולים ומחדדים שכלם כחרב חדה והיו לומדים אחר כן פילוסופיא של ארוסטו לא יאמר עוד ארון ברית ה' ולא יזכרו בו ולא יפקדו ולא יעלה על לב ותוהים על הראשונות ויש מהם אשר פירשו לגמרי והתעסקו בהבלי העולם, ויש מהם אשר תפשו אומנות התורה אבל לא שתו לבם רק לפלפל לבד להודיע את גבורתם שיכולים בפלפולם לטהר את השרץ ובזה הוציאו כל ימיהם ולא באו לתכלית התורה אין צריך לומר לתכלית הכל שהוא המעשה והחסידות אלא אפילו לידיעת הדינים הצריכים בכל יום כגון ציצית ותפילין איסור והיתר ומעט מזעיר אשר התעסקו לדעת מה יעשה ישראל ואף גם הם לא לשמה רק להתגדל להתפאר בפני עם הארץ גאה וגאון ודרך רע ובטלו במיעוטם העושים לשמה על כן לא יכלו להגן על דורם כי אלף יביעי וחד רטיבא אכלי יביעי לרטיבא, ואני הקטן שבכל התלמידים הנזכרים צעיר מכולם בתורה ובזה במעשה המצות גדול שבכולם במומם הנזכרים רועה רוח ורודף קדים כל היום באשר ידעתי כי מודה ועוזב ירוחם, אמרתי אודה עלי פשעי לה' אלמדה פושעים המתרעמים על הש"י ועל משפטיו ודרכיו כי כלם צדיקים וישרים אין בהם נפתל ועקש. ואחבר ספר קטן מודיע דעת האנשים העוזבים את תורת ה' ומחבקים חיקור החכמות הנכריות החיצונית חושבים כי כבר השיגו התכלית העליון ואחלקנו לפרקים:

הא' אודיע כי אין ראוי לטייל בפרדס התורה עד שיהיה מלא תורת ה' ואהבתו:

הב' לבאר כי כל שתגדל חכמת האדם יתחייב יותר בפשיעת מצותיו הפך אלה החכמים בעיניהם:

הג' להודיע השבוש הגדול אשר השתבשו בחושבם כי דרך ה' חכמת הטבע:

הד' להודיע מה הוא דרך ה':

הה' לצור על העיר אשר בה בנו אלה האנשים סברותיהם המקולקלות והם שני פסוקים אנכי וכו' שמע וכו':

הו' לעקור אבן פנתם יסוד בנינם והוא פסוק אומר רק עם חכם ונבון:

הז' להרוס המגדל אשר בנו בני האדם מפסוק אל יתהלל:

הח' לבאר כי כמו שנצטוינו לבלתי לכת אחרי התאוה כך נצטוינו לבלתי לכת אחרי שרירות לבנו מן ההקשים הסבריים:

הט' להפך בזכות הרב אשר טעו בדבריו אלה האנשים:

הי' להפך עוד בזכותו ולהביא ראיות כי ראוי להרחיק בדבריו מהחכמה אשר ממציאיה לא האמינו בחדוש ובהשגחה אשר הם העיקריים העצמיים לתורתנו הקדושה:

הי"א לגלות המקום אשר מלאו אלה המגאלים להבזות

להצוות בעיניהם הקבלה האמיתית אשר זאת היתה סבה להדבק בזונות היפיפיות הם החכמות החיצוניות:

הי"ב התגללותי לדבר כנגדם עם חסרוני הגדול בתורה ובמצות:

הי"ג להזהיר את בני ישראל על עגונת התורה בת מלך:

הי"ד להזהירם על השאר והכבוד כי הוא העיקר:

הט"ו להזהירם על מצות פריה ורביה הוא ידיעת תלמודא כאומרם אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו:

## וקראתי שם החיבור הזה

## אור החיים

בעבור מ"ש ז"ל ת"מ אפיקורס כו' אבל אפיקורס ישראל כ"ש דפקר טפי, על כן שמו יורה על מהותו כי לא תבואהו רגל גאוה ויד רשעים הקרויים אפילו בחייהם מתים אל תנידהו כי אם הצדיקים הקרויים חיים להם לבדם נתן ולא עבר זר בתוכם:

וכבר עלה בדעתי לכתת רגלי מעיר לעיר וממקום אל מקום לתנות צדקות הש"ת ומשפטיו הישרים אחרי אשר הש"ת השארני והחייני אותי ואת בני בכל התלאות הקשות והרעות אימות מות אימת הגירוש ומהסער הגדול סער הים ברעב זנתנו בשבע כלכלתנו מחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחליים רעים ורבים דליתנו עד הנה עזרונו רחמיך. ונתנני לחן לחסד בעיני פרנסי עיר אראיל"ן להחיות את נפשי זעיר שם ועוד הפליא חסדו ויט אלי חסד בעיני פרנסי מנטוב"א ייטב השם את ראשיתם מאחריתם איש ואיש כפי ברכתו וחסדו עמי ועם בני על אלה ועל הנסתרות מעיני אשא עיני אל היושבי בשמים. אודה השם בכל לבי אספרה כל נפלאותיך אשמחה ואעלזה בך אזמרה שמך עליון. כי הצלת נפשי ממות הלא רגלי מדחי להתהלך לפני ה' באור החיים:

# הפרק הראשון

להודיע כי אין ראוי לטייל בפרדס התורה עד ימלא תורת ה' ואהבתו גלוי וידוע לכל יודעי דת ודין כי חכמת תורתנו הקדוש' תתחלק לשני חלקים החלק הראשון ידיעת פירוש המצות על אמתתם והחלק השני סודות התור' וצריך שיוקדם החלק הראשון לחלק השני קדימה הכרחי' ולמנוע להשיג החלק השני אם לא קדם ידיעת החלק הראשון. וזה יתבאר מן השכל ומדברי חכמינו ומן הכתובים. אמנם מן השכל כי מלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא וכמו שאיש נכרי לא ימצא חן בעיני המלך להיות מאנשי סודו אם לא קדמו לו מעשים נרצים אל המלך ד"מ שהיה משרת בבית המלך נאמנה במלאכתו חוטב עצים ושואב מים ובראות המלך טוב לבבו יעלהו למדרגה יותר גדולה. וכן ממדרגה אל מדרגה עד יבחרהו המלך לשבת עמו ולהיות מאנשי סודו מצד אשר נמצא נאמן וזריז בכל מלאכת המלך כן הדבר בסודות התורה כי לא יזכה האדם אליהם אם לא קדם לו מציאות חן בעיני מלך מלכי המלכים הקב"ה מצד עשיית המצות בלב שלם מאהבה וידידות תלמודם וז"ש אדון הנביאים אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך ומציאת החן הוא עשיית רצונו יתברך בלב שלם כאמרו ונח מצא חן בעיני ה' וכתיב בתריה אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו: והיה מענותנותו של משה רבינו ע"ה שהזכיר מציאת החן בלשון מסופק אם נא מצאתי וכו' והשם ית' השיבו ודאי כי מצאת חן בעיני: והחושב להגיע או להשיג ידיעת החלק הב' קודם החלק הא' גדול עונו מנשוא כי אם המלך נתן לעבדיו שני ספרים ואמר להם התבוננו בראשון כל תכלית ההבנה והזהירם על כך באזהרות גדולות ועל השני צוה השמרו לכם פתוח אותו ונגוע בקצהו עד אומרי אליכם פתחוהו והתבוננו בו והם עשו להפך ושלחו יד באותו ספר השני והראשון הניחוהו בקרן זוית ולא ראוהו ולא ידעו מה הוא אין ספק אלא שחייבו את ראשם למלך כן אנחנו נצטוינו מפי מלך מלכי המלכים הקב"ה להתבונן בתלמוד מצותיו ולמדתם אותם וכו' ושננתם לבניך ודברת בם וכו' ואחר זה אם נמצא חן בעיניו הוא יגלה לנו ענין הספר השני ואנחנו עושים להפך כי החלק אשר נצטוינו בו רחוק מכליותינו וממחשבותינו והחלק אשר הוזהרנו עליו לבלתי נגוע בקצהו אנחנו מתפקרים בו וחושבים

מחשבות

מחשבות משללנו הקל מבלתי שום תענית ותפלה להם ית' שיגלה לנו סודותיו כאשר עשה אדון הנביאים אם נא מצאתי חן וגו' • והמשל הזה בעצמו לא בדותי מלבי כי מצאתיו לחכמינו הקדושים ז"ל אמרו במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהורשית התבונן ואל יהי לך עסק בנסתרות • נמצא לפי זה כי הדור הזה אשר חרבות שניו ומאכלות מלתעותיו ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ ואין אדם אשר עושה מצוה לשמה כי אם להתגדל ולהתפאר ואין אתנו יודע עד מה לא שתא סדרי ולא תלתא ולא מסכת ולא פסוק כסדרו אסור לנו להתבונן בסודות התורה וחטאנו עם אבינו הראשון אשר נצטוה מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת וכו' והוא שלח בו יד הפך רצון קונו . ונקנסה עלינו מיתה כמו שנקנסו על דורינו צרות קשות מן המות ה' למען שמו יצילנו מהם : ומדברי חכמים ז"ל אעפ"י שנראה מיותר כי כל התלמוד מלא מזה ומבואר לתינוקות של בית רבן אחרי שרצים עתה עם הארץ המוכים בסנורים גאותם בחושבם כי השיגו סודות התורה ותעלומותיה מבלי ריח תורה וטעם מצוה אביא לך קצת דברים • אמרו ד' נכנסו לפרדס אלישע אחר ור' עקיבא ובן עזאי ובן זומא אחר קצץ בנטיעו' קראו עליו אל תתן את פיך לחטיא את בשרך בן עזאי הציץ ונפגע קראו עליו דבש מצאת אכול דייך וגו' בן זומא הציץ ומת קראו עליו יקר בעיני ה' המותה לחסידיו ר' עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום קראו עליו הביאני המלך חדריו ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו אמר להם הקב"ה הניחו לו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי.רבותי ואחי הם היראים אל השם החרדים אל דברו כבר אתם רואים בעיניכם כי אלה הארבע היו גדולי ישראל חכמים אשר עמהם עוז ותושי' ספרא וספרי כו' וכולא תלמודא ואח"כ פרצו אל לבם לגשת אל סודות התורה וקרה להם מה שקרה ולא נמלט מהם איש כי אם ר' עקיבא אשר למד משנה והרבין תורה בישראל מ' שנה ונגדלה נפשו בעיני ה' עד אשר אמר למלאכי השרת הניחו לו וכו' . עוד אמרו על ר' אלעזר אשר קרא עליו רב טובינא דחכימי והיה מתקרי מריה דארעא דישראל לרוב חכמתו וחסידותו ואמר ליה ר' יוחנן תא ואגמרינך מעשה מרכבה ואמר אכתי לא קשאי . הנה כי אף על פי שהיה בתכלית השלימות לא בטח בלבו ללמוד סודות התורה כי לא היה זקן כי סודות התורה אין ראוי להשתדל בהם כי אם החסידים המופלגים כי הם כמי שנתחבר אל המלך ונכנס בחדרו שאם לא יהיה ראוי דמו בראשו כמו שאמר פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב וכבר הורה על זה מה שאמרו במאמר הראשון הניחו לו לזקן זה ראוי לו שישתמש בכבודי דומה למה שאמר אם נא מצאתי חן בעיניך ואם תבקש בכל דבריהם תמצא כי לא על ידיעת החלק הראשון לבד היו מקפידים כי גם על זקנה ושיבה וענוה יתירה להם אוי להם לתרבות אנשים חטאים שועלים קטנים אשר לא טעמו טעם בשר משנה ותלמוד ולא הריחו ריח יראת שמים רק לחמו לחם רשע ויין חמס הגאוה שתו עד לשכרה . ומן הכתובים די לנו מוסר מהאיש משה ענין מאד אשר הסתיר פניו מהביט אל האלהים ואחז"ל בזכות ויסתר זכה להסתר שאמר אם נא מצאתי ודוד ידיד השם אמר סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם העיד על כל דברי כי לא יודעו סודות התורה כי אם לאשר קדם לו החלק הראשון ושלא יודעו כי אם מפי השם יתברך למאן די יצבא יודיעם כאומרו כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.וכבר נשלם החלק הראשון ת"ל:

## פרק שני

לבאר כי כל מה שנתגדל חכמת האדם יתחייב יותר בעשיית מצותיו ית'.חשבו אלה האנשים כאשר עלו למדרגת החכמה אשר חשבוה חכמת התור' שכבר השיגו התכלית המבוקש מהמון האנשי' ושקרבו אלהש"י תכלית הקרבה והנה רחוקים ממנו הרחק מאד מאדם וזה יתבאר מהשכל ומדברי חכמים ז"ל בעלי משנה והתלמוד ומן התורה . אמנם מן השכל כי כל מה שתגדל מעלת האדם בין במעלת החכמה או העושר או הגבורה יתחייב יותר בעשיית התורה והמצו' בלב שלם ואין שנינו אלא הבורא כענין חוטב עצים אשר עלה למדרגת רואי פני המלך אשר לא יצטרך יותר אל מלאכתו הראשונה למצוא חן בעיני המלך אבל אדרבא כי אחרי עלותינו אל המעלה עליונה מעלת החכמה אז נהיי' משועבדים בתכלית השעבוד לקבל עלינו עול התורה ועול מלכות כמאמר אדון הנביאים עליו השלום הודיעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא חן בעיניך : וכבר הקדמתי כי מציאת החן היה היות צדיק תמים הולך בדרכי השי"ת וכן פי' ליש' אל שמע ישראל

ישראל וכו' ואהבת וכו' ומה היא האהבה ושננתם לבניך ודברת בם וקשרתם לאות וכתבתם כבר ביאר תכלית הביאור בזאת הפרשה כי ואהבת את השם ית' היא למידת התורה והדיבור בה תמיד ועשיית המצות תמיד כגון תפילין ומזוזה הפך מחשבות אלה האנשים שהשגת הסודות ההם הם התכלית ואינו כן אלא ידיעת סודות התורה הבנה והקדמה ליראה את ה' ולאהבה אותו אהבה תמידית דביקה בלתי מתפרדת וכן ציוה ידיד ה' דוד עליו השלום לבנו בצוואתו ואתה בני שלמה דע את אלהי אביך ועבדהו. הנה עשה מהידיעה הבנה ומהעבודה התכלית וכן הדין למאמיני החדוש כי כל הנבראים בראם לכבודו ולעבודתו . ולהם שתי בחינות בחינ' מעלתם מצד עצמם ובחינ' מעלת' מצד עבודת יוצרם וראוי שתגדל ותתעלה הבחינה השנית מן הראשונה כמו שאמר ב"ה אבל אלה האנשים לא חרשו בעגלו' אמונ' החדוש כי הם למדו יסודו' חכמתם מהכופר בחדוש ובהשגחה וכאשר נכנסו בחדרי התורה לפי דעתם ורגליה' מטונפים מדעו' הפלוסופי' לא יכלו ליטה' לגמרי דטנפו היכל המלך ה' צבאו' ועליה' אמר דוד טהו' בעיניו וצואתו לא רוחץ. אמנ' מדברי רבותינו זכרונם לברכה ע"ה אמרו תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים ודנו את עמי הארץ שוגגים בזדונותיהם ואת ת"ח מזידים בשגגותיהם אמרו והגד לעמי פשעם אלו ת"ת ששגגות שלהם כזדונות כטעם אמרו ששגגת תלמוד עולה זדון. ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות שלהם כשגגות ואני מדמה אלה האנשים לעבדים שציוה להם המלך ללכת מהרה אל מקום פלוני אלמוני וקצתם מצאו חן בעיניו ונתן להם סוסים טובים עד מאד וקצתם אין להם בלתי אם גויתם והלכו לאטם עד שהגיעו למחוז חפץ המלך ובעלי סוסים נתגאו בסוסים וכלו זמנם בטיול ובשמחה וביפוי הסוסים ולא עלו ולא באו להשתחוות אל המלך ולעבודתו כאשר צוה אליהם כן אלה האנשים אחרי שהם מתפארים שידעו את השם בחכמתם פורקים מעליהם עול תורה ועול מצוה מתנכרים לאביהם שבשמים מלעיגים ומשחקים במקיימי התורה והמצות בלבותם עליהם כאמר דוד אביו יקלל ואת אמו לא יברך . נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי כי אבא' למאה מהם עוסק בתורה ובמצות ואותו היחיד פוסח על שתי הסעיפים פעם יאחוז בספרי החכמה ויאמר בלבו זהו התכלית העליון אשר בעבורו נברא האדם אעלה על במותי עב אדמה

למלאכים אשר הם מכירים את רבונם ואין להם לא ציצית ולא תפילין לא סוכה ולא לולב פעם זוכר את דברי שלמה סוף דבר הכל נשמע וכו' כי זה כל האדם כי ההשכלה בו"ה נתנה למלאכים אבל בני אדם יתחייבו בתורה ובמצות. אליכם אישים אקרא מגולת ספרד אני אשר גורשנו בעונותינו הרבים והעצומים ורוב המתפארים בחכמה וכמעט כלם המירו את כבודם ביום מר והנשים ועמי הארץ מסרו גופם וממונם על קדושת בוראם . ולמ"ש אתה המעיין שים את עין שכלך במשנת כל שמעשיו מרובים מחכמתו למה הוא דומה וכו' הנך רואה בעיניך מה שכתבתי למעלה כי ראוי שתגדל הבחינה השנית שהיא בחינת עבודת יוצרנו על הבחינה הראשונה שהיא מעלתנו כאשר יהיה כן אז יתקיים החכם בחכמתו ותגדל תפארתו שקול הוא כנגד עשרת אלפים מישראל כי נמצא לו מדרגות רבות מן החכמה ולפיהם עבד את בוראו נשתמש מן הסוס המפואר והכלי זיין היקרים ועצומים להלחם מלחמת אדוניו מלך מלכי המלכים הקב"ה ועל כן ברכו בתכלית הברכות ודימהו לעץ שתול על מים וגומר ואם ח"ו היה להפך כי נתעלמה בחינת עצמו על בחינת בוראו כי חכמתו מרובה ממעשיו חכמתו תהפך לו לאויב היא תלחם בו כי לא מלא חוק הילודים אשר נבראו לכבודו יתברך הלא תראה שדימהו לאילן שענפיו מרובים ושרשיו מועטין אשר סבת מפלתו רבוי ענפיו ואלו יתמעטו ענפיו אז טוב לו והיה קיים בין עמי הארץ המכירים את בוראם ע"ד הקבלה לבד ולהם שרשי מעשיהם הטובים נתקיימו לפני השי"ת ועמדו בנסיונם כי כבר מלאו חוקם כפי חכמתם המעוטה כי נתעלמה בחינת בוראם על בחינת חכמתם אמנם אלה החכמים בעיניהם אשר רבו ענפי חכמתם ולהם שרשים מועטים כאמר בא רוח סערה רוח הגלות והגירוש הפך אותם על פניהם ועקרם מאמונתם ומתורתם וקללו וכו' ופנו למעלה ואמר מה שדי כי נעבדנו וכבר פירשתי זאת המשנה במקומות רבים כי רבו מאד שרשיה וענפיה במשל הנכבד הזה ודי במה שכתבתי בזה החבור . אמנם מדברי תורה הוא מבואר מאד כמו שכתב החכם עברו ושובו משער לשער בכל כתבי הקדש ותמצאהו כי לא נתהללו השלימים על חכמתם כי אם על עשותם רצון יוצרם ביושר לבותם פקח עיניך בני וראה החוט השערה של מרע"ה במי מריבה אשר לדקותו וקטנותו נלאו עיני המפרשים לראותו ועדיין

הם

הם מבחוץ ולא מלאוהו . כעבות העגלה פשע דור המדבר בענין המרגלים אשר פקפקו בכל הנסים ואמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה · ומי גרם זה הלא רוב חכמתו בסודות בוראו כי התקרב אליו יותר מכל נברא על כן נתחייב בעבודתו יותר מכלם ומי הכה את אבי מלך שלמה ע"ה אשר כתב עליו הפסוק אז יבנה שלמה בעבור שלא מיחה בנשותיו הבונות במה וחשבהו כאלו הוא עצמו בנאה עד שהיה זה סבת השחתת מלכותו וסבת השחתת ישראל ואבדן מלכותם בנוי לתלפיות הלא ענפי חכמתו אשר רבו למעלה ראש מכל החכמים אשר היו לפניו ולא עמדו שרש מעשיו הטובים והבנין העצום בנין בית המקדש וחיבור ספריו משלי וקהלת ושיר השירים כנגד ריבוי ענפי חכמתו אשר כבדו מאד משרשיו ולא היה כדוד עליו השלום אבין שהיו שרשיו מרובים מחכמתו : האמנם כי להיות המעשה ההוא רוצה לומר בנין הבמה בנין זולתו ולא בנין עצמו כפל ולא הוטל כי השם סומך ידו : אמרו חכמים זכרם לברכה בקשו חכמים למנות שלמה עם אחאב וירבעם · יצתה בת קול ואמרה אל תגעו במשיחי : וכבר בארתי זה הענין בהרבה מקומות ולא באתי עתה לדרוש כי אם להביא ראיות ברורות לעיני. מי שלא הוכה בסנוירי המינות כי אפיקורוס ישראל כל שכן דפקר טפי. מי גירש את דואג ואחיתופל משני עולמות עם היות דואג ממנויי הסנהדרין ואחיתופל שהיה דברו לריבוי חכמתו כאשר ישאל איש בדבר האלהים הלא ריבוי ענפי חכמתם אשר גדלו וגברו על שרשי מעשיהם הטובים · ומי יכחש ויתפקר כנגד מה שהזכרתי בפרק הזה כי אם בנים כחשים בנים סוררים בנים לא אמון בם המלאים גאוה וגאון תועב' השם עליהם נאמר דור מה רמו עיניו ועפעפיו ינשאו :

# הפרק השלישי

להודיע השבוש הגדול אשר נשתבשו אלה האנשים באומרם כי דרכיך הי' חכמ' הטב' כשהגיעו אלה הנשי' השיג' החכמות החיצוניות חשבו כי ידעו נקודת האמת בעצמה והם לא ידעו את מקומה הבינו מאמר משה רבינו ע"ה הודיעני נא את דרכיך חכמת הטבע אשר היא הכנה לחכמת האלהית וכן פירשו מאמר דוד עליו השלום דרכיך ה' הודיעני כי היא השאלה בעצמה ובלשונה ואמרו כי מאלה השני חכמות יודע השם יתברך וזהו התכלית העליון המבוקש מאת כל נוצר : אוי לאזנים שכך שומעות אוי לו לפה קדוש שלמד תורה קדושה אשר אמר הדבר הזה וכי משה רבינו ע"ה שנצח את פרעה ואת חכמיו ונעשה ע"י עשרה נסים במצרים וקרע את הים לשנים עשר קרעים ודבר השם יתברך עמו פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו היה שואל מאת השם יתברך בתחנון ובתפלה שיודיענו חכמת הטבע אשר היו חכמי יון בקיאים בה מקטנם עד גדולם וכבר השיב עליהם חכם אחד זה לשונו אם כן לפי דבריה' הועילנו אריסטו בחקירתו יותר ממשה רבינו עליו השלום בתורתו כי לולי ספרי תכונתו ומחקר שכלנו נשאר במחשך שכלנו ולא יצא לאור ממחילתו. עד כאן לשונו ואם חכמת הפילוסופים היה שלימותנו ותפארתנו מדוע היו מבלים חכמי המשנה והתלמוד ימיהם בידיעת שרשי המצות ודקדוקיהם ואמרו דרך לחות כי הותר לאדם ללמוד חכמות חיצונות בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה : ומדוע רמה אותנו התנא באמרו בן ה' למקרא וכו' הפוך בה דכולא בה וכו' ומדוע מנעונו מדרכי השלימות אם כן כדבריהם נפלה עטרת ראשנו והושלכה לארץ תפארת ישראל וניתנה לאדום אז"ל אם יאמר לך אדם אין חכמה באדום אל תאמן שנאמר והאבדתי חכמים מאדום יש תורה באדום אל תאמן שנאמר מלכיה ושריה בגוים אין תורה וידוע כי כל חכמי ישראל המתחכמים בזמן הזה באלו החכמות אינם מגיעים לקרסולי חכמי אדום ועוד אומר בזה בהפרק ההפרש אשר בין חכמי ישראל לחכמי האומות באלה הידיעות וכל המקרא והמשנה והתלמוד לפי דבריהם מונעים ומעכבים מלהשיג המעלה הזאת אינני יודע אם נפל טעות בספריהם בפסוק מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי והם קורים מעלים דבריו מיעקב כי בני אדום אשר אין להם עסק משנה ותלמוד חכמו באלה החכמות ובני ישראל בעסקם כל ימיהם בם לא נשאר להם פנאי לטעום דבש החכמות ומתיקות דברי הפילוסופים . ואם הם קורים במקום חקיו ומשפטיו חכמת האלוהות וחכמת הטבע קשה הפסוק לא עשה כן לכל גוי : וכבר צעק עליהם החכם ז"ל .

ורע ומר מזה בדור הלזה הנבזה נמלאו בעמי רשעים שועלים מחבלים כרם התורה ויקריבו לפני ה' אש זרה ויהי כקרוא יהודי שלש דלתות וארבעה מספרי הנביאים יקרעו בתער לשונו עד תום כל המגלה מלעיג על המלות חולק על הקבלה הפך ההגרים המחזיקים בחוקי דתם המלושה באסמכתות חלושות והיקשים מזוייפים והנה אלה הנבלים להפסד דעותיהם ורוע מדותיהם רעים וחטאים מהם ע"כ: והדיבור הזה סייעני להבין מאמרם ז"ל אם יאמר לך אדם יש תורה באדום אל תאמן וכי מי יחשוב כן אלא בעבור שחכמי אדום נשתמשו מן החכמות החילוניות לחזק בדקי דתם הפך חכמינו האחרונים כי נשתמשו מהם להורות ולהפיל חומות התורה הגבוהו' והבצורות וכמו שאבאר בס"ד ואולי יבוא' דבריהם אשר הסכימו דתם עם החכמות להאמין כי יש איזה ממשות בדבריהם ע"כ אמר אל תאמן כן ח"ו כי התורה האלהית גבהה ממחשבות האנושית כגבוה שמים על הארץ ולא יוכל שום שכל אנושי להגיע אליה. ואחזור לענין הפסוק אשר נואלו ונבערו בהבנתו הודיעני נא וכו' כי ידוע ומבואר כשמש כי הנהגת תורתנו הקדושה תתחלף מהנהגת המליאות בכללן בי"ג מיני השגחות הם השגחת כל מין הב"ח דרך כלל כאומר יושב וזן מקרני ראמים ועד בילי כינים וזו היא חכמת הטבע והשגחות מין האדם בפרט אשר נבדל משאר הב"ח וזו תבדל מהנהגת הטבעי כי ההנהגת הטבעית לא הביאה את המבול ולא הפכה את ערי הככר ולא גזרה את ניכוה ליהפך עד מ' יום וכגבוה שמים על הארץ כן גבהה הנהגת התורה להנהגה השנית אשר גם היא למעלה מן הטבע כי לא יתחייב בטבע שיכרת האיש האוכל חמץ בפסח. אוכל חלב ודם. אדרבה כפי הטבע היה ראוי שיתחזק טבעו כי כל אבר מחזיק אבר והדם הוא הנפש ולא יתחייב דרך טבע שהמניח תפילין מאריך ימים והמשכים לבית הכנס' וכל זה חוץ מן הטבע או הפכו כי כבר אמרו ז"ל כי השינה מעט קודם עלות השחר מחזק את האדם כמים הקרים לברזל הרותחת. וכשישראל חטאו בעגל היה מתפלל משה רבינו ע"ה להעביר פשעם אשר זה הענין מכלל ההנהגה הג' ואיך חזר לאחור לשאול חכמת הטבע ומה ענין הנהגת הסוס הפרד והחמור אצל הנהגת אנשי התורה הראית אתה המעיין איך הפכו האנשים האלה דברי אלהים חיים והם שמחים בהשגתם כשמחת בן זומא בהר הבית והמהדרים מן המהדרים מהם כשהסכימו דברי הפילוסופים עם דברי התור' אז ישמחו כמוצא שלל רב ויהללו ויברכו את השם יתברך מהלל רב ועלום שהחכמים חכמה נפלאה כי מלאו דבר ארסטו בתורה. והחכם ראב"ע ז"ל לעג עליהם בהקדמת פירוש התורה ועוד אדבר על זה אם השם יתברך יגזור עלי כמו שעשה רבי לוי בפירוש התורה בכמה מקומות וכבר נתרעם עליהם החכם באומרו ורעה עוד מזאת חכמי התורה האחרונים הערימו סוד לחדש פני התורה התמימה ולהבהירה בסברות יוניות לידוניות אתיות וכו' זאת התורה וכו' ועוד לאלוה מלין וכו' והפסד סברתם בפסוק הודיעני נא את דרכיך. גוררת עבירה אחרת כי פירשו קלת י"ג מדות כפי ההנהגה הראשונה שהזכרתי הנהגת הסוס והפרד אשר בכללה הנהגת האדם מאשר הוא בעל חי כיזון מרגיש ומת כמוהם. ומתוך דברי תוכל להבין פירוש הפסוקים כי שאלתו של משה רבינו עליו השלום ודוד מלכנו על ההנהגה הג' אשר הם סודות התורה באמת וכן פירשו חכמינו הגדולים והקדושים ז"ל שאלת מרע"ה מפני מה לדי' וטוב לו לדי' ורע לו ורשע וטוב לו ורשע ורע לו וכך פי' הי"ג מדות כפי הנהגת התורה לבד אשר עליה אמר המשורר מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי וכבר הפליגו רז"ל ללמדנו יתרון הידיעה הזאת על יתר החכמות כלם הם עוסקות במעשי השם יתברך והחכמה הנפלאה הזאת מדברת בשם יתברך עצמו בהנהגה השלישית ועל זה הלל ושבח שלמה ע"ה בשיר השירים הביאני המלך חדריו וכו' נגילה ונשמחה בך וגומר בך ולא במעשיך כי המדרג' הראשו' היא מדרג' האומו' והמדרג' השלישי' היא מדרגת ישראל אצל השם יתברך ונחלתו על כן התחיל דוד ע"ה המזמור הקדוש ההוא אלהי בך בטחתי אל אבושה כי כל מעייני בך ובתורתך אז"ל בך כ"ב אותיות ולפי שהמתעסקים בחכמות החילוניות יוכלו להתפאר בחכמתם לשעתם לא כן אנשי החכמה האמיתית חכמת התורה עד יערה עליהם רוח ממרום ויענו בעת לרתם בקראם אל השם ויענם על כן אמר בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי וכו' וטרם שאשלים כוונ' הפרק אצטרך להציל ממכשול אשר נוקשו בו ונלכדו בוערים בעם וכסילים כי מלאו בתלמוד כמה דברים מהחכמ' החילוניות ושמחו ללא דבר ולחשו זה לזה בלחש הראית בן אדם כי

שמאמר

המאמר הזה או הבלבה הזאת לא תבון בשלימות אם לא למדת חכמת הטבע או חכמת המספר והשעור וכמה הלכות בתלמוד צריכות לחכמת התכונה ולחכמת הרפואה ועלה טינא בלבם כי אלה החכמות הם העיקר והוציאו כל ימיהם בהם ושכחו תורת אלהיהם והשליכוה אחרי גוים אל בני לא טובה השמועה הזאת אשר אתה שומע כי אמת הוא כי חכמי ישראל היו בקיאים בכל מה שיצטרך מהחכמות להבנת התורה והתלמוד כי גם בשבעים לשון ובחכמת הכשוף היו בקיאים אכן לא היו מוציאים ימיהם בהם כלל כי אם בעתות הבטלה היו מקבלים אמיתת הדברים מהחכמים אשר קבלו מהנביאים אשר הם קבלו מבורא העולם לא שחקרו בהם החקירה העלומה אשר כלו ימיהם בה חכמי האומות יען כי זה חלקם ונחלתם לבד כמאמר דוד ע"ה לא עשה כן לכל גוי ואמרו אם יאמר לך אדם אין חכמה וכו' אל תאמן שנאמר והאבדתי חכמים וכו' אכן קבלו אמתת הדברים ההם מפי הנביאים בלי יגיעה ועמל כלל יותר מהחוקרים בהם כל ימיהם והיו מתפארים בהם לפני המלכים אשר תכלית תפארתם אלו החכמות כדי שלא יחסרו חכמי התורה דבר כאומ' ז"ל כי היה לו לאברהם אבינו ע"ה בת דכתיב וה' ברך את אברהם בכל שאפילו ברתא לא חסריה רחמנא וידוע כי ביצחק יקרא לו זרע והוא העיקר כי הבת ההיא ואם שמה בת לא הוזכרה בתורה בפירוש יען כי לא היה עיקר שמחתו בה כן חכמי התורה לא היו חסרים דבר מאמיתת החכמות ואף על פי שהתלמוד מלא מזה אזכיר קצת דבריהם • העידה איפרא הורמיז אמיה דשבור מלכא ואמרה יהודאי בתוכה דלבא ידעי במסכת בכורות פר' מומין אלו והיא דר' ישמעאל ששאלו לו תלמידיו כמה אברים יש באדם ואמר להם רמ"ח בדקו ומצאו רנ"ב אמר להם שמא באשה בדקתם שיש שני צירים ושני דלתות ועמדו על אמיתת המינים לכמה הם יולדים וכנגדם באילן לכמה מוציאים פירות דברים אמתיים אשר לא השיגה עין חכמי החקירה וכל זה בקבלה פה אל פה בלי יגיעה ועמל כלל והזכיר' בב"ר כי פילוסוף אחד היה רגיל להתוכח עם ר"ג לפני הקיסר וחקר לכמה שנים הנחש מוליד ולא הספיקה חקירתו עד שנסה הדבר והסגירו עם נקבתו בחבוי ומצא שהוליד לז' שנים ובהשיגו הסוד הזה חשב להתכבד לפני הקיסר על ר"ג ושאל לו לפניו לכמה שנים הנחש מוליד ולא ידע להשיב נתכרמו פניו פגע בו רבי יהושע בן חנניה א"ל מדוע פניך חולניות אמר לו שאלה אחד נשאלתי ולא יכולתי להשיבה אמר ליה מה היא א"ל לכמה הנחש מוליד אמר לו לשבע שנים ומנא לך מן התורה ארור אתה מכל הבהמה וכו' ואם מבהמה נתקלל מחיה לא כ"ש אלא מקיש החיה אל הבהמה בלימוד היקש הבהמה אל הנחש הכלב חיה טמאה מוליד לחמשים יום ובהמה טמאה יולדת לי"ב חדש וכתיב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה כשם שהבהמה ארורה מן החיה שבעה כך הנחש ארור מן הבהמה שבעה כששמע הפילוסוף התחיל להטיח ראשו בכותל אמר דבר שהולאתי בשבע שנים בא זה והושיטה לו בקנה א' וכן ההקש בכל דברי חכמה אבל עיקר העיקרים אשר היו חוקרים בו כל ימיהם הם התורה והמצות ואלה הנבלים משליכים תורת ה' אחרי גוים וכל ימיהם מכלים באלו החכמות דומים בעיני לאנוש פתי וסכל אשר ראה אומן א' היה מתעסק בעשיית מלבושי המלך אשר הם מרוקמים בכל מיני רקמה אשר בהם חכמה נפלאה והוא חשק להיות מהאומנים העושים מלבושי המלך וראה בראשונה פטיש ומחט וחוטי פשתן והלך ולמד אומנות הנפחים לעשות פטישים ומחטים וחכמת הנשי' לטוות הפשתן וכלה בזה כל ימיו ולא זכה ללמוד האומנות ההיא היקרה ולא ידע שענייני עיק' האומנו' אינו זה כי הי' יכול לקנות פטיש ומחט וחוטי פשתן בדבר מועט כן אלו הנבלים הוציאו כל ימיהם בחכמות החיצוניות אשר הם חלק האומות ונחלתם והם רקים מתורת ה' ומצותיו אין להם לא מסכתא ולא פסוק ולא משנה שיוכלו להתהלל ביום המיתה אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו עליהם נאמר דור סורר ומורה דור לא הכין לבו ולא נאמנה את אל רוחו כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים ובילדי נכרים ישפיקו לנו תעודה:

# הפרק הרביעי

**להודיע** מהו דרך ה' ואחרי אשר הרימותי המכשול מלפניך ונגלתה דרך ה' העולה לבית אל ונעשית המסלה מאליה

מאליה והיא כי תכלית המבוקש מאת בני התורה אשר קבלוה בהר סיני הוא עשיית מצותיה בלב שלם וידיעת תלמודה על פה כאומ' על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית לא כרתי אתך ברית כ"א על דברי' שעל פה ואמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו · ואחרי התמידו זמן רב יעלה על לבו ה' דברים האחד והוא העיקר אהבת הש"י ויראתו וחוזק אמונתו אשר התחזק בשכלו מצד המעשים הטובים והב' לסיבת שכלו ובהירותו מצד היותו מפלפל בשרשי מצות אלהיו כי בהם מן הפלפול העצום והדקדוק הרב אשר לא ישוער ואלה השני עמודים יכונן את נפשו להרשם בה אמתיות התורה וסודותיה כאומרם זכרונם לברכה כל העוסק בתורה לשמה מגלין לו רזי תורה ונעשה כמעיין שאינו פוסק את מימיו וכנהר שמתגבר והולך וידבק בו האור האלהי ויהיה מבני עלייה. ויחזור להתדבק באהבת השם יתברך אהבה רבה ועצומה ולהתקשר בקשר המצות קשר כמרץ ואמיץ עד יראה עולמו בחייו כאומר חכמינו ז"ל על כן ילא מזה אחריך גדול הדור שעולמך ראית בחייך· ועל המדרגות האלה שהם ד' כמדרגות הסולם אשר ראה יעקב אבינו ע"ה אנו מתפללין בכל יום אחרי הזכירנו החסד הגדול אשר עשה לנו בוראנו ית' בתתו אלינו תורתנו הקדושה למען שמו הגדול ובזכות אבותינו אהבת עולם אהבתנו וכו' ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד וכו' הרי הזכירנו ב' מדרגות עשיית המצות ותלמודם וה"נו על הכל בלב שלם ובאהבה. אחר כך הזכירו המדרגה הג' והיא ידיעת טעמי המצות אשר מאלה האנשים רחוקים מאוד כרחוק מזרח ממערב אהה ה' אלהים איך יתפארו בחכמת התורה ואינם יודעים שום טעם למצות אלהינו ב"ה כי אם דברים קלים מאד אשר בדו מלבם הנקל אשר לפי דבריהם יתרון הפלוסופים על נביאי השם כיתרון האור מן החשך כי כאשר יוקשו התועלות היוצאים ממצות התורה לפי דעתם אל ספר המדות שעשה ארסטו ראש חכמי יון יהיו כתבן את הבר וזאת היתה סבה למאום התור' והמצוה בעיניהם ובעיני כל שומעיהם ולחשוב כי עבר רוח השם מאת חכמי התורה אל חכמי הפלוסופים גם מידיעת שמותיו של הקדוש ברוך הוא סרו לגמרי ואין פתי וסכל בעולם שיסכול שזהו התכלית העליון בתורה התמימה והקדושה אשר היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא כאומרו אשגבהו כי ידע שמי והם



ריקים לגמרי מזאת החכמה ומלעיגים עליה ואם השם ית' גוזר עלי עוד אכתוב פני ליזנותם על זה ר"ל מי הביאם אל הלעג ואל הקלס אל חכמי הקבלה ואחשוב על הענין כי מרוב שיחי וכעסי דברתי עד הנה קנאת ה' לבאות תעשה זאת לפסוק תמיד בדברי לנשלם ככלב תקנו אנשי כנסת הגדולה והאירה עינינו במצותיך על המדרגה הג' ויש לך לתמוה וכי מי שלמד ולימד כל התורה בלב שלם עדיין הוא בחשך שאנו מתפללים והאירה עינינו והתשובה כי זה נאמר על טעמי המצות אשר אנו עושים אותם ויודעים תלמודם ואין אנו יודעי' טעמם אנו מתרחקים מטעטנו ואכילת חזיר וכאשר ישאל הילד או אומות העולם מה טעם אין לנו תשובה אחרת כי אם ככה ליוה לנו בוראנו והיא תשובת עמי הארץ לא יעשו כן חכמי הפילוסופים כי יתפארו בחכמתם לשעתם בפני כל שר ואדון ויחשבו חכמים. וכבר כתבתי שלזה אמר דע"ה בך בטחתי אל אבושה. הקדמה לשאלת ידיעת דרכי השם יתעלה שהם טעמי המצות באומרו דרכיך השם הודיעני וכאשר יודעו אלינו טעמי המצות וידיעת השמות אשר הם הכל דבר אחד יקראו אל ה' ויענם ויאמרו כל האומות רק עם חכם ונבון וכבר התפקרו אלה האנשים גם על הפסוק והפכו בו דברי אלהים חיים ועוד אכתוב עליו אם יעזרני הש"י למען שמו על כן אמר והאירה עינינו במצותיך ואחר כך הזכירו המדרגה העליונה ממדרגת הסולם והיא חוזק האהבה בשי"ת ועולם הקשר והדבקות היולא והצומח מג' המדרגות ודבק לבנו בתורתך ויחד לבבנו לאהבה וכו' למען לא נבוש כאמרו בך בטחתי אל אבושה· ולפי שזאת המדרגה העליונה היא מדרגת האבות והנביאים אשר הם בעצמם מעון לשכינה כאומרו והנה ה' נלב עליו וכבר פסקה ממנו בעונותינו מכמה דורות: אחזור לדבר על המדרגה הג'. דע כי אפי' שלא יזכה האדם בחייו להיות מבני עלייה יש תקוה לאחריתנו ויש שכר לפעולתנו כי נאמן בעל מלאכתנו להודיע סודות התורה אל הנפש אשר נקשרה במצות התורה ובתלמודה בעודה בחיים אחרי הפרדה מהגוף וזהו העה"ב אשר הזכירו בדבריהם לדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה. העטרות הם התלמוד המצות וההנאה ידיעת טעמם כמו שאמר בפירוש עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות להם לישראל טעם תורה וזו היא ההנאה מזיו השכינה. והמשל הקרוב להבין

זה למלך שצוה לעבדיו להזמין כלי נחושת ושיעבדוהו בהם ושהוא יחזירם יותר יקרים מזהב ומפז רב על דרך נסיכי כפי ריבוי הכלים תהיה מעלת האיש ביום עשות המלך הנסים וכן כתיב על ידי אחרון הנביאי'. אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו וכו' והיו לי ליום אשר אני עושה סגולה וחמלתי עליהם וכו'. ואחר כך פירש במה יהיה הדבור אשר יקשיב השם יתברך ויכתב ספר זכרון לפניו זכרו תורת משה עבדו אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חוקים ומשפטים ספר השמע וספר הנפש ומה שאמר לא נאמר כי אם חוקים ומשפטים אמת כי אלה החכמים הם ככלי כסף בזה העולם יוכלו להשתמש בהם ולהתפאר מה שאין כן במצות. אבל כבר ידעת שכר מצות בהאי עלמא ליכא ואמר רבי יוחנן היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. ועל זה הזכירו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. אחרי אומרם ראיתי בני עלייה והם מועטים והוא כאומר אף על פי שמעטו בני עלייה והם אשר ראו עולמם בחייהם קוראים אל ה' והוא יענם והם מתפארים בעולם הזה ומתעלים לעה"ב עכ"ז אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כי אע"פ שלא יראה עולמו בחייו ויראוהו אחרי המות ועל זה הזכירו בכתובות עמי הארץ אינ' חיים ונלטער רבינו הקדוש על זה המאמר עד שמצא להם רפואה שהם מחזיקים ידי בני התורה: ודוד ע"ה באר לנו כל זה בארוכה באותו המזמור הקדוש אשר התפלל בו אל הש"י יודיענו דרכיו שהם טעמי המצוה כאומרו במקום אחר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך ביאר אחרי מן המדרגה הג' לפי שלא יחשוב כי מי שלא השיג למדרגתם אבדה תקותו אחרי שזהו התכלית העליון מי זה האיש ירא השם יהיה מושגח בעה"ב ההשגחה הפרטיות אחר שזכרתי בדרש הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו והנה אשר יבחר הש"י לא אשר יבחר ירא ה' ומה היא הדרך נפשו בטוב תלין וזכותו לבניו אחריו הפך אל פניו ישלם לו וזהו השכר הגופני אמנם הנפשי אשר עליו אמר נפשו בטוב תלין סוד ה' ליראיו כי בעה"ז היה להם דבר הש"י סוד מופקד בלבם ילמדוהו ויעשוהו אבל לא ידעו טעמו והקב"ה יודיע' לעה"ב כי הוא עצמו העה"ב ודע כי הדרך הראשון דרך החקירה בו נשתלמו בדורות הראשונים אבל היא דרך ארוכה ומסובבת כי לא היה עולה בה כי אם יחיד בדורו כאשר אתה רואה בתורה עד שחכמים נראו לאותם ב' אלפים ראשונים אלפי תהו לבלתי המצא בהם כי אם אחד בדורו כי הש"י יודע אם מצד מעשיו ואם מצד תורתו ומצד מעשיו הוא הדרך הארוך והמסוכן בו מצד התורה הוא הדרך אשר הזכרתי קצר ומובטח והיות נבראת האדם בכלל הכנה לדרך הראשון דרך החקירה והברית אשר חתם בבשרנו הכנה לדרך השני כאומרם ז"ל אסור ללמד תורה לערל וזכה אבינו הראשון לזאת המעלה הנפלאה לו ולזרעו אחריו בעבור שהלך לדרך הראשון ולא בוטע אדרבה עשה נפשות רבות מצד הדרך ההוא ורבים השיב מעון והכניסם תחת כנפי השכינה ולפיכך זכה השם יתברך בענין הב' הנפלא אשר בו יוכלו לזכות כל זרעו ולא יכרת מהם איש כי אם אלה הנמלים הנסוגים מאחרי הש"י כמאמר הנביא למען ילכו אחור ונשברו ונוקשו ונלכדו אחרי אומרו כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים כי הדרך הראשון הורישו אברהם לבני הפלגשים וישלחם מעל יצחק בנו קדמה אל ארץ קדם והנחיל לבנו ליצחק הדר' השני והמובטח והרשעי' הללו הניחו תפארתם ונסוגו אחור ארלה אל ארץ קדם ועל זה אמר דוד מלכנו ובריתו להודיעם יש להם הברית אשר היא הכנה לתורה ושניהם הכנה לידיעה שאחר המות. וכבר העידו חכמי הזוהר כי על החתומים בברית קדש אשר שמרוהו כראוי וע"ש תורה אשר היא הכנה אליה כאומרו ועמך כלם צדיקים ולכן אמר כל ארחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו ולפי שדוד לא נזהר בזה כראוי אמר למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא:

# הפרק החמישי

לצור על העיר אשר בה בנו אלו האנשים סברותיה' המקולקלים בנסוע האנשי' האלה מהתור' שקדמ' לעול' ורדפו אחרי פילוסופי' דאריסטו מצאו שתי אבני שהם שתי אבנים טובות ומרגליות: האבן האחת והיא האבן הראשה מציאות השם יתברך כי נתבאר להם במופת לעקר ולשרש דעת האפיקורוס הכופר בסבה הראשונה: והאבן השנית הרחקת הגשמות לעקר ולשרש סברת המגשמים החושבים על ה' קומה והיא תמונה

אמונה שלימה לא יערכנה זהב וזכוכית לא תסולה בכתם אופיר כמאמר התורה ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה. אז ישיר משה ובני ישראל ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ודבקו באהבת השם יתברך כי נתבאר להם במופת מה שהיו מאמינים בקבלה ואם בתחלה היה השטן ואומות העולם מונין אותם עמדו לא ענו עוד ישימו יד לפה ועתה נתן להם השכל חרב פיפיות בידם הפה האחת כנגד האפיקורס. והפה השני כנגד המגשימים וחזרו להתבונן בבת המלך הכלה היפיפיה תורתנו הקדוש' ומלאו כי אלה שתי אבני שהם הן הנה תיקוניה ותכשיטי' הנה ניסודותיה הנבן מעש' בראשית הן הן מעש' מרכב' כי האבן הראש' הדבור הראשון מי' הדברות אנכי שהוא מצוה רמה ונשאה דכלא בה לדעת מציאו' השם אשר הוא יסוד היסודות ועמוד החכמות והאבן השנית הוא הדבור הב' לא יהיה לך אלהים אחרים ואלו השני דבורי' שמעו ישראל מתגבור' המופ' אשר המופת העיד עליהם על כרחם של המיני' ולהודיע יקר תפארת גדולת אלה העיקרים הגדולים נצטוינו לשום אותם לטוטפות בין עינינו ולכותבם על מזוזות ביתינו וכו' ונצטוינו לקראם פעמים ביום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ועת' בני שמעו בקולי לאשר אני מצוה אותך הט אזנך ושמע דברי החכמים האלה ולבך תשית לדעתי. אמת ואמונה כי אלה השתי ידיעות גדולות וטובות להשיב את אפיקורוס אבל מה נעשה למה שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו כי אלה שתי האבני' אבני נגף להרחי' אלה האנשי' מעל תור' אלהינו כי אחרי שמצאו בבקע' החכמו' אלו השתי האבניי אשר חשבו שהן הן יסודי התור' עיקריי' דבקו בהם לאהב' ויסאו להם נשי' מואבי' והכל' יפיפי' בת מלך רחקו' וימאסו' לא נתנו לה שאר' כסות' ועונת' ולא התעסקו במצו' המעשיו' סוכ' ולול' וציצי' ותפילין וית' המצו' האלהיו' כי עלה טינא בלב' כי אלה חלק ההמון ונחלתם אשר לא יציירו מושכל ובמה יתרצו אלה לאדוניהם שבשמים הלא במעשים גופניים הדומים להם אבל הם דבקו במושכלות כי בהם ידמו למלאכים המכירים את בוראם ואין להם שום מצוה מאלה המצות הגופניות ורעה עוד מזאת אחרי שטעמו דבש החכמות לחשו זה לזה ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט הדבש הזה ופתחו על שתי אלה האבנים כמה פתוחין בתורתנו הקדושה האלהית ממאזני שכלם הנקל והפכו כל התורה לפרשה על פי השכל אשר ממנו נתבארו להם יסודי התור' אשר חשבו עקרי' כמו שלעג עליהם החכם ויקומו לחקור באמרותיה ולשקול מצותיה במאזני שכלם הנקל וכילי ולמה לא זכרו אלו האנשים אלו השני יסודות ואם הם גדולים ועצומים הלא בהם נשתתפנו עם הפלוסופי' ועם חכמי אומות הקדמונים אשר קטנם עבה באלו הידיעות יותר ממנו חכמי ישראל והמאמינים באלו כופרים בחדוש העולם ובהשגחה ובנבואה ותורה מן השמים אשר הם העיקרים העצומים לתורתנו הקדושה כמו שאבאר בסייעתא דשמיא. ואלו השיגה יד החקירה אל יתר העיקרים העצומיים לחדוש העולם אשר בנה יסוד היסודות ועמוד התורה והמצות באמת ואל שכר ועונש יום הדין ותחיית המתים שהם ענפים מתחייבי' מהיסוד הגדול חדוש העולם החרשתי והייתי מודה להם כי אין ספק אלא שהאמונ' באלה העיקרי' אשר הזכרתי תביא את האדם להתדבק בתור' אלהינו ובמצות אבל אחרי אשר על כרחנו נצטרך להאמין חדוש העולם ושכר ועונש ותור' מן השמים על דרך אמונה מה הועלנו בחקירות מציאות הש"י ומצות ודע מה שתשיב את אפיקורוס לא לאלה נצטוה כי אם לכהנים המשרתים את פני הש"י הם העולים אל המדרגה הרביעית במדרגות הסולם אשר הזכרתי אותם אשר לא יטעו אנה ואנה מאהב' השם יתברך ותורתו אף על פי שישמעו דברי הפילוסופים וטענתם כי כבר נתחזקו באמונה מצד מעשה המצות אשר הוא מוציא האמונה מן הכח אל הפועל אבל אלו האנשים אשר לא נתחזק אמונ' הש"י ואמונ' מצותיו האלהיות חשבו ללמוד להשיב את אפיקורוס ושבו הם עצמם אפיקורסים קוצצים בנטיעות מלעיגים על המצות ועל הקבלה מחשבים ומייקרים הציורים והפתוחים אשר בדו מלבם ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים כי כאשר יצאו מן האמת אל החקירה למדו שכלם שלא להאמין כי אם מה שנתבאר להם במופת ואלו השני עיקרים האמינו' והשאר נסתפקו בהם או לפחות נסתפקו ומצאו להם בבקעה הנזכרת אפשרות דבקות השכל הפועל אשר בדו בלבם חכמי ישמעאל וקראו צרור החיים ועולם הבא ונסתפק בו כאומר ובילדי נכרים יספיקו ואין להם עוד חלק ונחלה באלהי ישראל ולא בתחיית המתים ולא ביום הדין ולא בג"ע וגיהנם הודאי ואותם הדברים. ולקחו הספקות אפשרות הדבקות אשר הלעיגו עליו אחרונים ואמרו שהוא כספור הזקנות עזבו האמונה לגמרי ונעשו פילוספים גמורים

גמורים תמות נפשם מות נבלים ותהי אחריתם כמותם לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא בורא השמים ונוטיהם הוא היסוד העיקרי אשר בו נתייחדנו מן הפילוסופי' המבדילים בין קדש לקדש כי ידוע' במציאות השם נבדלנו מן האפיקורוס האומר כי הכל במקרה אשר למיעוט אנשי זאת האמונה כבר נתבטלה כמעט מן העולם ונשתתפנו עם חכמי הפלוסופים החשובים ועם פרעה וחכמיו האומרים מי ה' אשר אשמע בקולו כי מאמינים היו במציאות הש"י כמו שפירש הרשב"א ז"ל והנני הבאתי ראיות הנם כתובים על הדרשות אשר לי ובחדוש העולם נבדלנו מן הפילוסופים ומכל חכמי אומות העולם ונשתתפנו עם האומות שבינינו ישמעאל ואדום ובנבואת משה ותורה מן השמים ותחיית המתים נבדלנו מכל האומות מגיד דבריו ליעקב חוקיו וכו' האמת כי להיות אלה העיקרים האחרונים אשר הזכרתי צומחים ויוצאים מהעיקר הגדול חדוש העול' ואו"ה לא זכו להם ונמצאו תפל ותפל אל חדוש העולם וכל שכן אחר שפרקו מעליהם עול שבע מצות שנצטוו בני נח נמצאו ריקים מחדוש העולם ונשארנו אנחנו עדת ישראל נוחלים כל העיקרים ומציאות האומות לשרת את ישראל אחר ביאת משיחנו כאומרו והיו מלכים אומניך הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו כאמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וכו' על העיקרים העצמיים לתורתנו הקדושה נצטוינו בפסוק אנכי ולא יהיה לך שמע ישראל לא על מה שפירשו אלה החכמים בעיניהם חבורי הפילוסופים כי מה שנתבארה במופת אינו נופל בו מצוה הפך מה שהפכו דברי חז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ופירשו מפי גבורת המופת חלילה לאל ולמה היה צריך לבוא בקולות ולפידים וההר בוער באש עד לב השמים עליהם נאמר והפכתם דברי אלהים חיים:

**האמת** והאמונה בפסוק אנכי כמשמעו נצטוינו להאמין כי אותו שנתן לנו התורה בהר סיני הוא אלהינו אשר הוציאנו ממצרים אשר ההוצאה ההיא ראיה על חדוש העולם אשר א"א להתבאר היסוד הגדול הזה בשום פנים כי אם באופן ההוא כי לזה היה הגלות במצרים וכל הנסים וכמו שביארתי בפירוש המצות באר היטב גם במאמר שמע ישראל טעו כי הרחקת הגשמות ואם היא פנה יקרה ואמיתית שכלית ואין לכופר בה חלק באלהי ישראל על דרך האמת והיא יסוד אשר עליה נבנית כל הקבלה מעשה בראשית ומעשה מרכבה אינה עיקר זה הפסוק ואם היא נכללת בו כי עיקר זה הפסוק להאמין כי אין שם רשות אחר אלא הוא אחד בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם ומלכותו בכל משלה וזהו עצמו הדבור השני לא יהיה לך אלהים אחרים ובא בזה מצות עשה ומצות לא תעשה כמו שנא' במצות השבת ואף על פי שהאמת עד לעצמו אביא לך ג' ראיות לעקור סברתם פן יפתוך להמשך אחרי החכמות חיצוניות ונשלת בהם כאשר נשלו המה ותפסיד קרן התורה והמצות בעבור ריוח מעט כמו שהודעתיך כי מה שהרויחו בידיעת הש"י הפסידו בשאר העיקרים:

**הראיה** הראשונה הפסוק הזה מצוה לכל ישראל ואיך יצוה השם יתברך לכלל ישראל אנשים ונשים וטף לחקור בחקירה אשר אחד מאלף לא יכשר אליה וכ"ש בהיות החקירה רבת הספקות וקרובת הסכנה ושמעתי לאחד מחכמי הגוים אשר עשו הפך מחכמינו האחרונים אמרו כי אחר שנתבאר לו לאדם האמונה במופת אין לו שכר עליה. והב' יש לנו ב' חושים חוש השמע וחוש הראות ושניהם כלים לב' השגות חוש השמע כלי לקבלה וחוש הראות לחקירה השכלית כאומר וראיתי אני בלבי החכם עיניו בראשו אם כן הוכחש פירוש' כי היה ראוי לומר ראה ישראל ואז היינו מפרשים החקירה השכלית עכשיו שאמר שמע היא הקבלה והאמונה בה. והג' כי חכמינו הקדושים וחכמי המשנה והתלמוד הם היודעים אמיתות פירוש המצות והם פי' כמו שפירש בעל ספר המצות כי קראו זה הפסוק קבלת עול מלכות שמים כי מלכותו בכל משלה ושמו זה הפסוק עשירי למלכיות כי נצטוינו להזכיר י' מלכיות ג' של תור' וג' של כתובי' וג' של נביאי' ומסיי' בשל תור' ובתורת' כתוב לאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' וגו' אם כן עיקר זה הפסוק כי אין שם רשות אחר כי אם רשותו יתברך לבד ומלכותו בכל משלה וזהו עיקר עולם הבא ואולי אדבר עוד בזה אם ה' גומ' עלי. כי אני כבר הבאתי ראיות רבות וטובות וטעמים גדולים וחזקים על כל מה שאמרתי עד הנה בחבור הקצר הזה. אלא הם מפורדים ומפוזרים על ספר דרושתי אלא שכונתי בזה הקצר להעמיד בקצרה על האמת למבקשי החיל אשר נגע אלהים בלבם

בלבם . וכבר נתבאר כי האנשים האלה שמחו ללא דבר בפירוש אלו הפסוקים והתועלת אשר מלאו מענין הרחקת הגשמות תהלה לאל אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו כי אין פתי וסכל בישראל שנשתבש בו כי הוא כמעט מושכל ראשון ומבשרנו נחזה אלוה כי רוחו ונפשו של אדם היא המנהגת אותו והמחייה אותו והיא המשכלת בתור' ובמצות ומכירה את בוראה ואיננה גוף וכ"ש המלאכים שאינם גוף ולא כח הגוף ק"ו עד אין סוף מלך מלכי המלכים מנהיגו של עולם ואם ח"ו המלא ימלא פתי ועם הארץ אשר לא יצייר הדבר זה או אשה אשר לא נתן לה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה ולא תוכל לצייר מציאות השם כי אם בעל גשם והאשה ההיא תזהר בכל מצות הש"י ותחשוק בלבה אל יוצר' ותמסור נפשה על תורת היוצר בה אחרי שלא עשתה שום עבירה ולא עברה עוד אדרבה שבלה לרות רבות ורעות תהיה מעלתה בלי ספק אצל יוצרה יותר מאלה החכמים בעיניהם אשר ראית בעיניך מה שכתבנו למעלה . כי הן הנה הנשים הספרדיות באו והביאו את בעליהן למות על קדושת השם יתברך והאנשים אשר היו מתפארים באלו החכמות המירו את כבודם ביום מר וזו ראיה גדולה ועצומה שאם לא התחכמו אלא היו מן כת הפתאים היה פתיותם מצלת אותם ושומר פתאים ה' אבל אחרי שלא נתפייסו להאמין בקבלה וילאו אל החקירה האמינו היסודות אשר בהם נתייחדנו עם חכמי האומות והפלוסופים וכפרו כל העיקרים אשר נתבארו במופת כגון שכר ועונש ותחיית המתים או היו מסתפקים בהם על כן לא מכרו את אדמתם נחלת העה"ז על הספק והיו מן כת המשומדים אשר אין להם תקנה :

# הפרק הששי

להרוס המגדל אשר בנו בני אדם לעיקר אבן פנתם יסוד בנינם זהו הפסו' רק עם חכם ונבון ואחרי אשר האנשים האלה בנו עיר סברותיה' ודעותיהם בתורה ותהי להם הלבנה לאבן פנה וחמר לחמר ונורה בדעותיהם הנקלות ויראו מעם הארץ בריותיו של הקב"ה אשר אין רוחם נוחה באלו הפירושים אשר הם ומפרשים על דרך השכל בנו להם מגדל וראשו בשמים להזהר מזעם לשונם בנוי על שני אלה הפסוקים . האחד ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון וכו' ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה : אוי לאזנים שכך שמעות אוי לו לפה קדוש מפיקה מרגליות שמשבח לומר הדברים האלה שומו שמים על זאת : ושערו חרבו מאד הופך כושי עורו ונמ' חברברותיו כאשר הפכו אלה דברי אלהים חיים ומלך עולם והפרשה הזאת ליורה הפך סברת' כי משה רבינו ע"ה רצה לבאר להם לישראל כי התכלית העליון אשר בעבורו נברא העולם ונתנה התורה איננו אלא בעשיית המצוה על אמתת' כי זה חיוב כל האדם כקטן בגדול ולא נכר שוע לפני דל אם יחטא איש את השם יתברך אין לפניו משוא פנים כדרך מלכי בשר ודם שאם שר וגדול חשוב עשה אחד ממצות המלך אשר לא תעשנה יעבור על חטאתו . לא ימשה כן לעירונים או לפועלים . מלך מלכי המלכים הקב"ה עושה להפך כי ימחול לפתאים וידקדק כחוט השערה על הצדיקים כאומר' חכמים זכרם לברכה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה וזה לגודלת השם יתברך אשר אין לה קץ כי מלכי ב"ו יצטרכו לשאת פנים לגדולים שבהם פן יקומו כלם עליהם המלך מלכי המלכים אינו כן באומר כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים וכו' אשר לא ישא פנים וכו' בעבור שהוא גדול על הכל לא ישא פנים לאותם האלהים אשר החליפוהו בעדו . ולהראות הפרש הנכבד הזה באה הפרשה הזאת ואמרה ואתחנן אל ה' ולא נתקבלה תפלתו ומה לו להזכיר זה אחר זה אחר שלא נתקבלה תפלתו היה לו להעלים כמו שנאמר וכוסה קלון ערום . אלא בא להגיד להם כי השם יתברך לא רצה למחול לו החוט השערה שלו ומחל להם עבות העגלה והוא אומר ונשב בגיא וגומר . ועתה ישראל הרי אתם חביבים לפניו ודבקים בו ואתם נכנסים לארץ על כן אני מצוה אתכם לא תוסיפו כאשר עשיתי אני שהוספתי על הצור והכיתי פעמים כי התורה שנתנה לכם מסודרת מאת בורא העולם שלימה בתכלית השלימות לא תשא תוספת וחסרון ובלבד שתשמרוה כראוי וזהו אמרו ושמרתם זו משנה וכו' כי היא חכמתכם אשר בו נבדלתם מן

האומות

האומות כי לבני קטורה נתנה חכמת הטבע הוא הדרך הראשון שהזכרתי למעלה כי הם דביקים במעש' הש"י היא חכמ' הטב' אבל אתם דבקי' בש"י הוא הבור' את העול' חביבין יש' שנתן להם כלי חמדה זה שאמ' ואתם הדבקי' בה' אלהיכ'. מלבד מצותיו שהכל שמותיו כאו' ראה למדתי וגו' ולפי שהעמי' אין להם כ"א החכמו' החיצוניות לבד ואתם יש לכם חלק באלהיכם תהיה הבחינה על זה שאתם קוראים אל ה' והוא עונה אתכם וזו ראיה על הקרבה אשר לכם עמו הוא אומרו ואמרו רק עם חכם ונבון וגו' שאע"פ שבתחלה יחשבו אתכם לשוטים אחרי ראותם שאתם קוראים אל ה' והוא עונה אתכם ידעו נאמנה כי חלקכם גדולה ועצומה מחלקם ואמרו רק עם חכם ונבון וגו' אבל כל זה בתנאי שתעשה על אמתתה הוא אומרו רק השמר לך ושמור נפשך מאד שאם לא תעשה על אמתתה לא ידבק בכם הענין האלהי ותחשבו שוטים כמחשבת האומות בתחלה בראותם אתכם עוסקים בחוקים אשר אין להם טעם:

# הפרק השביעי

להרום המגדל אשר בנו מפסוק אל יתהלל חכם ומה שהתהללו בפסו' אל יתהלל חכם התהללו במתת שקר כי כוונת הפסוק להפך כי קלת ישראל בזמן ההוא לא היו חוששין אל מעשה המצות למצוא חן בעיני הש"י רק אל ידיעת החכמה לבד והיו חושבים כי הוא העיקר כאשר יחשבו אלה הנבלים כי בה נשתתפו עם המלאכים ונבדלנו מהמון העם וזהו מאשר נכשלו ונבערו בטעמי המצות האמתיים שנתבארו לחכמי הספירות ופירשו אותם כפי שכלם הנקל על כן יצא משפט מעוקל לחשוב כי אינם התכלית העליון וכשלו במאמרם ז"ל כתוב אחד אומר וכל חפצים לא ישוו בה וכתוב אחד אומר וכל חפציך לא ישוו בה חפצי' אלו מצות ומעשים טובים חפציך אלו אבנים טובות ומרגליות חפצי וחפציך לא ישוו' בה אלא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי ואם היו מתעסקים במצות לא לשמן כי אם לרמות בהם הבריות שלא יחזיקום למינים או למצוא חן בעיניהם ועל זה הוכיחם תהלה איך תאמרו חכמים אנחנו ותורת השם אתנו אכן הנה לשקר עשה וגו' וכבר ידעת מה שכתב הרב הקדוש האמיתי בהקדמת התורה כי חכמת התורה באותיות גדולות וקטנות ותגיהם כמו שאמרו כשעלה משה וכו' שהיה קושר קשרים לאותיות וכו' וזהו שאמר אכן הנה לשקר וכו' כי לא ידעו בשמותיו של הקדוש ברוך הוא דבר אשר היא החכמה האמיתית ואמר עוד בפירוש הנה בדבר השם מאסו וחכמת מה להם הרי ביאר התוכחת שהיו מתדבקים בחכמת האומות ומואסים החכמה המדרגה הגדולה ממדרגה הרביעית גם הוכיחם על מעשי המצות אשר הזכרתי שהיו עושים למרמה להאמינ' כי אל חלק ההמון שיתעסקו במצות הגופניות הדומים להם. אמר איש ברעהו יהתלו וכו' כי כל אח עקוב יעקוב שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת אותי הרי פירש כי בלתי ידיעה את השם יתברך עשיית המצות שלא לשמן ועל זה אמר חפצי וחפציך לא ישוו בה וכמו שהתחילה הפרשה בני תורתי אל תשכח ומצותי יצור לבך. וביאר אחרי כן כי על עושה המצות לשמן מדבר. בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען הפך הנבלים האלה העוזבים חכמת הקבלה אשר קבלנו פה אל פה בסיני ומתעסקים בחכמת ארסטו וחביריו הטובים מהם ואמר בפירוש כבד את השם בכי אל תמאס כי זהו העובד מאהבת השם יתברך אז היא החכמה אשר אין למעלה הימנה כאומר במדרגה הרביעית ודבק לבנו בתורתך ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך אשר האהבה הזאת ועשיית המצות דבר אחד הפך סברת אלה הנבלים האומרים בפירוש כי רוב המצות אינם רק להגיע אל זה המין מהשלמות ר"ל המדות ועל זאת החכמה אמר אשרי אדם מצא חכמה וכל חפציך לא ישוו בה. וכן הפסוק הב' קחו מוסרי ואל כסף ודעת מחרוץ נבחר והמוסר אשר המשיל לכסף הוא עשיית המצו' אפי' שלא יתבאר מהן שלא לשמן. והדעת הוא כאשר נתבארו שכוונתו לשם שמים כזהב ועל זה אמר אל יתהלל חכם וגו' והוא מה שהוכיחם איכה תאמרו חכמים אנחנו הובישו חכמים וגו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי: השכל היא הציור בשכל עושי המצוה והיא האמונה או מוסר השכל כאומרו קחו מוסרי ואל כסף והיא עשיית המצות בדקדוק כי לא עם הארץ חסיד והיא

המדרגה

המדרגה הג' שהזכיר הפסוק והאזהרה למצותיו וידיעת השי"ת היא עשיית המצות לשמן : ואם תאמר כי לא תרצה לשמוע לפי' הזה כ"א לפי' אחרון הגאונים בזמן הראשונים בחשיבות' אשוב ואומר כי יותר ראוי להאמין לנביא עצמו אשר יפרש דבריו מלשמוע שום מפרש בעולם והנה עצמו פירש מהו ידיעת השי"ת אמר אביך הלא אכל ושתה ועשה משפט וצדקה אז טוב לו דן דין עני ואביון אז טוב לו הלא הוא הדעת אותי נאם ה' תראה איך כפל דבריו לבאר השכל ולבאר ידוע כי השכל הוא עשיית המצות בדקדוק כאומרו והאזהרה למצותיו ופירשו רבותינו ז"ל תדקדק בעשיית מצותיו ולזה אמר כי אם עשה משפט וצדקה אז טוב לו אע"פ שלא נתבאר מאותו משפט שעשאו לשם הבוי"ת מ"מ אז טוב לו וזהו קחו מוסרי ואל כסף כגון שבאו לפניו עשיר ועני וזכה את העשי' שכן הדין ואו שני עשירי' וזכה את הזכאי אך כאשר דן דין עני ואביון שיזכה את העני וחייב את העשיר שכן הדין ולא נשא לו פנים כלל ולא ירא מהגבור כי אם מהשי"ת אשר הוא עם הדיינים כמבואר בתורה לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא ושני בני יאים ועמהם בדבר המשפט ומשילם בכתובים אלהים נצב בעדת אל והדיין הזה האמין כי שכינתו למטה בארץ ושהמשפט לאלהים ודן דין עני ואביון אז טוב לו לא טוב לו לבד רק טוב בהחלט הוא הטוב האמיתי העליון הלא הדעת אותי נאם ה' שזו היא החכמה אשר עליה אמר כל חפציך וחפצי לא ישוו בה הפך סברת אלה המגאלים . ולמה תשמע אל דבר שקריהם אשר הוציאו הפסוק מפשוטו אל יתהלל חכם בחכמתו שהוא חכם במדות הפך משמעותו בכל מקום סתם כדי לזייף הפסוק בסופו ולומר כי השכל וידוע היא חכמות הנמצאות אשר ממנה יודע השי"ת ולא תשמע לדברי יונתן בן עוזיאל אשר פירשו על שלמה אשר התחכם מכל אדם וכן גבור על יואב וכן הדין לפרש כי אחרי שהגבור על כרחו היותר גבור והעשיר אפילו המלך כמו שפירש הגדול גם החכם היותר חכם שבעולם כמו שפירש יונתן שהיה הגדול שבכל חכמי ישראל ואתה הראית לדעת מקשר הפרשה ומפירוש הכרשות של שלמה אשר הסכמתי אותם עם הכלל הגדול אשר כלל בסוף המורה הגדול המורה האמיתי שלו הו.; ספר קהלת אשר בנאו על דרך החקירה כי אלין לבדו יאתה יען שקבל החכמה ממי שבנאה דכתיב וה' נתן חכמה לשלמה הפך אלו האנשים אשר הוציאו הדבש מעדת הדבורים ואבני שהם מראשי הפתנים ועשו הלרי מבשר האפעה חכמת ארסטו אשר כחש בחדוש העולם ובהשגחה וביתר העיקרים על כן יצא להם משפט מעוקל לעשות מצות התורה כאן וכאפס הפך החכם האמיתי במורה הגדול שלו עשוי בחכמת השי"ת סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי את כל מעשה וגו' וזהו הענין הנפלא שהאלהים יתבע במשפט על כל וגו' זר מאד בעיני הפלוסופים ואלו היה שומע אותו רבן של אלה האנשים ארסטו היה מלעיג עליהם לעג לא ישוער אכן מי שלמד החכמות אשר לא תמצא בארץ החיים כי אם מאת ה' מפיו ית' כמו שעשה ידידו שלמה ע"ה יתבאר לו ממנה הכלל אשר כללו מרע"ה בשם קדוש ב"ה ויאמר לאדם הן יראת ה' היא החכמה והיא ידיעת השי"ת עשיית המצות לשמן וסור מרע בינה והוא השכל הישר המשילו לכסף וזו היא החכמה והתבונה אשר אמר מרע"ה כי היא חכמתכם ובינתכם ועל זה אמר הנביא כי לא יתהלל המתהלל כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל עשיית המצות בדקדוק וידוע עשייתן לשמן הן הן היראה והאהבה אשר בהן חפץ השי"ת מברואיו ועל זה אמרו אחרי כן ולעבוד ה' בכל לבבך לשמור גומר הרי ביאר בפירוש כי חפץ השם מברואיו אינו כי אם היראה והאהבה הבאה מעשיית מצותיו בדקדוק ולשמן הפך המגאלים המעמיקים מה עלה ושם סבת אלה הב' דברים שזכר אל יתהלל כי אם בזאת יתהלל המתהלל כי אני ה' עושה חסד וכו' וזה כי כבר כתבתי כי החקירה האנושית מבלי הקבלה לא חשיב כי אם מציאות השם לבד והרחקת הגשמות הדומים לכלי האומן פטיש ומחט אבל יתר העיקרים העצמיים לתורתנו הקדושה שדומים לחכמת האומן להוציא כלי למעשהו כי זהו התכלית הגדול לעשות מלבושי המלך לריכים בהכרח לאמונה ואלו ירדוף האדם אחרי החקירה לבדה יצא לכחש בהשגחת השי"ת ולומר כי פסקה אל גלגל הירח ושאין שם שלימות אחר כי אם הדבקות בשכל הפועל אחר המות איש כפי השגת ידו לא בכוונת נותן שכר כמו שאמר הפילוסוף לכוזר : ולפי זה יכול להתהלל החכם בחכמתו כי תדבק נפשו וכו' והגבור בגבורתו והעשיר בעשרו כי זה מן ההפקר אבל אחר שאין הדבר כי הכל בא מאתו ית' הוא יתן חכמה מפיו דעת

ותבונה

ותבונה לו העושר והגבורה ולמאן די יצבא יתננה אין ראוי להתהלל כי אם בזאת שהוא בבחירתו וככר אמרו ז"ל מלאך הממונה וכו' עד צדיק ורשע לא קאמר א"כ במה יתהלל הנולד בהשלו' תכלית בריאתו שנבראת לכבודו ית' והוא מה שביאר מרע"ה ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך ואמרו זכרונם לברכה הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכבר כתבתי בילדותי פי' לא ונאה בזה כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו כי הכנויים האלה חוזרים לשם יתברך כי הכל בא מאתו ואפשר הוא והסבה השנית כי באלה חפלתי למה יוכל לנתהלל בהשכל כי אלה הם הפך השי"ת מברוא׳ כאומר מה ה' שואל מעמך וכאומרו כי חסד חפלתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות ואחרי שפירשתי הפסוק אסכים אל האמת ואל דברי אדון הנביאים אשר כלם יונקים ממנו ולא בא כי אם לפרש דבריו תוכל לבחור גם כן כי יחזיר כי באלה לג' שזכר על דרך כי חסד חפלתי ועל כן הזכיר ג' ענינים כנגד ג' החסד כנגד החכמה כי חסד הש"י על ברואיו כי טוב חסדך מחיים • והמשפט כנגד הגבורה כי תכלי' הגבורה לעשו' משפ' כאומרו אנשי חיל ואשברה מתלעו' עול והצדק כנגד העוש' כי זהו תכלית' ואת' תבחר ולא אני כי לא באתי אלא להרים מכשול מדרך עמי פן יטעו המגדל אשר בנו להם בני אדם וכבר כתלתי ת"ל עליו ואבכין וראה אתה המעיין ממ"ש הנביא אחרי זה הפסוק הנה ימים באים נאם ה' ופקדתי על כל מול בערלה על הצרים על יהודה ועל אדום כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב ושמעו את הדבר הזה אשר דבר ה' עליכם בית ישראל כה אמר השם אל דרך הגוים אל תלמודו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהם . כבר הקדמתי לך כי כמו שהללם הכנה לדרך הארוכה והמסוכנת היא החקירה האנושית כן הברית הקודש אשר חתם בבשרנו הוא הכנה אל הדרך הקצרה והמובטח והיא דרך ה' לעשות צדקה ומשפט . ומי שנמול וקבל תורה ועזבה רוצה לומר עשיית מצותיה בדקדוק ולשמן הנה ערלתו עמו ולא הועיל לו הברית כי אם הכאב לבדו נשאר עמו ולפי שרשעי דורו של ירמיה היו מתפארים בחכמות חיצוניות ועוזבים עסק תורת השם כאומרו בפירוש הנביא חכמים הנה בדבר השם מאסו וחכמת מה להם על מה אבדה הארץ כו' ויאמר השם על עזבם

את תורתי אשר נתתי לפניהם הוא המשל אשר המשלתי בעלמו ובלשוני כי אלה הנבלים דומים לאיש נבלא ונשא חן בעיני המלך ונתן לו את בתו לאשה ובא רוח זנונים בקרבו ולקח לו אחרת שפחה זונה ליופיה וגרע שארה כסותה ועונתה של בת המלך . וכן אלו הנבלים נתן להם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בתו מן השמים . ולפי שהתפארות התורה הזה הוא מאוחר כי צריך לעשות המצות בדקדוק מאהבה ואז יקרא אליהם ויענהו . והתפארות החכמות חצוניות בעתה ובשעתה כי השכל יאהבנה בטבע ועוד אדבר בזה בסיעתא דשמיא ומאסו בת המלך ודבקו בחכמות חיצוניות על כן אמר ופקדתי על כל מול בערלה וערבה כו' אחרי שנסוגו אחור מהקדושה הנפלאה אמר על מצרים ועל יהודה ועל אדום ונתן סבת זה התערובות כי הלך השוה שבהם שכולם ערלי' אל' ואלי' אלא שאל' ערלי בשר ואלו ערלי לב על כן הזהירם אחרי כן שלא ידמו אל המצריים ולא ילמדו דרכיהם כי הם דרכי הטבע ודרך ה' אשר בם נתייחסנו מהם למעלה מן הטבע הוא תורת אלהינו בעולם הבא הוא אומרו אל דרך הגוים אל תלמודו ותרווייהו ומזה כי מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהם' כי התור' הנתונ' מן השמים תמשול על המערכות העליונות וקרוב אני לומר כי אלה החכמים שצעק עליהם ירמיהו עליו השלום לא בחכמות חיצוניות לבד היו חכמים אלא כי גם בחכמת אמיתית היא תורת אלהינו במעשה בראשית ובמעשה מרכבה היו בקיאים ובהזכרת השמות בכחן ובפעולתם לא חסר מהם דבר כי אם העיקר הגדול אשר הוא התכלית העליון אשר בעבורו נברא העולם לבד עשיית המצות בדיקדוק ולשמו יתברך זו היא ידיעת השם באמת כאשר הקדמתי והן תכלית הברית הקדוש אשר חתם בבשרנו כאומרו להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך כי נהיה נכנעים ומשועבדים לקבל עול מלכות שמים ועול מצות . אבל חכמי דורו של ירמיהו היו שלמים בכל מיני החכמה בין חצונית בין פנימית והיו בוטחים על חכמתם הפנימיים להזכיר השמות להנצל מן האויבים אמרו חכמים זכרם לברכה יודעי האמת על הפסוק חלל ממלכה ושריה אלו שרים של מעלה ואתה מוצא עד שלא באו סונאים היה ירמיה עליו השלום אומר להם חזרו בכם ועשו תשובה עד שלא יבואו סונאים אמרו לו אם יבואו שונאים מה הם יכולין לעשות

לנו

לנו דין אמר אנא מקיף לה נור ואחרינא אמר ואנא מקיף לה מיא ואחרינא אמר אנא מקיף לה ברזלא אמר להם הקב"ה בדילי אתם משתמשים מה עשה עמד ושינה שמותם של מלאכים דין דהוה עביד על נורא הוה עביד על מיא ודין דהוה עביד על מיא עבדיה על ברזלא כיון שגרמו עונות ובאו שונאים ושינו כל חד וחד פלן עביד לי מדה פלונית א"ל ליה בחילי דאנא מרום מינה היינו דכתיב ואחלל שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל לגדופים. ועוד אמרו באיכה רבתי כי הגבורים היו בוטחים בגבורתם והעשירים בעשרם הזכירו שם מעשיריהם שהיו יכולים להספיק לירושלם כל אחד לכמה שנים ולפי שהיותה גדול מאלו הבטחונות הוא בטחון החכמה אמ' איכה תאמרו חכמים אנחנו ותורת ה' אתנו אכן באמת הנה לשקר עשה אותן הסגינין והאותיות הגדולות כי אנכי אגרום שלא יועיל לכם כלשון אכן לשקר שמרתי כי אחלל שרי קדש ולא תועיל חכמתם כלום כי החכמה היא מה תועיל כי אם לאשר נדבק באמונת הש"י מצד עשיית מצותיו הוא מציאת החן אשר הקדים אדון הנביאים אשר טרח בכל כחו לקיים אלי מצוה אז יבדיל משה ועדיין לא הגיע זמנה אם נא מצאתי חן וגו' הודיעני נא ואדעך למען אמצא חן בעיניך וכבר פירשתיו וזהו שאמר הובישו חכמים חתו וילכדו הנה בדבר ה' מאסו הוא עשיית המצות מאהבה וחכמת מה להם ואשר שנתרעם מהם מעזיבת התורה ובלתי יודעים את השם יתברך כאשר הזכרתי אמר לג' הכתות יחד אל יתהלל חכם בחכמתו ביום מחר כי תבא שכרם ולא הגבור ועשיר כי אם בזאת תוכלו להתהלל בתשובה ומעשים טובים כלשון המקודשים ז"ל יודעי האמת שהזכרתי: ואתם בני הנאמן לי תקח את אבני המגדל אשר בנו בני האדם תשליך אותם מחוץ אל מקום טמא ועפרות זהב תקח טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ותעשה לך מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. ואביא לך ראיה מהמשענת האחרת אשר נשענו עליה ומהקיר אשר נסמכו בה כי ממנה תלא נחש ונשכם אשר לא יוכלו להרפא

והיא צוואת דוד ע"ה לשלמה ע"ה ואתה בני שלמה דע את אלהי אביך ועבדהו חשבו אלה בעורים בעבור שאמר ואתה כי היה מדבר עמו ביחוד בדבר אשר נתייחד לכל המון ישראל והיא ידיעת הש"י מצד החקירה אשר לא ישיגו אליה המון ואלה השוטים מדוע לא ראו סוף הפסוק ועבדהו אולי היו קורין ודי ולמה לא הסכימו זה הפסוק עם המקור אשר יצא ממנו כי זה הפסוק נאמר בדברי הימים ובצוואתו במלכים אנכי הולך וגו' ושמרת את משמרת ה' אלהיך וכו' ללכת בדרכיו לשמור חוקיו ומשפטיו ועדותיו ככתוב בתורת משה למען תשכיל את כל אשר תעשה ואת כל אשר תפנה שם הזהירו שלא יסיר לבבו מן התורה תמיד ולא יטרידוהו העוסקים להסי' דעתו מהקבלה היפיפיה והו' אומרו את כל אשר תפנה שם בכל עסקיך לא תסיח דעתך ממנה וזו היא סבת הקללות הפך בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם ומה שאמר ואתה בעבור שציוה לכל ישראל שמרו ודרשו כל מצות ה' אלהיכם והיא המדרגה הראשונה השכל והיא השלישי' בפסוק אם שמוע תשמע אמר ואתה אשר קבלת מהחנינה והחסד יותר מכל ההמון הזה צריך שתהיה יותר נכנע ומשועבד למצות הש"י כמו שהקדמתי בפרק השני ותדעהו ידיעה יותר ניכרת ומפורסמת מכלם וזהו אמרו ועבדהו בלב שלם זהו השכל ובנפש חפצה היא האהבה עשיית המצות לשם הקב"ה לבד הוא מה שפירשתי כי כל לבבות דורש ה' הרי ביאר תכלית הביאור כי העיקר הגדול אשר אבנים טובות ומרגליות ומצות ומעשים טובים לא ישוו בה הוא עשיית מצותיו יתברך מאהבה ובעבור שלמה ע"ה קבל יותר מכל ישראל נתחייב בעקר הגדול הזה הוא שאמר בפירוש ראה אתה כי ה' בחר בך לבנות בית למקדש חזק ועשה וכבר אני רואה כי אני כופל דברי זה הרבה פעמים ומה אעשה כי הכופרים בו מטריחים אותי להרבות ראיות כאשר עשה משה רבינו ע"ה במשנה תורה כפל כמה פעמים אזהרת עשיית מצותיו ית' וכל הנביאים אחרין כולי האי ועדיין אולי יכנע הלב הערל:

# הפרק השמיני

**באר** כי נצטוינו לבלתי לכת אחרי ההקשי' הסברי':

דע בני כי כמו שנצטוינו לבלתי לכת אחרי תאו' ויצרנו כי הוא כלל גדול לעשיית מצות אלהיו ית' כך נצטוינו לבלתי לכת אחרי הדרכים ההקשיים אשר יעשה שכלנו כי כמו שהיצר בטבע אוהב עשיית העבירות

העבירות ומואס מצות לא תעשה באומר ז"ל בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות כי היו מצטערים על העריות שנאסרו להם כך שכל האנושי מטעה את האדם בטבע ואוהב המושכלות אשר יתבארו אצלו ומואס דעות התורה השמימיים להאמין שכר ועונש ותורה מן השמים ותחיית המתים ויום הדין הגדול אשר הם הפך ההיקש השכלי על כן צריך האדם להרגיל עצמו בזכירת המצות אשר הם המושכלות אלהיות כדי להנצל ממערכי השכל האנושי האורב לאדם בכל עת וזהו היצר אשר אמר שצופה לצדיק להמיתו באמרו צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו . וכבר הקדים המשורר רפואתו והזכיר' ממנו בפסוק הקודם ולזה תורת אלהיו בלבו לא תמעד אשוריו הרי ביאר כי בהיות הצדיק מהרהר תמיד בתורת האלהית לא יהיה פנאי לשכלו להטרידו במחשבותיו אשר אין להם תכלית ואחרי אשר ישגב במגדל ה' ותורתו צריך עוד להכניס עמו חלים ואבני בליסטראות והם כבישת יצרו והזהר מהביט אל הנשים אשר הם מצודים וחרמים כמאמר המשורר ומוצא אני מר ממות את האשה הנכים מבטן : באמרו צידה הם כמצודה פירש אותה יד השטן ועל כל אלה העיקרים הגדולים שהם עמודי התורה אמר וזכרתם את כל מצותי זהו העמוד הראשון עשו סימנין למצות כדי שתזכרום תמיד ועשיתם אותם העמוד הב' ופירש תועלת העמודים על ראשון ראשון ולא תתורו אחרי לבבכם ועל אחרון אחרון אחרי עיניכם ופירשו המקובלים יודעי האמת אחרי לבבכם זו אפיקורסות ואחרי עיניכם זה זנות ביאורו כל מה שהארכתי בביאורו : והנכם בראותו תפארת אלו העמודים ויקר תפאר' גדולתם מהר מצוא משל לכלול שניהם יחד והוא משל הזונה כי הנגלה הוא על העיקר השני והמכוון במשלו העיקר הראשון אשר ערכו על האחדות ערך הזהב אל הכסף כאומרו תפוחי זהב במשכיות כסף וחדש לנו חדוש כי הנטיות האלה שתהיה הרדיפה אחר התאוה ואחרי ההקשים הסבריים עבירה גוררת עבירה כי הרודף אחרי הזונה יאמר בלבו והלא אינני עובר על לאו הכתוב בתורה אם אינה קדשה מפורסמת . ועוד בזה אעשה גדר לבלתי חטוא באשת איש גם הרודף אחרי החכמות החיצוניות יאמר איני רודף אלא בעבור הדבש שנמצא בהם אבל לבי יהיה בטוח באמונת ה' ותורתו אני אקרא ולא אטה והודיע שלמה ע"ה בחכמתו כי הם בוטחים אל דבר השקר כי יצרו של אדם אם משביעו רעב ואם מרעיבו שבע ואם היה גודר עצמו מן הזונה המופקרת היא משים בינו ובין אשת איש חומה גבוהה דלתים ובריח אך אחרי אשר כלתו יצרו בדבר קל כאשר תפגוש בו אשת איש ותחבקהו יקרה לו מה שיקרה לגחלים אשר בתולעות העלים הדקים יבערו בעלים הגסים וכן אחרי אשר תמלא מן החקירה בעיני החוקר וישמח במענה פיו בהקפיו ובמושכליו תתה לבו החקירה להאמין אליה כאשר תגזור אומר כי אין אלהים בארץ ולית דין ולית דיינא ושמע ויקשיב ע"כ לזה חכם לבבו ומחכמה יונית סיב כטה לך אמרין לנזירא תביאך בני לידי מבוכה וכמעט אומרה לידי כפירה לזה האב האמיתי ע"ה בני שמור אמרי ומצותי תצפון אתך . זהו פירוש וזכרתם שמור מצותי וחיה . זהו ועשיתם את כל מצותי ובעבור ששלמה פירש מצות ציצי' אשר היא סימני' למצו' הזהיר על הסמנין וקשרם על אצבעותיך וגו' ויאהב הכלה היפיפיה חכמת התורה שתהיה מזומנת לו תמיד להשיב לשואליו דבר כאומרם חכמים זכרם לברכה שיהיו הדינים מבוארים לו כאחותו שהיא אסורה לו ואז תשמרך מאשה זרה וכו' זה זנות . מנכריה אמריה החליקה . אלו הן החכמות הנכריות וזהו שאמר אמריה החליק' ויש לעיין במתיקות משלו וכן עם ראייתו שאמר תחלה שהאיש הזונה היה מבקש הזונה כי הוא הלך אליה ואחר כך אמר כי היא מפתה אותו והחזיקה בו ונשקה לו וכו' ולמה היתה צריכה להעיז פניה והלא לא יצאה מפתח ביתה . אבל ביאור הענין כאשר ביארתי כי בענין הזה לא היה מבקש כי אם פנויה והודיעו שלמה כי בהתעסקו למלאכת תאותו בדבר הקל יזדמן אליו איסור חמור מר ממות וזהו איסור אשת איש ולזה אמר והנה אשה לקראתו מתוקנת ומזומנת כזונה כי כאשר הרגישה האשה הזאת כי הבחור הזה היה עסוק ביצרו אמרה אלך ואפתנו אולי יפותה ואוכל לו והוא אומר כי הוא ירא משני דברים האחד הוא אולי היא מהתלת בו ועושה זה כדי לנסותו והשני כי ירא מבעלה אשר לא יחמול ביום נקם והיא בחכמתה תרצה לו שתי קושיותיו אליבא דהלכתא על הראשונה זבחי שלמים עלי וכו' הבעירה לבי במאכל ובמשתה ובתיקון המרבדים על כן יצאתי לקראתך לא לנסותך כאשר חשבת . והקושיא השנית אין האיש בביתו .

והטע'

והענין הזה הוא נתפס בדברים קטני בפלפולה . וכן יקרא למי שישתבר בין ההיקשים הסבריים כי הנה כיון מתחלה לתועלת החכמה לבד ולא להטות מדרכי התורה חלילה . ואחרי שערבו לו דבריה וילא הקלף מלפני השם עליו ועל עסקו בחכמות חילוניות ועזבו תורת אלהיו תסתלק ממנו השמירה ומעדו קרסולי ושמע לחלקת אחרי הנכריה ולפי שעיקר דברי שלמה ע"ה על זה הענין האחרון כי מעטים הם הנכשלים בנגלה ממשלו כאומר' ומיעוט בעריות אבל הנכשלים במינות אחרי המשכם לערבות ההקשים לא ישוב לבית תורתו אחד מני אלף ולא יכיר עוד מקומו של עולם . על כן חיבר פרשה אחרת ועתה בנים שמעו לי וכו' כי רבים חללים הפילה ועצומים גדולים בכמות ואיכות כי הזונה החיצונה לא תהרוג כי אם הפתאים מעמי הארץ : אמנם הפנימית תהרוג תלמידים מרובים אשר הגיעו להוראה ואף אותם המורים הפלסופים אשר ראי.ני אני העני בעיני הרבה מהם אשר הם היו סבת אבידתנו והפליג אחר כך בתועלת החכמה האמיתית חכמת התורה ע"ד קחו מוסרי ואל כסף ודעת חכמה טובה מפנינים . ובכל פיו ת"ל את"כ חבר פרשה אחר' להודיע מעלת התורה בעצם שקדמה לעולם הפך חכמ' הפלוסופים חדשים מקרוב באו :

# הפרק התשיעי

להפך בזכות הרב אשר הטעה אלה האנשים . ידעתי בני ידעתי כי לא תקשה על כל דברי מאלה השועלים הקטנים אשר ראיתי בספרד כי פלפלו שכלם שבע שנים או ח' בחכמת התלמוד אח"כ נדבקו בחכמת הפלוסופים נשתמשו בכלי קדש כדי ללבוש בגדים צואים ומעשי המצות אשר בידיהם מעשה אבותיהם בידיהם באומרו מצות אנשים מלומדה גם כי יתביישו ממולדיה ומקרוב הם לכפור בפרהסיא כי אלה הם יותר רעים מהפילוסופים עצמם האומרים אין ה' רואה אותנו כמו שלעק עליהם החכם ורע ומר מזה וכו' כמו שכתבתי למעלה . וגם מהחכמים אשר היו לפנינו כי מלאו תורה ומצות כרמון עד חצי ימיהם ואחר כך למדו אלו החכמות ודבקו בהם לאהבה והשליכו התורה אחרי גוים לא נתעסקו בה עוד אדרבה תהו על הימים הראשונים כגון הנרבוני ואלבאלג וסהראסא הם וכיוצא בהם שם רשעים ירקב כי אלה רעים וחטאים לה' מאד יותר מהראשונים שנה ופרש יקשה מכלם . אך ירא אנכי פן תבא אלי במרכבות הרב הגדול ואילו אשר כבר נתפרסם עליו ממשה ועד משה לא קם כמשה . ונראה מדבריו בתחלת המדע ובסופו ובכמה מקומות בספריו פעם בחוץ פעם ברחובות ובפרט במורה בכמה מקומות ויותר מגולה במשל ובפרק אחרון כי אי אפשר לאדם להיותו שלם ביראת אלהיו אם לא ילמוד הדרך הראשון שהודעתיך הוא דרך החקירה הא ודאי קושיא גדולה וחזקה היא אלא שיש לי בה שני תירוצים הא' כי אתה אם הקשית עלי מרבי משה לא תקשה ממשה רבינו ע"ה כי כ"ע מודו כי לא קם נביא עוד בישראל כמשה גם לא מהנביאים אשר לא ימלא בכלם מי שיזהיר להמון ישראל ללמוד כי אם מצות אלהינו בה' וחכמי המשנה אשר כל עסקם וכל עתותם יומם ולילה לא היה כי אם בדקדוק המצות היא המדרגה הג' ואזהרה על הד' עשייתן לשמן ודוד אמר מי יגור וכו' הולך תמים וכו' עד סופו והולך תמים הוא הפך החקירה כמו שאמרה התורה התמימה התהלך לפני והיה תמים שלא יהרהר במצוה שרוצה לצוותו שאין לה שום טעם אלא השכל ובפרט לאברהם אבינו ע"ה אשר היה קדוש השם ופרוש וכבר עברו רוב ימיו ולא היה צריך לבטל ממנו תאות חוש המשוש וגם לא להבדילו כי אחד היה אברהם . סוף דבר שום דבר מבוקי סריקי אשר נאמרו מהשכל . האנושי וכתיב תמים תהיה וגומר . וכתב למעלה כי הגויים האלה אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו והם חכמים גדולים במשפטי הכוכבים אשר היא חכמה יותר נכבדת מחכמת הטבע וחכמי התלמוד שמו לפנינו דרך אשר לא כלא ממנו כל ימינו למלאת דבר הש"י והגית בו יומם ולילה . ואמרו ז"ל בספרי ודברת בם עשה אותם עיקר ואל תעשה אותם טפלה שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם שלא תערב בהם דברים אחרים שמא תאמר הרי למדתי תורת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות ת"ל ללכת בהם ולא להפטר וכן הוא אומר יהיו לך לבדך . בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך בשעת מיתה והקיצות לימות המשיח היא תשיחך לעולם הזה וכו'

# אור החיים

וכו' . וגרסינן במנחות פרק שתי הלחם שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל אני שלמדתי כל התורה מהו שאלמוד חכמה יונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה . ולפי דבריו וצוואתו היו כל אלה הסיתים מדיחים אותנו מהשגת השלמות ומידיעת אלהינו ב"ה אשר היא תכלית המעלות ומדוע לא עשו לנו חבור קצר בהודעת משפטי התורה על אמיתתם בלי שום מחלוקת אחרי שאינם התכלית לדעתם חלילה לאל מרשע ושדי מעול והיינו לומדים אותה בקלות והיינו מרגילים אותנו ואת בנינו בחכמת ההגיון ובחכמת הלימודיות להכין את שכלנו לדעת מציאות הש"י על דרך המופת וכו' וא"ת הלא רבינו הקדוש ע"ה כן עשה אין האמת כן כי הוא וכל הבאים אחריו לא התעסקו כ"א בביאור קיצור דבריו יען כי נצטוינו שתהיה על פינו תמיד כאומר' לא כרתי אתך ברית כי אם על דברים שבעל פה . וזה תחבולה אלהית כדי שנהגה בה יומם ולילה ולא נעסוק בחכמה אחרת שאם היתה כתובה היתה מונחת בקרן זווית ולא היו הוגים תמיד בה : אך עתה שצריך שנזכרה תמיד ואין אנו יכולים לכותבה ולכך בהכרח שנהגה באהבתה תמיד כדי שלא תשתכח מפינו ע"כ רבינו הקדוש ע"ה עשה קיצור מופלג בלתי מבואר ממוצע בין בכתב בין בעל פה אחרי שהוכרח לעשות כן משום עת לעשות לה' ולמה אאריך בדבר המבורר כשמש עוד כי אם לכתוב לך תשובת הגאון אשר לא קם כמוהו בגאונים רבינו האי ז"ל וזה ל' התשוב' ששלח לנגיד רבינו שמואל תיקון הגוף ומישור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד ואשר טוב לישראל כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים חכמים שכמותו ויועיל לעמי הארץ כי ימשיכם לדרכי המצות והתורה ואשר יסור לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסור מעליו התורה ויראת שמים ויפסיד באותם הענינים כי יסור מעליו התורה ומזאת ההנהגה יארעו לאדם שתשבש דעתו עד אשר לא יחוש לעזיבת התורה והתפלה וכו' אבל אותם שמסרו עצמם לתורה וליראת שמים יצא להם מזה כי ינהיגו ההמון לאחרית טובה בלא פקפוק ולא ישימו שום ספק להקב"ה . ואם תראה שאותם בני אדם המתעסקים באותם הדברים ודרכי הפלוסופי' יאמרו לך שהוא דרך סלולה ובזה יגיעו לידיעת הבורא לא תאבה ולא תשמע אליהם ודע כי יכזבו לך באמת ולא תמצא יראת חטא וזריזו' וענוה וקדושה אלא באותם המתעסקים במשנה ובתלמוד ע"כ לשון רבינו האי ז"ל גאון אביהם של ישראל וכתב אחד מתלמידי הרשב"א על זאת התשובה ועתה למי נאמין אם לא נאמין לדברי האבות הקדושים אשר עליהם באה האזהרה בתורה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ובאה הקבלה האמיתית אפילו יאמרו לך וכו' ומי לנו גדול מרבינו האי ז"ל מקובלים אנחנו שהיה שלם בכל חכמה ונתמנה גאון בן י"ח שנים זו היא התשובה הראשונה לדחו' מעלי חוזק קושיותיך מעל דברי והתשוב' השנית אתה באת עלי כמו שהקשו אנשי דור של אחרון הנביאים אליו כשהי' מוכיחים על הנשים הנכריות ולא אחד עשה הקשו אליו מאברהם אבינו ע"ה שהיה יחיד בדורו והוא השיבם שאר רוח לו ומה האחד מבקש זרע אלהים ונשמרתם ברוחכם ולא תבגדו . גם אתה מקשה אלי מיחיד בדורותיו אני משיב אליך כי שאר רוח לו אין משיבין ממעשה נסים כי משה גדול מאד אב בתורה אב בחסידות נעשו לו שתי ניסים גדולים . הנה האחד כי הלך בדרך הארוכה ולא טעה ובמסוכנת ולא נסתכן במקום גדודי חיות ולסטים הם הפלוסופים האומרים עזב ה' את הארץ הכופרים בחדוש העולם ומביאים מופת חותך לקדמותו וכמו שאכתוב עוד בס"ד לא אכלוהו החיות הרעות ולא הזיקוהו ולא שדדוהו הלסטים הוציא אבני שהם מראשי הפתנים במאורת לפעוני ראש הפלוסופים ידו הדה ולא הרעו ולא השחיתו בהר קדשו כי היה קדוש וחסיד מלידה מבטן ומהריון מכמה דורות צדיק בן צדיק חסיד בן חסיד תורת אלהיו בלבו לא מעדו אשוריו אכל נחשים ועקרבים ושבו לו למזון טוב . ונבחר מצד אצטומכת קדושתו וחסידותו אדרבה אגר הרבו כישמעאל והעמיק בספריהם ונלחם בגוים ההם וצלחה עליו רוח השם ועל דלתי ראיותיהם שקד שקד וטרף זרוע אף קדקד והבין מדברי צפעוני כי לא הביא מופת על הקדמות כי זו השאלה אצלו מעמד השכל ועל כן נתחזק בקבלתו והביא ראיות על אמונתו לא מופת חותך כי הוא בלתי נמצא אך כאשר הורקו דבריו מכלי קדושתו וחסידותו אל תלמידיו השומעים חכמתו לא עמד טעמם בהם אבל בראותם חסידותו ודקדוקו במצות ואת כל מעשה ה' אשר עשה לא הוזקו כי אם היזק בלתי מורגש וכאשר שכב רבינו משה ע"ה עם אבותיו נאסף אל

עמיו

עמיו והלך ספרי בגולה דברין מכלי אל כלי מכלי שני לכלי שלישי דלכ"ע אין היד שולטת בו ריחם נמר והוזקו היזק גדול וקם דור אחר אחריו אשר לא ידעו את ה' ולא שמו לב את המעשה אשר עשה משה וישראל הם אותם אשר הזכרתי למעלה שם רשעים ירקב. וראיתי קונטרס אחד שעשה ן' כספי בקולעו את הקלף הגדול לפני הש"י היא הלוואה אשר לוה לבנו לרדוף אחרי החכמות כסדרן אשר האיש הזה היה ריק אף מדיני איסור והיתר כמו שהורה בעלמו על דין כף חולבת שקרה בביתו והלעיג על החכם התלמודי אשר שכבתו בביתו שלו הדין ההוא ואמר בתוך סכלותיו ויין גאונותיו כי בהיותו אוהב מאוד החכמות חילוניות אשר עוררן עליהם הרם הגדול רלה ללכת למצרים כי אמר בלבו מקום שיפול העץ שם יהיו פירותיו עליון וקרא על עלמו ויוסף הורד מצרימה. ומלא שם בני בניו של רבינו משה ע"ה עוסקים בתלמוד ועושים ממנו עיקר גדול ולא היו מגיעים לקרסליו בחכמות אז קרא על עלמו הוי היורדים מצרים לעזרה. וחשב הסכל כי עבד משכיל כמוהו ימשול בכן מביש זרע הרב הרי לך כי בניו ובני בניו לא טעו כאשר טעו תלמידיו כי עליהם נאמר לא ימושו מפיך וגו' וזו ראיה כי גם נעשה לרבינו משה עליו השלום: הגם השני כי הוא זכרו לברכה סובר כי החקירה לא תעיד על דבר שבא מופת על סתרו ולפי' אמר כי אם היה רואה מופת חותך בדברי הפילוסופי' על החדוש כמו שבא על הרחקת הגשמות היה מוליא הפסוקים המורים על החדוש מפשטם כמו שהוליא המורים על הגשמות אך להיות השאלם הזאת מעמד השכל להשם אלהינו נאמין וזה גם מפורסם כי תלמידי תלמידיו הרשעים למדו ספר ארסטו בקילור רש"ד וביאורו והוא הניח בביאור ספר השמים והעולם כמה מופתים חזקים לפי דעתו על הגרם הגשמימיי שהוא בלתי הוה ולא נפסד והיולא מדבריו כי הם ראיות גמורות ומופת חותך על הקדמות על כן כפרו בחדוש העולם יש מהם סובר כי קדם לו חומר בלתי שומר תמונתו כמו שכתוב בספר מלחמות השם ויש מהם שכפר לגמרי ופירש כל מעשי בראשית לפי סברתי אלו ואלו ישרפו בבית הדשן נמלא כי גלה הרב הקדוש ז"ל למקום המים הרעים ושתו תלמידיו הבאים אחריו ומתו וכבר יש מהם שתולין רוע סברותיהם באילן גדול ונמלא שם שמים מתחלל והרב הקדוש כבר הזהיר לתלמידיו ממפרשי ספר אריסטו הטועים וחושבים כי אריסטו עשה מופת על הקדמות שלא יעיינו בספריהם כדי שלא יכשלו בדבריהם והרשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר לקחו עלתו ברדיפת החכמות ולא באופן רדיפתו הוא קלף מעט והמה עזרו לרעה. ועתה בנים שמעו לי הרחיקו מעליה דרככם כלוואת אחר מתלמידי הרשב"א ז"ל ההולך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונה היאכלו הבנים בוסר ושיניהם לא תקהנה הם אשר הרגילו נפשותיהם בספרי החכמות אשר הנפשות תלודנה פתאום נעו מעגלותיה ולא נודע כי באו אל קרבנה:

# הפרק העשירי

להפך עוד בזכותו ולהביא דעת הגאון שאסור ללמוד הפלוסופי' אל יקלו בעיניך הנסי' הגדולי' אשר נעשו לרבינו משה ז"ל כי מלבד רוב חסידותו וקדושתו היתה כוונתו טובה בתחלה למודו בחכמה כי ז"ל גינה הרבה מאד לחכמים המקבלים פרס מן הקהלות או יחידים כמו שכתוב בפירוש מסכ' אבות הולרך לבקש אומנות נקיה כדי שלא ליהנות מתורתו ולמד חכמת הרפואה והיא לא תידע בשלימות אם לא תתחבר אליה חכמת הטבע וכבר כתבתי כי לאסטומכת חסידא זו שב הכל למזון טוב ואורו עיניו בידיעת מליאת הש"י על דרך החקירה ואמר לאדם ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש כמשך מאורו ז"ל חשך ואפלה מלודה לתלמידי תלמידיו הרשעים כי נתבטלו מן התורה לגמרי וגם הוא ז"ל היה לבו נוקפו על ביטול תורתו אם תשאר רוח לו וז"ל שמלאתי בקונטרס תשובותיו שהקרהו ה' לפני מודיע אני משה להדרת ר' יהונתן הכהן וכל החכמים הקוראים את כתבי שאע"פ שבטרם אלרך בבטן התורה ידעתני ובטרם אלא. מרחם התורה לתלמודה הקדשתני ולהפרץ מעיינותיו חולה נתנתני והיא אילת אהבי' ואשת נעורי' אשר באהבתה שגיתי מנחורי ואף גם ואת הרבה נשים נכריות נעשו לה לרות מואביות עמוניות אדומיות לדוניות חתיו' והאל יודע שלא נלקח מתחלה אלא להיותן לרקחות ולטבחות

ולטבחות ולאפות להראות את העמים והשרים את יופיה כי טובת מראה היא עד מאד מ"מ נתמעטה טובתה שהרי נחלק לבי לחלקים הרבה בכל מיני חכמה עכ"ל ויתר ענותנותו שכתב על מי שירצה להקשות על דבריו בחבוריו התלמודיים הלא הם כתובים על הכתב הנזכר ונתבאר מתוך כתבו כי לא עזב תור'אלהיו כאשר עשו תלמידי תלמידיו למהאלי' והיה לבבו נוטה על ביטולה. דע שאם הרב הגדול היה לומד החכמה ממי שלמדה שלמה עליו השלום כדכתיב וה' נתן חכמה לשלמה לא היה יוצא שום תקלה מדבריו כי היה נתבאר לו מה שנתבאר לידיד ה' סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' הן יראת השם היא חכמה ואם נעשה לו נס להפלגת חסידותו וזכו.ג את הרבים לאו בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא וכ"ש למי שאין בו ריח תורה ויראת שמים: ואחתום הפרק הזה בלשון שמלאתי בספר הישר הוא ספר חמודות מדובר בו נכבדות וזה לשונו בהזכירו דרכי החסיד המופלא ואם יתעסק בחכמות חילוניות אשר מחיותו מהם לריך לבקש עסק אחר וישליך זה העסק אחרי גוו כי יותר יהיה ההזק הבא אליו מן התועל' אשר ירויח בו כי כל המשחיתי אמונתם המאבדים תקותם מן העולם הבא הם אשר דבקו בפילוסופיא דאריסטו ואשר התחברו ללומדיה' ואם יחשוב בנפשו כי הוא חסיד וכי לא יוכלו דעות כאלה להשחית אמונתו אין הדבר כן כאשר ידמה אבל הוא ירחק מעט מעט מן האמונה ואיננו מרגיש כאשר אמר המשורר נתנו בעה"ז ככוכבים אשר יחשבו חונים והם יסעו ויחשוב כי הוא מחזיק בתומתו והוא לא ידע כי רחק ממנה מאד ואם יאמר כי אין כוונתו כי אם לשוב ולדעת ייחוד הבורא מדרך המופת ואין די לו בקבלה ובדברי רז"ל ויהיה כמי שלא יסתפק בחלקו וירצה לבקש גדולות ונפלאות ולהתחבר למלאכים ויהיה סבה לאבד ממונו וגופו. ואם ימלט אחר לער גדול ותלאות קשות אשר יעברו עליו ואלו היה מסתפק במה שחננו אלהים היה עומד במנוחה ועל כן לריך האדם להתרחק מהם לגמרי ע"כ: והנני מוסיף לב בכי ואם עכ"פ תאשוק נפשך לדעת איזו ראיה על הרחקת הגשמות דרוש אותם מעל ספר הישר הנזכר ומעל ספר חובת הלבבות ותשמע אותם ממלמד חסיד גדול ובקי במלאכה ואל תעמיק הרבה כי יגדל שכרך יותר אלף האמונה משיגדל מלד החקירה כדכתיב ולדיק באמונתו יחיד באמונתו ולא בחקירתו: ולפיכך אמרו ידע מה שתשיב לאפיקורוס. וכבר כתבתיו למעלה למי הלוואה הזאת והעלה היותר חובה שתשוס לנפשך ותחזק באמונתך מלד עשיית רלונו של מקום בלב שלם כי אפילו המלאכים העליונים לא נשתבחו בהשגתם כי אם בעשותם רלון קונם. ברכו ה' מלאכיו גבורי כח. ואני ממשל זה הענין לגבי עוברות שהריחו ריח חזיר לאח' לחשן לה כי הוא דבר איסור ושקט המוי' לבה. והשניה תחבו לה כוש ברוטבה ונתפייסה דעתה. והג' לא נתפייסה עד שאכלה גופו של איסור: וככר ידעת הפסוק אשר קראו על הראשונה בטרם אלרך בבטן ידעתיך ונפק מינה גברא רבא. ועל הג' זורו רשעים מרחם ונפיק מינה חבתי אולר פירי הרשע גמור יתאוה ילר שכלו אשר הודעתיך כי הוא יותר קשה הרבה מאוד מילר התאווה כגופנית: על כן היה מתפלל דוד הדריכני באמתך ולא באמתת השכל כי השכל יגזור הרבה דברים כנגד האמת. והרשע אשר ירלה להעמיק עליו יאמר זורו רשעים וגומר. והבינוני יסתפק במע' והלדיק גמור יאמין באלהיו ויתחזק מלד מעשיו: ואחתום הפרק הזה בפי' הפסוק שהזכרתי ברכו ה' מלאכיו המשיל משל למלך שיש לו משרת נכבד ונפלא אשר כל חשקו וחפלו למלא חפץ בלבו אשר בלוואתו אליו איזה דבר ימהר יחישה מעשהו למען ישוב ויגוהו פעם אחרת וזהו שאמר גבורי כח עושי דברו כדי לשמוע בקול דברו וזהו פירוש נעשה ונשמע נעשה מה שאמרת ונשמע פעם אחרת לווים אחרים הגיעו או ישראל למדרגת המלאכים אחז"ל בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע לאתה בת קול ואמרה מי גלה לכם סוד זה סוד שמלאכי השרת משתמשים בו שנאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. גליון ובפרק ג' דאבו' כל שמעשיו מרובין מחכמתו האריך בזה הדרוש:

# הפרק האחד עשר

**לגלות** המקום אשר מלאו אלה המנהלים להבזות בעיניהם בעלי הקבלה מלאו אלה האנשים מקום להלעיג

להלעיג על בעלי הקבלה ועל הקבלה עצמה אשר הוא בתורתו : המקום עצמו אשר מלאו ארסטו וחבירון להלעיג על השם היא התורה זה כי התורה עידותיה ותיקוניה הם הנסים אשר היו הנביאים עושים תמיד כי עניין התורה בכלל הוא ענין אשר לרוב גובהו ומעלתו אי אפשר לשכל האנושי להשיגו כי כאשר גבהו שמי השמים מהארץ כן גבהו מחשבות הש"י ממחשבות השכליות אשר יוכל שכל האדם להשיג כמו שהקדמתי בחלק הג׳. אכן יש אחרית ותקוה ליראי השם ולחושבי שמו שיודיעם הש"י סודותיו כאומר הודיעני נא את דרכיך וגו׳ שהוא עניין לא יודע אלא מאתו ית׳ ואם היה דבר תלוי בחקירה למה ישאל מהש"י יחקור וישיג על כן אמר דע"ה הדריכני באמתך לא יש באמתת השכל כי קלר יד השכל להשיג לפיכך אינמקני לאמת ענין התורה שהיא האם כי אם ע"י הנסים וזהו לדעתי אנכי ה׳ אלהיך רוצה לומר משגיח בך הפך הסברת בעלי המחקר והראיה אשר הולאתיך אם כן לא יהיה לך כו׳. כי האומות אשר ההשגחה הפרטית חסרה מהם אין לתמוה שיעבדו אלהי׳ אחרי׳. אבל אתה שאני בעצמי משגיח בך כאשר ראו עיניך למה תעבוד את האלעים והוא טעם על פני וזהו שאמר בתרוש ופן תשא עיניך כו׳ אשר חלק וגו׳ ואתכם לקח וכולי. וכבר באר תי זה בארוכה בס"ד במקומו ואין הפירוש הזה סותר מה שכתב בספר המלות הגדול אדרבה זה חזוק לדבריו ז"ל ומעמד הר סיני מנגן כפלא יולא מן הטבע לגמרי ועוד אדבר בו בפרק נפרד אם הש"י יגמור בעדי בס"ד אמר היום הזה ראינו ומלאנו יסודות התורה הפלמיים ג׳ חדוש העולם שהוא עיקר העיקרים נבואת משה רבינו ע"ה והנסים הם העדים על כן התחילה התורה בראשית שהוא העיקר הגדול שבו הכל תלוי ואין לשכל בו יד כלל וסיומה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגומר לכל האותת וכו׳ ואחרי שבעונותינו חרב בית קדשינו ותפארתנו ופסקו הנביאים העושים הניסים אשר מהם נתבאר כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל מלאו מקום המשחיתים הם אנשי החקירה להלעיג על האם ולהתהלל ולהתפאר בחקירתם כאו׳ אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו וכבר פי׳ במקומו בס"ד וה׳ אלהי ישראל הותיר לנו פליטה היא התפלה הנשמעת בכל מקום כנסים אשר היו

בארץ ישראל. ובזמן שבית המקדש קיים כי כאשר היו בעלי המדרגה הג׳ וכ"ש הד׳ לועקים אל ה׳ מיד היו נענים כרומר כי בי חשק וגו׳ אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו הרי פי׳ כי בכח ידיעת השמות קוראים אל ה׳ ויענם ויחללם ויכבדם ולא אמר הזכיר רק ידע כמו שכתב אחד מבעלי הקבלה הוא מה שפירש משה רבינו ע"ה בפסוק אשר נתפקרו בו והפכוהו ושמרתם ועשיתם דבר על המדרגה הג׳ כי היא וכו׳ וזה לראיה כי בגלות ידבר כי בארץ ישראל מה לנו עם האומות : אבל אמר אפילו שתגלו בעונותיכם מארלכם ויפסקו הנביאים והנסים עוד יש לכם תקוה מלד הקבלה שהיא בת התורה כי יאמרו רק עם חכם ונבון וגו׳ כי מי גוי גדול וגו׳ בכל קראנו ובכל זמן שהתפללנו ובכל ענין וכבר ידעת כי בעונותינו גם אכשורי דרי כי בימי חכמי המשנה ותלמוד היו עוסקים בדרך הג׳ הוא דקדוק המלות היו כמלאים בהם הסידים קוראים אל ה׳ והוא יענם וכאשר נתמעטה חכמת התלמוד ירדה מטה מטה. והתחילו אנשים ללאת מקבלתם ולהכנס בדרכי החקירה ונסעו אחור ארלה אל ארץ קדם גם הש"י הסתיר פניו מהם ופסקה הקבלה ותפארתה ואף על פי שנשארו מעט מן המדרגה השלישית בעלו במיעוטן וכאשר יקראו אל ה׳ ויענם יחשבו המלעיגים כי הוא דרך טבע אחרי שאין ראיה ונראית לחוש כמו שהיתה לבעלי המשנה והתלמוד מקדם מלאו המתפלספים מתורתנו להלעיג על אנשי הקבלה ונשארו האם והבת בלי עדים כלל והנה דומות לאשה לנועה וכשרה ובפה עמה וכעס בעלה עליה וקמו עליה עדי שקר ויפיח חמס לומר כי מעולם לא היה לה בעל ועידי הקדושין במדינת הים וכתובתה ביד בעלה והוא שותק והיא לועקת לבעלה מדוע אויב יחרפה וכי יחרף את חיקו ;בתג וזהו שאמר הנביא אותיתינו לא ראינו וכו׳ והם הנסים אשר הם עדות התורה ושמיעת התפלה שהוא עדות הדת הוא הפי׳ אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה ועד מה אלהים יחרף לר ינאץ אויב שמך לנלח פירוש כי כל מה שאמרתי לא נפל דבר. כל המזמור מיוסד על זה כי התחיל להתרעם למה שכחונו בגלותינו והזכיר חרבן בית קדשנו ותפארתנו ואמר שמו אותותם אותות. ר"ל אז הייבו כל אחד מהם להחזיק שקרו ועל זה לפק עוד הם מתחזקים באולתם ואנחנו אין לנו עדים להחזיק

# אור החיים

להחזיק האמת נמלא שם קדשך מחולל על כן התפלל בסוף על התפלה היא אשר נשארה לנו בגלותינו ואמר אל ישוב דך נכלם אף על פי שאנחנו דלים מידיעת שמותיך עשה למען שמך קומה אלהים ריבה ריבך חרפת אלמנתך היא התורה אל תשכח קול צורריך הם הרודפים אחרי החקירה ומביאים ראיה כי אין אלהים בכל הארץ ומעתה בטלו טענות בעלי ריבנו ממה שנמצא לרבינו משה שהלעיג על בעלי הקמיעין כי בדין הלעיגו כי כבר כתבתי בפסוק אל יתהלל חכם וגו' כי ידיעת השמות לא תועיל כי אם לחסידים לבדם ואותם אשר נמצאו בזמנו כבר בטל מהם החסידות והקדושה וכבר ראית מה שכתבתי בפסוק רק השמר לך והוא פי' רש"י ז"ל שאם לא תעשם אל אמתם תחשבו שוטים כן עשו אנשי החקירה חשבו לשוטים המתפארים בידיעת השמות והדין עמהם כי הם לא חשקו בשם ית' רק בתפארת הפעולה והכתוב התנה כי בי חשק וגו' והם שני ענינים יחד חשק בשם וידיעת שמו גם בזה נוכל לדון את הרב לכף זכות כי בראותו כי מטה ידינו בטענותינו מכל וכל ואין לנו שום עדות לא מצד נסי התורה והנביאים לא מצד הקבלה חושש לנפילת התורה לגמרי ושהפילוסופים יוכלו להרים קול שאונם עמד על דלתי החקירה וחגר חרבו כישמעאל ונלחם עם האפיקורסים יכפול האל שכרו לא נמצא בו חטא ואשמה רק בדבר חבוב החכמה בעיני תלמידיו תלמידי הרשעים שם רשעים ירקב ואולי כי לזמן אשר חיבר המורה בחר בו הש"י כמו שבחר בקרבו אליהו ז"ל בחוץ להשמיד נביאי הבעל אף על פי שאין הדבר נבחר מצד עצמו כי אולי בשמדות הגדולות אשר היו בימיו כמו שכתוב בספר הזכרונות ח"ו כבתה גחלתן של ישראל לולי בספר הזה המפרש ומעקר לגמרי סברת האומות כלם אם כן ראוי לסבול היזק מעט כדי לברוח מהיזק גדול אך עתה שאין אדם שישתבש בסברות הגשמות טוב לנו להחזיק האמת כי אף ע"פ שבתחילה צריך לקבל קצת הקדמות בקבלה לבד אחרי שמילא האדם בחדרי התורה ימלא למפרע האמת ברור מאד כמו שיעשה אדם כאשר יקבל שמות האותיות והנקודות כי כשיקרא כל התורה ידע כי אמת אמר לו רבו :

# הפרק השנים עשר

**פרק** התכללות יש לבעל דין לחלוק עלי ולומר מי אתה ומה חכמתך אשר דברת בדרוש גדול יתר שהכל תלוי בו הלא ידעת כי אתה בער וריק לגמרי מכל חכמה לא חכמת החקירה ולא חכמת התורה אין בך לא משנה ולא מקרא ולא דרך ארץ ואיך מלאך לבך להרים קול כנגד אשר חוט השערה שלהם עבה ממתניך הסבה הזאת עכבתני ימים רבים אך עתה שמלאתי משל להכלל בו עוררני השם ית' לדבר אברך את ה' אשר יעצני והוא כי אני דומה לתינוק טפש ולא חכים שהיה לו מלמד אמיתי חכם גדול ועולה לא נמצא בשפתיו יודע כל סודות התורה והוא קורא הפסוקים בטעמים כפי חכמת אלהים אשר בקרבו ופותר המלות פתרון מסכים לאותה חכמה והתינוק הטפש למד מפי המלמד ההוא קריאת הפסוקים ופתרונם לבד אין לו חלק כלל בחכמת מלמדו . והנה באו אנשים בכל חכמה חכמים ומביני מדע ואשר כח בהם בפלפולם העצום לטהר את הטמא ולטמא את הטהור והיו קוראים הפסוקי' כפי חכמתם וסברתם לא כפי החכמ' האמיתי אשר בלב החכ' האמיתי ויקר מקר' שקראו אותם הפסוקי' באזני התינוק כטפש והוא לעג להם ואמר אהה רבותי אתם טועים בקריאת הפסוקים ובפתרונם כן אלה החכמים בעיניהם לא בעיני התורה כאומר הנה בדבר השם מאסו וחכמת מה להם פירשו המקראות לפי סברותיהם ואני התינוק הטפש ידעתי בודאי כי הם טועים אע"פ שאין בי חכמה כלל על כיוצא בזה אמר כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ר"ל מחכמת אנשים ולא בינת אדם לי ולא למדתי חכמה אך ידעתי דעת קדושים ר"ל כי זהו קריאת הפסוקים וזהו פתרונם אשר קבלתי אף על פי שאני ריק לגמרי מכל ידיעה וחכמה ותבונה ודעת קדושים הוא"ו וצדיך הוא"ו ואחללה צוררי ריקם כמו שפירשתי במקומו בס"ד וראה המשל עצמו אשר אמרתי מי עלה שמים וכו' לומר כי קצר יד השכל להתבונן בדרושים האלהיי' . אין לנו בהם כי אם לקבל לבד ולסמוך על הנותן יתברך הוא שאמרת אלוה צרופה מגן הוא לכל החוסים בו הוא התינוק הטפש אשר אין לו שום חכמה ואמת אתו

בקריאת

בקריאת הפסוקים ובפתרונם. מגן הוא התלמד כי יאמ' כי בן שמע מהשם ית' עתה אומר שצדק נאמר דוד עליו השלום עדות ה' נאמנה מחכימת פתי וכבר פירשתיו בס"ד · והן התנצלותי באמת · ועוד כי הדרוש הגדול הזה אשר עליו חברתי אלה הפרקים כי לא התחלתי אני כי מעט יצאו אנשים בני בליעל מתחילתם מהדרי התורה מן האמונה והקבלה ונסוגו אחור אל הדרך הראשון צלחה רוח ה' עליהם על יתר הפליטה שומרי התורה הם השארית הנמצאה ויצאו לקראתם למלחמה ויתגרו בם כגון הרמב"ן והרשב"א ור' יונה ובעל ספר הישר ובעל ספר הכוזר זכר כלם לברכה והרב בן חסדאי ז"ל אשר גבה בשכלו על כל הפלסופים אשר בזמנו אפי' חכמי אדום וישמעאל וכ"ש חכמי ישראל וגדול לאלהיו היה כי קרא אל ה' וענהו במקהלות רבבות עמים רבים ונתקדש השם על ידו ורבים מגדולי המלכות נתיהדו בלבם ואהוב למלכו אניאביל מלך ספרד והגדול שבכל יועציו כי בלעדיו לא ירים המלך את ידו לעשות קטנה או גדולה וחבר ספר קראו אור השם ותכלית חכמתו בספר ההוא להגיע אל הדרוש הזה להודיע ולבאר כי המגדל' אשר בנו בני האדם לחשוב כי יש שלמות אחר זולת עשיית המצות שוא עמלו בוניו בו אך כל דבריו חכמה גדולה לא התעסק להביא כל כך ראיות הכתובי' לא כאשר עשיתי אני התינוק הטפש ולא חכים כי כל דברי אינם אלא לצעוק להם אתם טועים בקריאה ובפתרון והפכתם דברי אלהים חיים. גם בדור הזה קמו אנשים חכמים ונבונים במלכות ספרד ובמלכות פורטוגאל ובפרט בעיר הגדולה עיר ואם בישראל לא ראיתי כמוה בכל ישראל היא העיר הנקראת ליסבונאה שמה ישבו חסידים גדולים מחזיקים בתורה ובמצות ובפרט במצות הצדקה עושים צדקה בכל עת ממש כי אין יום ביום אשר לא יחזרו גבאי צדקה בשכונת היהודים ויהי להם לראש יושב בשבת תחכמוני זקן ונשא פנים הוא הראש הגדול מלא תורה כאחד מהאמוראים ר' יוסף חיון · ושמעתי מפיו ענין הדברים בעצמו אשר עליהם חברתי זה החבור מן הרעה הגדולה אשר נתפשטה באומתנו סברת הפלוסופים ואחד מגדולי העיר הנזכרת גדול מרבן שמו נודע ונתפרסם באיים מרוב חכמתו וגדולתו הרמה וגדולה במקום אחד והרוב למלכים

לצעק תמיד בחבוריו על אלה האנשים · גם אני למדתי קצת פרקים מפי' מהמורה אשר נתחכם בו מכל האדם אחרי שחובר וראינו אנו והחכמים אשר שמענו מפיו כי ההפרש אשר בין הזהב והנחשת הוא ההפרש אשר בין פירושו לשאר הפירושים אשר נעשו בו מה לתבן את הבר · ואחרי שהיה מפרש בכוונת הרב באר היטב היה אומ' זו כוונת רבינו משה לא כוונת משה רבינו · ואחתום חבור הזה בלשונו ה"ה מר"י מבראגא לוע"ש אשר כתב בספר יהושע על שמש בגבעון דום שומו שמים על זאת הנה בני אדום לא תשוער חכמתם חכמת חכמיה ובינת נבוניו תסתתר כי אין מספר ונולדו להם אנשים חכמים ונבונים הביאו עצה עשו פלילה בחכמת הדבר בחכמת הטבע האלהות חכמו מכל בני קדם ועם זה שלחו יד בתורת משה איש האלהים ועבודה עטרות להם עברו ובאו האם יש איש בהם שיספק בחדוש העולם או בדבר מהנפלאות היש בהם פוצה פה ומצפצף נגד פשוטי התורה עם כל הפלגת חקירותיהם בחכמות ועם היות שרשי דתם הבל המה מעשה תעתועים ויחפאו בני ישראל אשר לא כן על החדוש ועל הנבואה ועל ההשגחה עם נבל ולא חכם כפלו במהמורו' כל יקומו ויכתבו אותם על ספר למען ירוץ קורא בו הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובנו עלו מושיעים מהר אדום ותבונה מהר עשו ונתייסרו באמונותיהם עם היותם העם ההולכים בחשך לא ראו אור הנבוא' ולא שרה באנשיהם · ואנשים מבני ישראל עושים כוונות למלאכת השמים רבי אבנר הנרבוני אלבלג' רבי הנוקכראסא שם רשעים ירקב ורבים כהם בלא דעת כל אחד מתנשא לאמר אני אמלוך שגליתי פנים בתורה שלא כהלכה ומה לי עוד להביא שמותם על שפתי וספר כתב איש ריבי הרלב"ג ז"ל יעיד על הזאת רעה דעתו בחדוש העולם שקדם לו חומר בלתי שומר תמונתו ראה דבריו בנפש ובנבואה ובאותות ובמופתים אסור לשומעם כל שכן להאמין בהם עד כאן לשונו : ויתר דבריו אשר הפליג לדבר כנגדם על סברתם בשכל הפועל הלא הם כתובים על ספרו ודי לי בזה עתה כי כבר קדמוני אנשי חיל יראי אלהים ונחלקו לב' כתות יש מהם הביאו טענות כנגדם מן השכל כגון הרב ן' חסדאי וספר הישר ובעל הכוזר ויש מהם מהכתובים ויש שפער פיו כנגד הרב כמו הראב"ד להיות עשוק רצון

משפט כאיש אשר הכניס בביתו אורח והאכילהו והשקהו וראו פניו כי גנב כלי חמדתו ויחזק מחנו והוא מכחישו וזה מקללו תכלית הקללות. ויש בפסוקים מן התורה. אכן תכלית החבור להביא להם ראיות ממקום אשר באו כי שקר נחלו טברתם ויהפכו דברי אלהים חיים ומלך עולם:

# פרק השלשה עשר

להזהירך על עונות התורה. ואחרי אשר הזהרתיך מכאר לרה נכרי'היא פילוסופי'אריסטו עוד אחוב להזכירך שתזכור ותפקוד אשת נעוריך הכלה היפיפיה בת מלך אשר לקחת לך לאשה וקדשת אותה על הר סיני ונתחייבת באהבתה בכתובתה ובעונתה כשאמרת כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע וזה לשון ר' יונה ז"ל נחייב אדם לעסוק בתורה בכל יום שנ' והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' ושמרתם ואומר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם ואז"ל תלמוד תורה כנגד כלם ואמרו בספרי כשם ששכר ת"ת גדול מכל המצות כך ביטול תורה עונשו גדול מכל העבירות והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים הלומדים לשם שמים ויעזור בשכירות הרבנות שיעמדו בעיר ויהיו עוסקים בתורה על ידו ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בספרי כי זהו שאמר הכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה ללומדיה לא נא' אלא למחזיקי' בה שהם מחזיקים ידי התלמידים והרבנים וכשבני אדם פוסקים ממלאכתם ומתעסקים והולכים לבתיהם או יושבים בקרנות והם בטלים ומשיחים בדברים בטלים רעתם רבה וחטאתם כבדה מאוד לפי שהם מבזים את התורה שאם אלו היו מאמינים שאין תכלית למתן שכרה למה לא ישיבו רגליהם לבית הספר ללמוד הלכות או לקרות מקרא או סדר תפלות והלא האדם זריז ואץ ברגלים למלאכתו ולעסקיו ויודע כי הכל הבל ואיך ישכח חיי העולם הבא ולא יתן חלק ביום מן הימים או שעה מן השעות לשם יתברך ואף כי בשעה שהוא בטל ממלאכתו ובל יאמר בלבבו עת לעשות לה' ולקרות בתורה ולהתבונן לדקות הש"י אשם הוא אשום אשם לה' ואז"ל כי זה שכתוב בתורה כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר אמר על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהוא בוזה דברי השם עכ"ל. ודע כי זהו הפתח הגדול מג' פתחים שיש לגהינם הפתח הראשון פתח המינות והם האומרים עזב ה' את הארץ אשר עליהם נאמר כל באיה לא ישובון. הפתח הב' פתח התאוות גלוי עריות ומאכלות אסורות ויתר העבירות כי אף על פי שהם מאמינים בה' ותקפם ילרם לעבור על העבירות. הפתח הג' ביטול תורה וקראתיו הפתח הגדול יען כי מן הכת הראשון יש מעט ומן הכת השני יותר ומזה הכת הג' יותר ויותר. ויען כי אינם חושבים זה לחטא כי החוטא בעבירות נפשו מרה לו וכן בשאר העבירות ורובם חוזרים בתשובה לעת הזקנה אכן המתרחקים מעל הש"י ותורתו כאשר מזקינים מתבטלים יותר כי תש כחם כאומרם ז"ל זקני התורה כל זמן שמזקינים חכמתם מתיישבת בהם שנאמר בישישים חכמה אבל זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים מטפשין כי אם לא התעסקו בתורה בבחרותם בהיות כחם עליהם איך יתעסקו בתשות כחם על כן קראתיו הפתח הגדול כי רבים חללים הפילה. וכתב רבי' יונה ז"ל רבים חושבים כי לא תאבד הנפש בהמנעה מהטוב וחשך מן היושר וכו' ובעבור המחשבה הזאת אשר היא בלב ההמון כי אחרי שהם מאמינים בה' ועושים המצות ונזהרים מן העבירות אינם חוששים לביטול התורה קראתיו השער הגדול אה"ל כי דבר ה' בזה זה מי שיכול לעסוק בתורה ואינו עוסק ואתה רואה את העונש הגדול. ח"ו הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה ועוד ע"ה הזהירנו לבלתי הכנס משום שער מן השערים האלה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים אלו הם המינים ולא תטה אזנך לדברי המפרשים כי החטאים קשים מן הרשעים כי אתה ידעת כי דתן ואבירם היו יותר פושעים מן ר"ן איש ואלו נקראו רשעים ואלה חטאים וכתיב יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. ולכן אמר בעצת כי הם ההולכים בשרירות לבם כלשון הכתוב בשורש פורה ראש ולענה כי בשרירות לבי אלך והוא אשר התחזק בלבו המינות וגמר אומר כי אין אלהים ולפיכך הוא משלח עצמו אל העבירות

לא

לא כן החכמים כי נפשם מרה עליהם על שתקפם ילדם אבל אז"ל על פסוק כל באיה לא ישובון נאמר על אפיקורסות כי גם הזונות אם נדבקו בעליון בו דומה לאפיקורסות ע"כ אמר נעי' ומירו' כשהזהיר על הפתח השני ובדרך חטאים לא עמד לא אמר לא הלך כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא אך אמר לא עמד שלא נתעכב בדרכם אלא עשה תשובה: ועל הפתח השלישי אמר ובמושב לצים לא ישב והם יושבי קרנות המתבטלים מתלמוד תורה בעת הפנאי. ואל יהרהר לבך על הפירוש הזה להשיב מדברי חכמים ז"ל שאמרו וכי מאחר שלא הלך מהיכן עמד ומאחר שלא עמד מהיכן ישב אלא לומר לך אם הלך סופו ללוץ ואם לץ עליו הכתוב אומר ונשאת לבדך תשא. ונתחזק בעבור זה בפירוש המפרשים שחטאים קלים מרשעים וכמו שכתב רבי אברהם אבן עזרא. אם כן הלצים קשים מחטאים. ורבי מאיר אמר להפך עד כאן. לדעתי אין דעת רבותינו ז"ל כי הלצים קשים מחטאים והחטאים קשים מהרשעים כי כבר הכרחתי להפך. אמת כי הנכנסים בשער הלצים הם רבים מהנכנסים בשער החטאים והנכנסים בשער החטאים רבים מהנכנסים בשער הרשעים. אך הרשעים עצמם קשים מהחטאים והחטאים קשים מהלצים ודוד לא הוצרך להזהיר שלא יהיה האדם רשע וחוטא ולץ כי פשוט הוא. אך רבותא אשמועינן כי לא ילך האדם בעצת הרשעים זה כי הרשעי' אנשים חכמים גורו בלב' כי אין אלהים והם ערומים מכסים רעתם אך עצתם לאנשים תמיד להתעסק בדרכי העולם עושר ונכסים כי הוא חלקם בוודאי. כי העולם האמיתי או כופרים בו או הם מסופקים על כן ירדפו אחרי הודאי ויניחו הספק. על כן הזהירנו דוד המלך ע"ה שלא נלך בעצת'. והנה הסכמתי עם פי' המפרשים הלכה כוותיהו ולא [illegible] על כן אז"ל כי אם התיר אדם עצמו לעשות עיקר מן העולם לשים כל חפצו לאסוף ממון יביאהו שהרגל הזה לחטוא גם בעבירות הגזל והאונאה ובג"ע למלאות חפצו וכאשר יורגל גם בזה יפרוק עול התורה מעליו ויהיה מהלצים עצמם ובדרך אשר בא בה ישוב כי יהיה מכת החטאים עצמם הולך בדרכם וגם מהרשעים עצמם לא הולך בעצתם. זהו הנ"ל בפירוש הפסוק מסכים לדעת יודעי האמת לא כאשר משה הקמחי שפירש הפסוק

לפי הפשט ואח"כ הביא דעת רז"ל כאלו הוא חולק על הפשט. ולא כמו שעשה רבי משה הכהן שחשב שחלק עליהם ולא כהחכם רבי אברהם שפירש דבריהם ללדדים אמר ומלת חטאים קשה ובעבור זה הזכיר דרך הוא הרגיל ללכת בה ומלת ישב בקשה מתנה וככה דעת הקדמונים ואם תאמר כי דעתו כדעתי איננו יודע למה נכתב להוציא מלת רשעים מפשטה ואמר אחרי כן כי אם בתורת ה' חפצו הלהיב הלבבות באמרו שיהא תורת ה' ראוי שיהיה החפץ הגדול בזה תקוע בלבבו יותר מכל שאר החפצים כי אדם שיש לו כיס מלא כסף וכיס מלא זהב וכיס מלא אבנים טובות ומרגליות כל חפצו וכל לבו בזה האחרון וכן אמרו רז"ל וכל חפציך לא ישוו בה אלו אבנים טובות ומרגליות דכתיב טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף ויש לשאול שהיה די שיאמר טוב תורתך מאי לי ומהו פיך אבל אמר כי שאר החפצים אבנים טובות ומרגליות ישארו ליורשיו אבל חפץ התורה יהיה לו ולבניו והמשיל משל להראות מעלת החפץ הזה על שאר החפצים כי ידוע כי כפי מעלת הנותן תהיה מתנתו ואלפי זהב וכסף על יד שלוחיו והתורה מאתו ובידו כי ה' יתן חכמה וגו' אם כן גילה ב' טעמים לכהור החפץ הזה על שאר החפצים כי הוא לעצמנו אבל שאר החפצים לאחרים והוא גדול ונכלל על כן הלהיב נפשותינו באמרו בתורת השם חפצו וזהו כנגד ההולכים בעצת הרשעים והם השמים עיקר עסקם בהבלי העולם הזה כמו שראיתי בעיני כמה פרנסים בארץ הזאת אשר נתן להם ה' עושר ונכסים וכבוד ויש להם יכולת לעסוק בתורה שעה ביום ואינם עושים כן יתחלפו להם ספרי לחכות בספרי התורה ויסתפקו במה שלמדו מנעוריהם או שנלמדים תורה בניהם הקטנים וכאשר יכנסו לכלל מלוה יתבטלו יחד אבות ובנים ועליהם צעק הנביא את מי יורה דעה וגו'. ואחתום הפרק הזה בצוואתו של הרב הקדוש ר' יונה ז"ל על כן חייב כל אדם לתקן בביתו מקום וישים שם הלכות או מקרא או תלים או סדור תפלות וכאשר יפנה מעסקיו ומדי עברו יסור שמה לשנות או לקרות וגם בתקנה הזאת ישליא עלה על נפשו להשי' נפשו מני שחת ויחשוב על קצו ויבין לאחריתו: כמו שאז"ל הסתכל בג' דברים וגו':

להזהיר

# הפרק הארבעה עשר

להזהיר על שאר התור' וכסותה. כמו שנתחייבנו מן התורה לאש' הגופני' בשאר' וכסו' כך נתחייבנו בכתובת אילת אהבים על שארה ומה שאר התורה לזון ולפרנס כל דבריה וכתב ר' יונה ז"ל בסוף לוואתו על עונתה גם יכין לבו בעת קוראו דברי הספר וראה כי היה מקיים את כל תוקף דברי הספר ישמח ויגיל לבו והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה ואמרז"ל ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה וכבר כתבתי בפרק הב' בס"ד כי כל מה שתתגדל חכמת האדם יתחייב יותר בעשיית המצות והעיקר הגדול יתד שהכל תלוי בו כוונת האדם בתחלת למודו שתהיה זכה וברה לעשות רצון קונו לבד כי לכך נברא ובזה תתקיים חכמתו ויהיו שרשיו מרובים מענפיו כי כחותיו יבקשו החכמה בטבע כמו שהארץ תבקש בטבע המטר מהשמים כאומרו ויענה את השמים והם יענו את הארץ וזהו טעם ברוך מרחם על הארץ. והחכמה ההוא הוא עלמה שרשים אחרי שאינו מבקש אותה לעלמה כי אם בעבור המעשה אך המבקש החכמה לעצמו ולהתפאר בה החכמה ההיא כלה ענפים וכבר פשעה ועשה שלא יוכלו שרשי המצות להציל האילן מן הנפילה וכתב הקדוש רבינו יונה ז"ל כי מעת אשר יכוין האדם בתחלת למודו לעשות ככל דברי הספר קנה בנפשו זכות ושכר על המצות ועל המוסרים ואשריו כי הלדיק את נפשו בשעה קלה וכן אמרו ז"ל וילכו ויעשו וכי מיד עשו והלא לא עשו עד י"ד לחדש אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עלי' הכתוב כאלו עשאו ואמרו באבות דר' נתן כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע ביאור הדבר כי כאשר קבל על נפשו בלב שלם לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט ישכורו מן היום הזה שכר על כל המצות אשר שמעה אזנו עד כה. ולדק לבש וקנה זכות על הנגלות אלין ועל הנסתרות מעיניו ונמצא האיש הזה מעשיו מרובים מחכמתו כי עדיין לא ידע ולא עשה והנה שכרו לפניו וזהו נעשה ונשמע שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה ובענין אחר לא יתכן שיהיה האדם מעשיו מרובים ממה שהוא יודע עכ"ל ואני מוסיף מעט כי העבד הזה אשר יאמר לו אדוניו תרלה לעשות מה שאלוך והוא רולה לשמוע תחילה אין כוונתו שלמה אך האומר ואעשה עכ"פ. זהו העבד השלם. וכן אמרו ישראל. וכבר הארכתי וכתבתי פירוש אחר בסוף פרק י' ואוזן מלין תבחן. הכלל המעלה שאר התורה הוא המשייה לשמה. אמנם הכסות הם המדות המשובחות המכבדות את התורה ואת בעליה כמו שהיה קורא אחד מבעלי התלמוד למלבושים כאים מכבדי וכן אחז"ל וכבדתו בכסות נקייה ואז"ל יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ ארז"ל בזמן שאדם קורא ושונה ודבורו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו נאה מה הבריות אומרות ראיתם פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו אוי להם לבריות שלא למדו תורה עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר ולא תתמה למה פירשתי אלה החיובים להפך ממה שזכרה התורה שארה כו' כי הסדר הנזכר בכתוב ראוי לאשה הגופנית אמנם לאשה השכלית יתחייב הסדר כאשר הזכרתי. וככה הזכיר רבי פנחס בן יאיר כשזכר העשרה מדרגות תורה מביאה לידי מעשה מעשה מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי טהר' טהר' מביא' לידי קדושה קדוש' מביא' לידי פרישות פרישות מביאה לידי ענוה ענוה לידי חסידות חסידות לידי רוח הקדש שנאמר אז דברת בחזון לחסידך ופליגא דר' יהושע ב"ל דאמר ר"י ב"ל ענוה גדולה מכלן שנאמר רוח ה' אלהים עלי יען משח אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים מלמד שענוה גדולה מכולן הרי הזכיר ענוה תחילה והוא עסק התורה ואחריה השאר הוא המעשה וסמך לו הזריזות הוא שלמות מלאכ' שעשה בדקדוק ובשמחה ואח"כ הזהירות היות האדם זהיר שלא לחטוא בלא תעשה ואף על פי שהיה ראוי להיותו קודם כמ"ש דוד עליו השלום אשרי האיש אשר לא הלך כונתו לומר כי כשהאדם זוכה בתורה ובמצות ה' יקשה בעיניו לטנף עלמו ונפשו לאבד זכותו בשביל הנאת הגוף על כן אמו' כי הזריזו' מביאה לידי זהירו' אח"כ הכס' והוא הנקיו' והטהר' והפרישה המדות התשובות אשר בהם יתפאר היולך בילוריו:

# הפרק החמשה עשר

על מצות פריה ורביה וצער גדול בנים הוא התלמוד הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת להציל מחלקת לשון נכריה לקבוע עתים לתורה היא הכלה יפיפיה בת מלך מלכו של עולם להדרו ולהתפאר בפארה כסותה ויאחז צדיק דרכו וטהר ידים יוסיף אומץ במצות פריה ורביה וצער גידול בנים היא גירסא דינקותא לדעת ביאור מצות אלהינו על פה כי היא המעלה הנפלאה ובתנאי שיהיה עיקר כוונתך על המעשה כי היא העיקר הגדול עיקר העיקרים כמו שהודעתיך פעמים שלש. וכן כתב מאור המפרשים על השמר לך וכו' שאם תשכח ולא תעשם על אמתתם מתוך שכחה תחשבו שוטים הרי ביאר כי תכלית הידיעה והזכירה המעשה. ועתה בני שמע בקולי והוי זהיר בב' דברים המקיימים את התלמוד הא' שתשמע דברי מלמדך או דברי הספר בלי תוספת ומגרעת הב' שתחזור להבין אותה מעצמך כל הדברים כאלו אין לך מלמד השלישי שתתפלל לאלהיך ידריכך באמתו אמרו ז"ל מה יעשה אדם ויתחכם ירבה בישיבה אמרו לי' והלא הרבה עשו כן ולא הועילו אמר לם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. והתפלה הואת תצטרך מיראתו פן יטעה. הד' שיטרח אחריה בכל כחו. הה' שישים כל חשקו וכל חפצו בה כי היא מחמדו של עולם ואלו דברים יורה עליהם השכל כי כלם עצמיים להשגה ורז"ל אמרו בתלמוד בשמיעת האזן וכו' היא הראשונה בעריכת שפתים בכוונה הלב שכלות הלב היא הב' ואז"ל כי חיים הם למוצאיהם נפה ובחון טעם דבריהם כי ראוי להקשות איך הזכיר לשון מציאה בתורה אשר גדרן הדבר אשר ימצא בלי טורח ועמל והתורה לא תמצא אלא במי שממיט עצמו עליה ויגיעו אחויה בכל כחו על כן פירשו כי זה נאמר במי שכבר למד אותה ומשתדל להעמידה בגרסא וזהו למוצאיהם בפה כי אז ימצא אותה שאם לא עשה כן תאבד ממנו לגמרי ואמר עוד ברייתא אשכחתיה להוא תלמידא דקוה גריס בלחש א"ל והכתיב ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אבריך שמורה ואם לאו אינה שמורה. באימה ביראה בענוה. התנאי הג' והיא התפלה כי מיראתו פן יטעה יתפלל אל הש"י ובענוה שלא יגיס לבו בהוראה

בשמחה. התנאי הד' בשימוש חכמים בדקדוק חברים בפלפול התלמידים. התנאי הה' טעם אומרו בחברים דקדוק. בתלמידים פלפול. פירוש החברים לזכות שכלם לא יצטרכו לפלפול רב כי ירגישו מיד בדברים המוטעים אבל הם מדקדקים קלות דקדוקים עצמיים ואין כן בתלמידים כי בחדודם רואים דרכים שונים בהלכה ואין ברירתם כ"כ חזקה ולכן יצטרכו לפלפל כדי לברר הצודק מהבלתי צודק מן הכתובים בני אם תקח אמרי ומצותי תצפון אתך: להקשיב לחכמ' אזנך תטה לבך לתבונ' כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך אם תבקשנה ככסף כו'. אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא הזהירנו תחלה על המקרא שיהיה יסוד לתורה שבעל פה ולזה אמר להקשיב לחכמה אזנך הוא התנאי הא' שמיעת האזן תטה לבך לתבונה היא ההתבוננות שיבין מעצמו הוא אחרי שישמע מרבו ולפי דעתי שפירשנו תטה אינה לנכח הזכר רק לנקבה הנסתרת והיא החכמה שאם יכוון את שמועותיו החכמה עצמה תטה את הלב לתבונה שאפילו לא יהיה מפולפל בטבעו החכמה עצמה תביאהו לפלפל וזה שאמרו תטה רצה לומר לשון הטייה. כי אם לבינה הוא התנאי הג' התפלה והוא כלשון קולי אל אלהים אקרא והטעם כי אם רצה להודיע כי פתח השלימות היא שמיעת האזן כאומרו לג ממי שומע לי שמעו ותחי נפשכם. כי אם יחשוב בכוונה גדולה לעשות רצון יוצרו תכשיר אותה הכוונה את לבו באופן שכשיצטרף עם הכוונה היא הקריאה שהוא התנאי הג' ויחוברו התנאים האחרונים הטורח הנפלא עם השמיעה אז תבין יראת ה' היא הדבר אשר דברתי למעלה כי אחרי התמיד האדם זמן רב בעשיית המצות ובידיעת תלמודם יעלו על לבו ב' ענינים. האחד והוא העיקר אהבת השם יתברך ויראתו וכו' עד ואלה השני עמודים יכינו את נפשנו לפרש את אמיתות התורה ושרשיה וסודותיה וכו' עד היותו מכני עליונה: מסכים עם מה שאמרו אנשי כנסת הגדולה ותן בלבנו וכולי ועל זה אמר אז תבין יראת ה' עשיית המצות בדקדוק ובהשכל אלהי הוא אומר השכל ודעת אלהים תמצא וידוע אותי עשית המצות מאהבה ודוד המלך עליו השלום באותו המזמור

הנפלא

הנפלא כיון בשלשה האותיות הראשונות לכל דבר בזה הדרוש האות הראשונה אות הא' כלה מיוסדת על מעלת המצות אשרי תמימי דרך והם המאמינים בתמימות בלי חקירה אבל זה דוקא ההולכים בתורת ה' כאומר כל אמרת אלוה צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. וכבר פי' בס"ד ואמר כי במדרגה הזאת אפילו אותם שלא פעלו עולה בהיות לאל ידם לעשותה גם הם מאושרים אבל בתנאי שתהיה השמירה מעולה מאד אתה צוית וכולי והרי אתה רואה כי האות הזה אין בה דבר אחר כי אם שלימות המעשה בלבד. והאות השני כלה על המדרגה השנית והיא ידיעת תלמודה במה יזכה נער את ארחו וכו' אמר כי אין מעלה יותר גדולה לנער מלשמור וכו' והיא גרסא דינקותא וכל האות הנה מדברת כי אם במדרגת הלימוד והאות הג' כלה על המדרג' השלישי' בידיעת סודות התורה גל עיני וגו' כא מרו והאר עינינו במצותיך וגומר. גל מעלי חרפה ובוז וגומר. כי העוסק והיינו נותן טעם מחורף ומגודף מהרואים כאומרו גם ישבו שרים בי נדברו. וכבר כתבתי למעלה כי אחרי הידיעה הזאת תשתפך הנפש בטבע אל חיק יולדה ותכירהו לעמוד לפניו בהכנעה ובשפלות רב כעיני שפחה אל יד גבירתה כי ערך הזהב אל הכסף ערך מעשה המצות והתלמוד אל מי שחסרה ממנו ידיעת תלמוד המצות וערך המרגליות אל הזהב ערך היודע סודותם אל ערך היודע תלמודם ואלה ואלה יסודותם ומעלת המעשה הגדול אל הש"י אשר היא ההגה השנית בחינת הבורא והיא תפארת היוצר מיצוריו וזה המעלה האחרונה אשר אמרו עליה חפצך וחפצי לא ישוו בה היא אשר רמז אליה והדעך למצא חן בעיניך ועל זה הזהיר דע"ה לשלמה בנו דע את אלהי אביך ועבדהו: מי יעצור כח לעצור במילין ואם חרב חדה נתונה על צוארו של אדם או יוליכוהו על הגחלים בהעתיק דברי תורתנו אשר לא נתנה לכל גוי לדברי חלומות והבלים הבטלים הספור בריבוי המשלים הוליאו לעז על אמת העולם והרבו המכשולים לא מראש בסתר ידברו רק בפרסום ואין מכלים יתחילו בשבח ויסיימו בגנות למשוך לב השומעים עד שנהפך למינות ולשתות בצמא את דבריהם כאלו הוא יין הנמכר בחנות בוחרים להיות בתיהם גלמוד מהיותם עוסקים בספרי התלמוד ואם איש מהם יקרב לספרי דבי רב דומה למי שעקצו עקרב וללמוד בספר השמע כנשר לאכול חש ואם ירחיקו ממנו ספר החוש והמוחש דומה למי שהכישו נחש על כן רבו הנזקין וחורשי האמונה נתקין. בהלביש התורה קרעים ולא יאמינו בשינוי הטבעים. בטוב כי נשמע באזנינו מגלה פנים בתורה מליצים כל היגוריס בחימר ולורה ועל המופתים שמענו דבור שרה ומן הקול הנשמע בסיני יצא קול הברה אשר השומע ישהירו פניו כשולי קדרה האנשים האלה קשים כאלעזר בן פוערה לא שמו אל לבם כי אחריתם תהיה מרה אין די ביסורין למרק ומיתה לא תוכל כפרה ואם יטביעו כבוץ רגלי אף על עקבי נחש כרוך הדברים אשר הם בפי התלמוד ערוך אגיד בספורי קצר בלי ארוך יהי מכירו ברוך:

**פרק א** ידוע ומפורסם לחכמים כי מיני החכמות שנים האחד חכמת הטבע והיא אשר יחשבוה מעשה בראשית והשני חכמת האלוהית והיא אשר יחשבוה חכמת מעשה מרכבה. ויש ע"ד חכמה שלישית שהיא כהכנה לאלו השתים ונקראת חכמה לימודיות מפני שהיא מרגלת את השכל ומלמדת אותו להשיג האמיתיות ויש לחכמה הזאת מדרגות כגון מספר התכונה תשבורת ומהם שהן מדרגות לחכמת הטבע ומהם שהן מדרגות לחכמת האלהית ואע"פ שהן מדרגות לשני החכמות יש לכל אחד תכלית מכוונת לעצמה. המשל בזה כי מלאכת הרפואה תכליתה המכוון שני חלקים שמירת הבריאות והסרת החולי וכמו שיקרא רופא מסיר החולי כי יהיה רופא שומר הבריאות שנא' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך: ויש תועלת ליראי שמים באלה החכמות כי בם ישער ליור המציאות וידע וישכיל נפלאות השי"ת עד שיגיע לשני החכמות העליונות שהן מעשה בראשית ומרכבה ומתוך כך ידע ויכיר מי שאמר והיה העולם:

**פרק ב** אין ספק כי החכמות היו ידועות לכלם לחכמי תורתנו והעד רבי יוחנן בן זכאי שהיה קטן מאותם פ' תלמידים שהיו לו להלל ואמרו עליו שלא הניח מקרא ומשנה הלכות ואגדות דבר גדול ודבר קטן והיו בקיאים בחכמת המחקר. כמו שהעידה איפרא הורמיז אמיה דשבור מלכא ואמרה יהודאי בתוונא דלבא ידעי. וכהיא דר' שמעאל ששאלו לו תלמידיו כמה אברים יש באדם ואמר להם רמ"ח בדקו ומצאו רנ"ב אמר להם שמא באשה בדקתם

בדקתם שיש שני לירים ושני דלתות וכן נראה חכמה סוגיות ועמדו על החקירה בכל המינים לכמה הם יולדים וכנגדם באילן לכמה מוציאים פירות ועמדו על אמתת הדבר מה שלא נמצא כן בכל ספרי המחקר אשר אתנו היום :

**פרק ג** ידוע כי החכמות ההם היו להם מקובלות מן האבות ומן הנביאים וכיון שכן בוטחים אנו שלא היה בלימוד ההוא דבר סותר פנות התורה ויציא' מעיקרי הדת ואף על פי כן אמרו אין דורשין במעשה מרכבה ביחיד . ולא במעשה בראשית בשנים אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו . ועוד אמרו אין מוסרין סתרי תורה אלא לאב בית דין והוא שלבו דואג בקרבו וזהו שאמרו בענין לימוד שם בן ארבעים ושתים אותיות שהיא למוד ידוע מן החכמה האלהית לפי פי' הרמב"ם זכרונו לברכה וכלל האותיו' ההם הוראה וסמך על הלימוד ההוא והזהירו רז"ל שלא ללמדו אלא ליחידים ולצנועים וכשרים ויהא צנוע ועומד בחצי ימיו וכתב המורה כי אין ראוי לאדם לטייל בפרדס עד שימלא כריסו לחם ובשר והלא מן הד' שנכנסו לפרדס אין גם אחד שנכנס בשלום ויצא בשלום זולתי רבי עקיבא ואף הוא בקשו מלאכי השרת לדוחפו . ומה יעשו תרבות אנשים חטאים השועלים אשר לא טעמו טעם בשר ולא הריחו ריח יראת שמים רק לחמו לחם רשע התאוות ויין חמס הגאוה שתו עד לשכרה יאבדו מתחות שמיא ואל תהי להם תקוה :

**פרק ד** אלו הד' שזכרנו גדולי עולם היו ע"מ שאני תלמיד אין אומרים עליו כבן עזאי או כבן זומא ואחד מהם אמר כל חכמי ישראל בעיני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואולי נענשו לפי שלא הגיעו לכלל השנים הצריכים חכמה הזאת כי ברוב שנים יגיעו לחבילות המצות המצילות בעליהן מן המהמורות מצד מציאת החן בעיני הש"י ור"א בתידא ר"א אף על גב דקרא עליה רב טובא דחכימא והיה מתקרי מרי דארעא דישראל אף על פי כן כיון שלא הגיע לכלל שנים היה ירא בנפשו שלא תארע לו כמו שאירע לבן עזאי ולההוא ינוקא דהוה דריש בחשמל וגם כאמר א"ל ר' יוחנן לר"א תא אגמרך מעשה מרכבה א"ל אכתי לא קשאי :

**פרק ה** מעתה יש לנו לדרוש כמה קלים וחמורי' שאין עליהם תשובה ומה החכמה שהיא לקוחה מספרי חכמי ישראל ומפי הגדולים הדומים למלאך השם לבאות ולהוסיף בשמירה שלא יהרוס ליכנס בתחילתם זולתי האדם השלם בתורה ובקריאת השם לצנוע ועומד בחצי ימיו כ"ש וכ"ש כשבאנו לרדות הדבש מעדת הדבורים ולהוציא אבני שהם מראשי הפתנים ולעשות הצרי מבשר האפעה שיש לנו ליזהר מנשיכתן ולברוח מעקיצתן אוי לנו מלחישתן:

**פרק ו** בעונותינו שרבו מיום שגלינו מארצנו אבד חכמת חכמינו באבדן ספרינו המחוברין בענין הסתרים שהם כבשונו של עולם ומעט מזער מן הדברים אשר הם כהררים בשערה תלויין נעתקו מהם בספרי האומות ויתערבו בגוים והם קצת ספרי המחקר שחברו חכמי יון אם נמצא בהם מעט מן הדבש שאמר שלמה עליו השלום דבש מצאת אכול דייך ומהם נקח המופת הגמור במציאות הש"י ואחדותו והרחקת הגשמות זהו הדבש והצרי והטוב הצפון בספרים ההם אבל מה נעשה ואיך נקרב עליהם כחבית של דבש ודרקון כרוך עליהם :

**פרק ז** ארסטו ראש לפלוסופי יון היה ואב לכלם ולא האמין בהשגחה והיא אמונ' הכופרים האומרים עזב ה' את הארץ ועוד האמין כי העולם קדמון לא יצוייר לו תחלה ואמר כי המציאות כלו ממלאך וגלגל וכוכב ואדם ובעל חי וצומח ודומם כלם מסודרים בסידרי הטבעי מהסבה האחד כן היו בלי ראשית ויהיו בלי תכלית לא ישתנו ולא יפסדו ולדעתו בטלו כל המופתים ובטול כל התורה אשר לא ישאר לה שורש וענף :

**פרק ח** הרב המורה צדק העמיק בספריהם ונלחם בגוים ההם קנא לאלהיו וחגר חרבו כישמעאל לידע ולהודיע כי יש אלהים בישראל וצלח' עליו רוח השם על דלתי ראיותיהם לשקוד וטרף זרוע אף קדקד וכת' בספרו הנכבד כי ארסטו לא הטעה את עצמו למצו' מופ' חותך על קדמות העול' כי זה דבר בלתי אפשר כי מנין השאל' אצלו הוא מעמ' השכל וכאשר ראה ארסטו כי היה הענין אצלו מסופק ע"ד החקירה עמד והחזיק בסכלתו והביא ראיות על אמונתו אך לא על דרך המופת כי הוא דבר בלתי נמצא :

**פרק ט** בכמה מקומות הזהירנו הרב ז"ל ממפרשי ארסטו הטועים וחושבים כי יש מופת על הקדמות שלא לעיין בספריהם כדי שלא

שלא

שלא נכשל בדבריהם והנה אמת הי' רוב ספרי הטבע אשר אתנו היום הם חבור ן' רשד שקלר ספרי ארסטו ועשה מהם ביאור ואני ראיתי בספר הביאור שעשה מספר השמים והעולם שהניח בה כמה מופתים חזקים לפי דעתו על הגרם השמימיי' שהוא הוה ולא נפסד והיוצא מדבריו כי הם ראיות גמורות ומופת חותך על הקדמות :

**פרק י** מעתה היהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונה כיאכל הבוסר ושיניו לא תקהנה ואם הרגילו נפשם בספרי ההכמות אשר בכפשות תלודנה כתאום כעו מעגלות' ולא נודע כי באו אל קרבנה והמביאים ראיה מן הרב מורה לדק אשר אין וחקר בספרי המינים והוא ילד בשנים מדודהן נמטי להון כי הרב ז"ל כבר מלא כרס' חתרא עתיקא ובשרא שמינא שתה מן הבריכה העליונה והשלים פי' שתה סדרי משנה והוא בן עשרים ושמונה שנים ומי כמוהו מורה משקה והרוה נפש כתהום לדיק מושל ביראת אלהים מימיו נאמנים ולחמו שמינה ויהיו ידיו אמונה ע"כ אין לסור ממלותו ואין לפקפק בגזרתו :

**פרק יא** ראיתי להכם רד"ק ז"ל שהלך בפרדס רבינו הגדול וכתב בפירוש פסוק ראשית חכמה יראת ה' ז"ל ואם ילמוד אדם חכמת הפילוסופים תחלה ויבהל רוחו ויעיז מלאו להכחיש המופתים הגדולים הנפלאים בכתבי הקדש לפיכך צריך להקדים לימוד התורה שהיא יראת ה' וישים בלבו להאמין כל הכתוב בה חדוש העולם ושינוי הטבע באותות ובמופתים כאשר יתבונן האדם בתורה ימלא בה דרכי החכמה כמו שכתוב כי ה.א חכמתכם ובינתכם וכו' כי אין כ"ל התורה והמלוה שהן בגיות ע"ד השכל כי גם החוקים אשר נאמר עליהם שאין להם טעם כן נראה לרוב בני אדם אלל החכם המתבונן בהם ימלא טעמם ברור אחר התבונן החכם המבין בדברי התורה וישימה יסוד לחכמה וישתדל בלבו לקרב הרחוקים אל הדעת וילמוד החכמה אחרי כן לא ישתבש דעתו בלימוד ההכמה לפיכך אמר ראשית חכמה יראת ה' :

**פרק יב** באמת ובבירור בקושי גדול התירו ובהכרח גדול אפילו לשבח המאמרים שלהם אע"פ שאין בהם דבר רע כלל כההיא דאמרינן בפרק לפני אידיהם שמא דבר אפיקורסות בא לידך והנאך ונתפסת עליו לאפיקורסות א"ל רבי עקיבא הזכרתני פעם אחד הייתי מהלך בשוק עליון של ליפורי בא אדם אחד א"ל כתוב בתירתכם לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו' מהו לעשות ממנו בית הכסא לכ"ג ולא אמרתי לו כלום אמר לי כך למדני כו' כי מאתנן זונה קבצה ועד זונה ישובו ממקו' הטינופת באו ועד מקום הטנופת ישובו והנאני הדבר ועליו נתפסתי לאפיקורסות ובאמת אע"פ שלא יהיה הדין כך אין בזה דבר אפיקורסות וכ"ש שהדין כך הוא ואי משום קרא דלאו מההוא קרא נפקא לן הרי מלינו בדברי רז"ל כמה פסוקים רחוקים מן הענין באים על דרך אסמכתות ואעפ"כ נענש ואו"ל בספרי ודברת בם עשה אותם עיקר ואל תעשם טפלה שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם שלא תערב בהם דברים אחרים שמא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמוד חכמת אריסטו תלמוד לומר בם ולא ליפטור מתוכם : גליון וזו היא כוונת מ"ש תנא דמסכת אבות וסיב ובלה בה ומינה לא תזוז כלומר שלא תאמר למדתי בדת וכולי שאין מותר ללמוד חכמות אריסטו אלא במקום שאסור להרהר בדתינו כגון בבית המרחץ או בב"ת הכסא וגרסינן במנחות פרק ב' הלחם שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל אני שלמדתי את כל התורה מהו שאלמיד חכמת יוונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו' לא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולאותם ש"ם קרובים למלכות לבד התירו ללמוד חכמת יונות כדאמר ין של בית ר"ג התירו ללמוד חכמת יונית מפני שהם קרובים למלכות :

**פרק יג** מעתה אין ללמוד מספריהם ולא לשמוע חכמה מפיהם ואפילו אומרים אמת ה"ן שומעים להם אך לחכמים הגדולים אין עזרה נכשלת מפני שהם מוליאים את הקמח וקולטין את הסלת ויש להם שכל נקי ונפש יפה וסכינא חריפא ויודעים לנפות המאמרים בי"ג נפות ונליכנו אמר שלמה ע"ה הטה אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי ואז"ל לדעתם לא נאמר אלא לדעתי כההיא דאמרינן רבי מאיר רמון מלא תוכו אכל קליפתו זרק אבל שאר בני אדם שאינם שלמים בתורה ולא הגיעו לכלל שנים הראויים להתעסק בחכמה ההיא ואינם יודעים ליזהר אל יגררו מן האוכל שמא יחזיקו בקליפה ועל כיולא בזה אז"ל אם דומה הרב למלאך השם לבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו

אל

אל יבקשו : עוד ראיתי אני ילחק אלחכיש להעתיק פה מלילת יושר וזכות שמלאתי בלשון חכם הדור ז"ל זה לשונו במה שכתב הרמבם במורה בפרק ל"ד מהחלק הראשון אי אפשר למי שירצה השלימות האנושי אלא א"כ התלמד תחלה במלאכת ההגיון ואח"כ בלמודיות על הסדר וכו' זה פירוש דברין שאין כוונתו באמרו השלימות האנושי אלא על חכמת המופת הנקנית בשכל לא על שלימות ישראל שבלמותם תלוי בחכמת התורה והנבואה אשר היא למעלה מן השכל וזהו שכתב כאן פרק ל"ד זה לשונו והחכמות הטבעיות איני רואה שיקשה עליך היותם דברים הכרחיים בהשגת יחס העולם וכו' עד אלא שהם ירגילו השכל ויקנוהו קנין עשות המופת ידיעת האמת בעניניס העלמיים לו וכו' ואינם נמלטין גם כן מתועלות אחרות מקריבים לחכמה ההיא אי אפשר אם כן למי שירצה האנושי תבלתי התלמד תחלה במלאכת ההגיון וכו'. הנה כוונתו ז"ל מבוארת בדברין לכל בעל שכל ואלו הדברי'עלמם מלאתי שכתב החכם הרב יוסף ן' שם טוב ז"ל הנקוס ינקום נקמתו בחבורו התכונה כבוד אלהים זה לשונו בחתימת דברין ואם ירצה להיות איש שלם מלד שהוא איש מדבר לא מלד שהוא איש ישראל אוי שיקרא ההגיוניות הטבעיות האלהיות על הסדר ואדמה שאל זה כיון בכוונה רבינו משה זכרונם לברכה בפרק ל"ד מהפרק הראשון מן המורה וזה לשונו אי אפשר אם כן למי שירצה שלימות האנושי מלד שהוא אדם לא מלד שהוא איש ישראל . והוא מבואר שהידיעות האלה אינם מיוחסות לאיש ישראל מלד שהוא איש ישראל אלא מלד שהוא איש ולזה תמלא אותם יותר בשאר האומות ממה שתמלאם בעדת ישראל אבל חכמת ישראל אינה נמלאת זולתי בישראל וכו' וחלילה לו לרב שיכחיש שיש . הנה שלמות אלהי אשר תייחד ישראל מלד שהוא ישראל יותר נפלא מזה ועל זה התוען רא׳ שיפירשו מאמרין בכל אותו ספר כי מה שימלא בתורתנו מהמדות האנושיות והאמונות והידיעות המופתיות הוא על הכונה השנית כמשפט כל שלם בכל דבר אבל לכוונה הראשונה יש לה מעשים אחרים במין ודעות אחרות הסוג וכו' עד וזאת היא כוונ׳ ולא זולת זה חלילה ע"כ ובכמה מקומות כתב הרב רבינו משה ז"ל כי לא הגיע השלימות לישראל כי אם בשמירת התורה והמלות



וכמו שכתב גם בפרק כ"ב בחלק שלישי ובפרק כ"ו וכתב עוד מה שכתבו על דברי המורה ז"ל ומי שלא היה לו הכנה לקנות הידיעות ולהנהיג המושכלות או לא הסתכל בענין שיגיעו לו אחרי מותו ולא נשאר מתנו כי אם גוייתו אשר היא נבלה מוסרחת ואין בזה יתרון ללדיק מן הרשע וכו' עד ואי אפשר שום שכר ללדיק אחרי מותו ושום עונש לרשע וכלם אחרי הפרד הגוף מן הנפש אין שום יתרון לשום גוף האדם ואי אפשר לתחיית המתים ואין לורך כלל בקבורתו מפאת עלמו כלל כמו שאין לורך לקבורת חמור ע"כ . וראיתי לכתוב מה שכתב הר' יוסף בן שם טוב הנזכר בספרו המכונה עין הקורא זה לשונו ורלה הקב"ה לזכות את ישראל ונתן להם זאת התורה התמימה באופן יקנו ההללחה בעשיית מלותיה והרחקת אזהרותיה בקלות נפלא כמו שאתה רואה כי אפילו במלוה א' יזכה האדם לחיי העה"ב וזה מפורש על ידי הרמבם אשר חבר ספר המורה וכתב בסוף מסכת מכות וז"ל משרשי התורה ועיקריה כי העושה מלוה א' כתקנה יש לו חלק לעה"ב אלה הם תורף דבריו ואתה רואה היאשר לנו תרעומת על האיש הזה אחר זה המאמר וראוי לכל מבקש שיבאר לכל מה שכתב בספר המורה באופן יסכים עם זה המאמר ואני חושב כי מי שידקדק לבאר זה המאמר להביאן באחד ממקומות הסתירה השבעה אשר זכר בפתיחתו לספר המורה חוטא ונושד בכשרים עכ"ד עוד הגה"ה אז"ל גדולה הוא עבירה לשמה ממלוה שלא לשמה ר"ל לשמה של מלוה הפי' שזה נותן שלימות בנפש וזה אינו פועל אלא ענין חמרי ולזאת הסבה ליוה הש"י שלא יבא עמוני ולא על עמונית לפי שבנות לוט כששכבו עם אביהם נתכוונו לטובה להיות זרע כאשר העידה התורה האלהים עליהן שחשבו שהעולם חרב כמ"ש ואיש אין בארץ . אמנם לוט לא כיון לכך אלא שנשתכר ובלא דעת עשה מה שעשה ולפי' העניסה התורה לזכרים ולא לנקבות וא"ת למה יענש השכו' מאחר שבבלי דיעתו הוא עושה וג"כ זאת השאלה תהיה בכל חוטא ע"ד שאז"ל אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות וי"ל כי השכור קודם שישתכר הוא בשכלו ומאחר שרלה להשתכר הוה ליה כאלו רלה לחטוא וכן החוטא בתחלה היה בדעתו וכשהתחיל להרהר המשיל ילרו עליו . ואולי רז"ל כיוונו בזה במה

שאמרו

שאמרו הרהורי עבירה קשה מעבירה כי ההרהור עשה בכוונה ורצון וכחטא עושה בלא דעת ואולי שלזה כיון הנביא במה שאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' וסמיך ליה עקוב הלב וגו' ר"ל שלפעמים הצדיק נעזב למקרים לזה תרץ שמי יודע שהוא צדיק כי אולי הוא עקוב הלב ואין תוכו כברו ולפיכך אין לתמוה אם יעזב · ד"א הרהורי עבירה וכו' לפי שההרהור בא מכח השכל ומטנפו והעבירה היא מעשה החמור ומטנף או י"ל שהעושה עבירה בפועל חוזר בתשובה ועל ידי ההרהור לבד אינו עולה בדעתו שחטא ואינו משים דעת לשוב בתשובה וחושב שלא חטא ולכן הם קשים מעונו ולא נמחל ונענש יענש אבל כשחטא בפועל מתעורר לשוב בתשובה . עוד יש לומר שמלת קשים הוא לשון קש שכמו שהקש הוא הכנה והתחלה להבעיר העצים הגדולים כך ההרהור הוא התחלה לעורר היצר לעשות העבירה שאם אין הרהור אין עבירה ולזה אמר הכתוב לא תתורו אחרי לבבכם וכו' אשר אתם זונים אחריהם שמא ההרהור ימשך החטא או יש לומר קשים לבני אדם להפרד מהם לפי שעדיין הלב רעב ולמה כשעשה העבירה הנה השביע יצרו ואכל ושבע ומה לו עוד לחטוא והנה מהרה יתן אל לבו לשוב בתשובה :

ת

תושלב"ע

# בשורת ספרים

## אשר יצאו לאור כעת על ידינו ת״ל

א) ספרי האלשיך הק׳ על חמש מגילות יחד עם פי׳ הגאון מו״ר יעקב רב דק״ק ליסא ז״
ב) ספר האלשיך הק׳ גם ספר חסדי אבות מהגאון חיד״א ז״ל על מסכת אבות
ג) ספר לבוש האורה על התורה מרבינו בעל הלבושים וצ״ל.
ד) ספר כפת תמרים על מסכת ר״ה. יומא. סוכה. מהר״מ בן חביב ז״ל
ה) ס׳ מאמר האחדות. יסוד האמונה. אור החיים. להגאון החסיד מו״ר יוסף יעבץ ז
ו) ספר תהלים עם פי׳ יקר נמצא מחד מגאוני קמאי ה״ה כבוד רבינו עובדיה ספורנו וצ״

## ספרים קטנים גדולי הערך

ז) ס׳ מדרש עשרת הדברות. ח) ס׳ שער הגמול להרמב״ן ז״ל.
ט) ספר בעלי נפש על הלכות נדה מרבינו הגדול הראב״ד ז״ל. עם השגות רז״ה בעל המאור ז״ל.
י) ס׳ אגרת הטיול מהגאון המופלא מרן חיים ב״ר בצלאל וצ״ל אחי הגאון המובהק מהר״ל מפראג זצ״ל.
יא) ס׳ מלחמת מצוה מרבינו שלמה בן רבינו שמעון דוראן זצ״ל בעל התשב״ץ
יב) ס׳ צל העולם מהר״מ דלאקראט זצ״ל.

## מאשר עדיין תחת מכבש הדפוס

ספרי בעל עקידה על התורה וחמש מגילות גם ספרו חזות קשה ויד אבישל

---

כל הספרים הנ״ל וגם כל מיני ספרים חדשים גם ישנים נמצאים בהסקלאד מספרים שלי בווארשא ברחוב פראנצישקאנער נומער 1816.

אהרן וואלדען

Jabez, Joseph ben Hayyim
⌜Ma'amarim⌝ be-'ikare
ve-shorashe ha-'emunah